

Teologian opiskelijat ja virret

Ovatko virret aarteita vai
museotavaraa?

Jouko Kiiski

tutkimuskeskus

KIRKON TUTKIMUSKESKUS⁺

Teologian opiskelijat ja virret Ovatko virret aarteita vai museotavaraa?

Jouko Kiiski

ISBN 978-951-693-335-4
ISSN 2341-7641

Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 37

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
SUMMARY	4
ESIPUHE	6
1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	7
1.2 Musiikki ja sen mahdollisuudet.....	8
1.3 Musiikki juutalaisessa ja kristillisessä traditiossa	10
1.4 Katsaus suomalaisen virsikirjan vaiheisiin.....	15
1.5 Tutkimuksen suorittaminen	18
1.6 Taustatiedot tutkimukseen osallistuneista.....	21
2 VIRSIEN OPPIMINEN JA OSAAMINEN	24
2.1 Virsien oppimisympäristöt.....	24
2.2 Virsien osaamisen taso	28
2.3 Suosikkivirret.....	31
2.4 Suosikkivirsien perustelut.....	34
3 KOKEMUKSET JA KÄSITYKSET VIRSISTÄ	39
3.1 Virsistä pitäminen.....	39
3.2 Virsiin liittyvät kriittiset ajatukset	42
3.3 Virsien merkitysulottuvuudet.....	44
4 VIRSIIN LIITTYVÄT UUDISTUS- JA KEHITYSAJATUKSET	53
4.1 Virsien opetuksen lisääminen.....	53
4.2 Virsien käytön kehittäminen.....	55
4.3 Käsitukset virsikirjan uudistamisen tarpeellisuudesta	59
5 DISKUSSIO	63
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	69
LIITTEET	79

TIIVISTELMÄ

TEOLOGIAN OPISKELIJAT JA VIRRET Ovatko virret aarteita vai museotavaraa?

Tämä tutkimus käsittelee teologian opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia virsistä. Tutkimus perustuu Itä-Suomen ja Helsingin yliopistojen teologian opiskelijoille tehtyyn kyselyyn. Vastauksia kertyi kaikkiaan 231. Vastausten tilastollinen analyysi suoritettiin SPSS-ohjelmalla ja avoimet vastaukset analysoitiin kvalitatiivisella teema-analyysillä.

Teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä eniten jumalanpalveluksissa, peruskoulussa ja rippikoulussa. Myös lapsuudenkoti ja seurakunnan monet työmuodot ovat melko tärkeitä virsien oppimisympäristöjä. Monet ovat oppineet virsiä myös yksin virsiin tutustumalla. Teologian opiskelijoista 58 prosenttia tuntee alle 50 virttä. Neljännes opiskelijoista tuntee yli sata virttä. Kolmannes vastaajista pitää virsien osaamisen tasoaan kiitettävänä tai hyvänä. Neljännes puolestaan arvioi virsien osaamisen tasonsa välttäväksi tai heikoksi. Vastaajista suurin osa (41 %) katsoo osaavansa virsiä tyydyttävästi.

Teologian opiskelijoilla on runsaasti suosikkivirsiä. Virsikirjan 632 virrestä 197 on ainakin jonkun opiskelijan lempivirsi. Teologian opiskelijoiden suosituin virsi on Anna-Mari Kaskisen sanoittama ja Pekka Simojoen säveltämä virsi 517 *Herra, kädelläsi asua mä saan*. Tutkimukseen osallistuneista 23 prosenttia pitää virttä 517 yhtenä lempivirsistään. Teologian opiskelijoiden keskuudessa toiseksi suosituin virsi on Dietrich Bonhoefferin sanoittama, Anna-Maija Raittilan suomentama ja Erkki Melartinin sävellyksellä veisattava virsi 600 *Hyvyyden voiman ihmeellisen suojaan*. Vastaajista 22 prosentille tämä on yksi heidän lempivirsistään. Muita suosittuja virsiä ovat muun muassa seuraavat: *Jo joutui armas aika* (571), *Päivä vain ja hetki kerrallansa* (338), *Maa on niin kaunis* (39) ja *Tiellä ken vaeltaa* (15). Virttä 317 lukuun ottamatta kaikki suosituimmat virret on otettu vasta vuoden 1986 virsikirjaan.

Teologian opiskelijoilla on varsin myönteinen käsitys virsistä. Noin kolme neljästä vastaajasta pitää virsiä tärkeinä, veisaa virsiä mielellään ja pitää niiden sanoista. Suurimmalle osalle tutkimukseen osallistuneista virret toimivat rukouksen välineenä, yhteyden luojana toisiin kristittyihin ja Jumalan puhuttelun kanavana. Teologian opiskelijoilla on myös virsiin liittyviä kriittisiä ajatuksia. Runsas kolmasosa pitää virsiä liian mollivoittoisina ja vajaa kolmasosa ajattelee virsien olevan aikamme ihmisille liian vaikeatajuisia.

Yli puolet teologian opiskelijoista haluaa enemmän virsiopetusta peruskouluun ja seurakunnan nuorisotyöhön. Lähes puolet vastaajista toivoo, että rippikoulussa olisi enemmän virsiopetusta. Virsien käyttöä tutkimukseen osallistuneet haluaisivat kehittää siten, että jumalanpalveluksissa virsiä säestettäisiin nykyistä enemmän urkujen lisäksi muilla soittimilla. Teologian opiskelijoista kolmasosa toivoo nykyisen virsikirjan uudistamista, mutta sama osuus vastaajista ei halua uudistusta. Vastaajista puolet haluaa virsikirjaan nykyistä enemmän iloisia ja rytmikkäitä virsiä. Erityisesti Tuomasmessussa käytettyjä lauluja ja Nuoren seurakunnan veisuja teologian opiskelijat haluaisivat sisällyttää virsikirjaan.

Tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan käyttää hyödyksi seurakuntien virsikasvatuksessa ja virsien käytössä. Saadut tulokset kannustavat seurakuntien työntekijöitä virsikas-

vatuksen lisäämiseen. Tulosten mukaan myös virsien säestys- ja esittämistapoja kannattaa seurakunnissa pohtia. Tutkimus antaa myös virikkeitä virsikirjan kehittämis- ja uudistamistyöhön Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Avainsanat: virsi, virsikirja, hymnologia ja teologian opiskelijat.

SUMMARY

Students of Theology and Hymns Are Hymns Treasures or Museum Pieces?

This research project will overview how students of theology experience and understand hymns. It is based on a questionnaire that was administered to students of theology at the University of Eastern Finland and the University of Helsinki. 231 responses were obtained. The statistical analysis of the data was carried out with SPSS, and the open-ended questions were analysed using a qualitative method, thematic analysis.

The most common places where students of theology have learned hymns were services, elementary school, and confirmation school. Other rather important learning environments were the childhood home and a variety of parish activities. Many have learned hymns also on their own. Out of the theology students, 58 percent knew less than 50 hymns. A fourth of them knew over a hundred hymns. A third of the respondents considered their knowledge of hymns good or excellent, while a fourth considered their knowledge satisfactory or poor. Majority of the respondents (41%) considered their knowledge of hymns satisfactory.

Students of theology had several favourite hymns. Of the 632 hymns of the hymnal, 197 were mentioned as favourites. Within this data set, the most popular hymn was 517, *Herra, kädelläsi asua mä saan*, written by Anna-Mari Kaskinen and composed by Pekka Simojoki. 23% of the participants considered this hymn one of their favourites. For 22% of the participants, the second most popular hymn was 600, *Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan*, written by Dietrich Bonhoeffer, translated by Anna-Maija Raittila, and composed by Erkki Melartin. Among the other popular hymns were for example *Jo joutui armas aika* (571), *Päivä vain ja hetki kerrallansa* (338), *Maa on niin kaunis* (39), and *Tiellä ken vaelttaa* (15). Apart from hymn 317, all of the most popular hymns were only introduced in the 1986 hymnal.

The students of theology within this data set had quite a positive image of hymns. Roughly a third considers hymns important, likes to sing them, and likes the lyrics of the hymns. For the majority of the participants, hymns function in three ways: first, as a method of prayer; second, as a method of creating a connection to fellow Christians; and third, as a channel of God's message. Nevertheless, some students also had some critical views on hymns. A bit over a third regards hymns as too melancholic in the minor key, and less than a third considers hymns to be too difficult to understand for contemporary people.

More than a half of the theology students would like to see more teaching of hymns in the comprehensive school and in the youth work of the church. Nearly a half of the respondents wishes more hymns were taught in confirmation schools. The participants proposed that using hymns could be developed for example by including other musical instruments than the organ in worship services. A third of the students would like to see the current hymnal updates, whereas another third did not want an update. Half of the respondents would like to have more joyful and rhythmic hymns in the hymnal. The students would especially like to include the songs and hymns used in Tuomasmessu (St. Thomas Mass) in the hymnal.

The results of the present study may be useful in the hymn education and the hymn usage of parishes. The results encourage parish workers to increase the amount of hymn education. The results also suggest that the usage and accompaniment of hymns may benefit from some further reflection in parishes. Furthermore, the research provides insight and impetus into the development and updating of the Hymnal in the Evangelical Lutheran Church of Finland.

Key words: hymn, hymnal, hymnology, students of theology

ESIPUHE

Virret kuuluvat kiinteästi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon musiikkielämään ja virsikirjalla on vahva asema seurakunnan toiminnassa. Virsien rinnalla käytössä on kuitenkin myös paljon muuta hengellistä musiikkia. Varsinkin 1960-luvulta alkaen on syntynyt paljon uutta hengellistä musiikkia, jota erityisesti nuoret ovat suosineet. Tästä huolimatta virret ovat säilyttäneet vahvan aseman kirkon toiminnassa, varsinkin jumalanpalveluksissa ja kirkollisissa toimituksissa.

Teologian opiskelijoista suuri osa hakeutuu tulevaisuudessa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin virkaan. Mielenkiintoinen kysymys on se, millaisia käsityksiä ja kokemuksia teologian opiskelijoilla on virsistä. Joutuvathan papiksi aikovat opiskelijat tulevassa työssään käyttämään paljon virsikirjaa. Virsitutkimushankkeen puitteissa aloin tutkia teologian opiskelijoiden suhtautumista virsiin. Nyt olen saanut tämän tutkimuksen valmiiksi ja tulokset ovat kaikkien asiasta kiinnostuneiden luettavissa.

Kiitän kaikkia niitä teologian opiskelijoita, jotka ovat osallistuneet tutkimukseen täyttämällä kyselylomakkeen. Yliopisto-opettaja *Johanna Lumijärvi* auttoi minua kyselylomakkeen kehittämisessä ja siinä, että kysely saatiin toteutettua myös Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Myös yliopistonlehtorit *Hannele Päiviö* ja *Liisa Lampela* olivat osaltaan toteuttamassa kyselyä Helsingissä. Samoin Helsingin teologian opiskelijoiden ainejärjestön edustajat auttoivat kyselylomakkeiden levittämisessä. Esitän lämpimät kiitokset teille kaikille.

Tutkimuksen käsikirjoituksesta olen saanut arvokasta palautetta monelta henkilöltä. Kirkkomusiikin emeritusprofessori Erkki Tuppurainen antoi asiantuntevaa palautetta käsikirjoituksestani ja kiinnitti huomiota moneen tärkeään asiaan. Tutkija, TM Sari Murtonen luki käsikirjoitukseni ja antoi ideoita tekstin kehittämiseksi. Kirkon tutkimuskeskuksen johtaja TT, YTT Hanna Salomäki ja tutkija YTT Veli-Matti Salminen kävivät käsikirjoitukseni yksityiskohtaisesti läpi ja antoivat tärkeää palautetta käsikirjoituksen viimeistelemiseksi. Heille esitän kiitokset. Kirkon tutkimuskeskus on ottanut tutkimuksen julkaisusarjaansa, mistä olen tyytyväinen.

Joensuussa 17.1.2014
Jouko Kiiski

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Virsi- ja laulukirja sisältää paljon hyviä ja rikkaita virsiä. Sovitukset ovat käytössä hioutuneet säestäjille ja laulajille sopiviksi. Virsi- ja laulukirja on aarre, jota tulisi vaalia ja enemmän opettaa nuorille ja vanhoille. Virsi- ja laulukirjasta löytyy virsi monenlaiseseen elämäntilanteeseen. (mies, 24 v, Avoim yliopisto)

Virsiä on ainakin 300 liikaa. Urut ovat suurin ongelma. Melodiat pitäisi olla laulettavia, nyt on liikaa museokamaa. Korkeus ei ole ongelma, vaan se, että tila on iso, väkeä vähän ja kanttori laahaa. 1980–1990-lukujen gospelmusaa pitäisi ottaa virsi- ja laulukirjaan. (mies, 32 v, Helsingin yliopisto)

Virret ovat hyviä, pidän niiden laulamisesta. En koe minkäänlaista tarvetta niiden uudistamiseen. On helppo alkaa laulaa myös niitä virsiä, joita en ole kuullut ja kieliasu on myös sellainen kuin mielestäni sen kuuluukin olla. 😊 Ei valittamista ollenkaan! (nainen, 21 v, Itä-Suomen yliopisto)

En ollut iloinen virsi- ja laulukirjan uudistuksesta. Tuntuu pyhäinhäväistykseltä laulaa vanhojen tuttujen virsien erilaisia sanoja. Virret lauletaan liian korkealta. Sunnuntain päiväjumalanpalveluksissa kuuluu usein vain urkujen soitto ja kanttorin ääni. (nainen, 29 v, Helsingin yliopisto)

Edellä on neljän teologian opiskelijan kirjoituksia kysymykseen: *Mitä ajattelet Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsi- ja laulukirjan virsistä ja niiden käytöstä.* Teologian opiskelijat ajattelevat virsistä eri tavoin. Useille opiskelijoille nykyinen virsi- ja laulukirja on hyvä sellaisenaan – joillekin suoranainen aarre. Muutamista viimeinenkin virsi- ja laulukirjauudistus oli tarpeeton tai ainakin vääränlainen. Jotkut taas pitävät virsiä vanhanaikaisina ja tylsinä luokitellen virret museotavaraksi.

Olen osallistunut työni puolesta virsi- ja laulukirjauudistuksen seminaareihin, joissa on ollut mukana paljon teologian opiskelijoita. Seminaareihin osallistuminen sai minut kyselemään sitä, mitä teologian opiskelijat, joista suuri osa on tulevia pappeja, ajattelevat virsistä. Virsi- ja laulukirjauudistuksessa mukana olevia ymmärrettävästi virret kiinnostavat, ja ilmeisesti he myös pitävät niistä, mutta mikä on muiden teologian opiskelijoiden suhtautumistapa virsiin? Aina-kin tulevien pappien kannalta on problemaattista, jos he eivät osaa virsiä eivätkä pidä niistä.

Kirkollista musiikkia pohtiessani ajattelin omia kokemuksiani seurakuntanuorena ja seurakunnan nuoriso- ja rippikoulutyöstä vastaavana teologina. Kokemukseni mukaan seurakun-

tien nuorisotyössä käytetään paljon erilaista gospelmusiikkia.¹ Myös kirkon työntekijöiden keskuudessa suoritettun selvityksen mukaan nuorisotyönohjaajat käyttävät työssään enemmän gospelmusiikkia kuin virsiä.² Nuorten seurakunnan veisukirja lienee monille nuorille paljon tutumpi ja pidetynmpi kuin virsikirja. Otaksun monille nuorille siirtymisen gospelmusiikista virsien pariin olevan aika ”iso hyppy” – joillekin ehkä lähes mahdoton.

Asian pohdiskelun sekä kirjallisuuden ja aikaisempaan tutkimukseen tutustumisen jälkeen alkoi muodostua tutkimusongelmani: mitä teologian opiskelijat – joista suurin osa on nuoria aikuisia – ajattelevat virsistä? Tätä ongelmaa lähdin ratkaisemaan muotoilemalla tutkimustehtäväkseni seuraavan: *Millaisia käsityksiä ja kokemuksia teologian opiskelijoilla on virsistä?* Tutkimuskysymykseni jakautui seuraaviksi alakysymyksiksi:

- Missä teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä?
- Miten paljon teologian opiskelijat osaavat virsiä?
- Mitkä ovat teologian opiskelijoiden suosikkivirsiä?
- Miksi teologian opiskelijat pitävät virsistä?
- Miksi teologian opiskelijat vieroksuvat virsiä?
- Millaisia virsiin liittyviä uudistus- ja kehitysajatuksia teologian opiskelijoilla on?

Tutkimuksen suorittamiseksi laadin kyselylomakkeen, jota jaettiin monin eri tavoin teologian opiskelijoiden keskuuteen. Nykyisin tehdään paljon kaikkia kyselyjä, joten on haasteellista saada ihmisiä vastaamaan kyselyihin. Aineiston keruussa onnistuin kuitenkin kohtuullisen hyvin saadessani kyselyyn kaikkiaan yli 200 vastausta.

1.2 Musiikki ja sen mahdollisuudet

Kaikissa kulttuureissa ihmiset käyttävät monin tavoin musiikkia itsensä ilmaisussa. Musiikki liittyy kiinteästi erilaisiin ideologioihin ja uskontoihin; musiikki voi luoda ryhmän sisällä yhteenkuuluvuudentunnetta. Musiikki on yhdestä näkökulmasta tarkasteltuna viestintää: sävelet ja niihin kuuluvat sanat vaikuttavat eri tavoin kuulijoihin. Monissa kulttuureissa papisto ja hallitsijat ovat käyttäneet musiikkia hyväkseen ajaakseen omia tarkoitusperiään. Musiikin avulla hallitsija on saattanut pyrkiä vahvistamaan valtaansa ja kannustaa alamaisiaan toteuttamaan tahtoaan.³

Musiikki on moniulotteista kommunikaatiota, vuoropuhelua musiikin ja sen kuuntelijan tai esittäjän kanssa. Kommunikaatio voi myös laajeta ihmisten väliseksi, jos kuulijoita on useampia. Musiikilla voi ilmaista myös sellaista, jota ei voi sanoin kertoa, esimerkiksi syvää surua, alakuloa, valtaisa iloa, kauneutta ja pyhyttä. Laulamalla ja soittamalla ihminen voi luoda yhteyttä oman mielensä syviin kerroksiin, mutta myös toisiin ihmisiin ja Jumalaan.⁴ Musiikki syntyy aina jossain kulttuurisessa kontekstissa, ja kulttuuri vaikuttaa monella tavalla musiikin sisältöön ja käyttöön. Musiikki auttaa ihmistä sosiaalistumaan vallitsevaan elämän-

1 Käytän tässä tutkimuksessa Laakson (2003, 411) tavoin käsitettä *gospelmusiikki* yleisnimityksenä uudesta hengellisestä musiikista, jota on hyvin vaikea kokonaisvaltaisesti määritellä.

2 Salomäki 2010b, 33.

3 Ahonen 1993, 23.

4 Kurkela 2004, 10.

tapaan. Oppimisessa lauluilla ja sävelillä on usein paljon merkitystä. Ihminen muistaa usein lapsena oppimansa laulut koko elämänsä ajan ja niillä voi olla heijastusvaikutuksia koko yksilön elämänkulkuun.⁵

Dementiaa sairastavat hyötyvät musiikista. Se auttaa heitä ymmärtämään kokonaisvaltaisesti inhimillistä olemassaoloa. Tuttu musiikki aktivoi dementoitunutta ihmistä ja voi parantaa hänen kommunikaatiokykyään. Usein dementoitunut ihminen ymmärtää hyvin nonverbaalista viestintää, kuten ilmeitä, eleitä ja tunnelmaa.⁶ Virsiä käytetäänkin melko paljon erityisesti ikääntyneiden ihmisten sielunhoidossa, koska ikääntyneet ovat yleensä oppineet virsiä lapsena ja nuorena. Kuolemaa lähellä oleville ihmisille virret tuovat turvaa.⁷

Tunteet liittyvät monella tavalla musiikkiin, jota onkin kutsuttu tunteiden kieleksi. Usein jo musiikin sanoittajat ja säveltäjät pyrkivät kuvaamaan musiikilla jotain tunteisiin liittyvää. Musiikki synnyttääkin yksilöllisen kokemuksen ja usein myös mitattavissa olevia fysiologisia reaktioita. Ihminen voi myös musiikin avulla ilmaista tunteitaan. Erilaista musiikkia on nykyisin helposti saatavissa ja siksi ihmiset käyttävät musiikkia paljon tunneyöskentelyyn.⁸

Musiikki voi herättää kuulijassa erilaisia mielikuvia; musiikki voi tuoda mieleen kiireisen liikenteen, rauhallisen illan tai pimeän yön. Muistot liittyvät usein keskeisesti erilaisten tunteiden heräämiseen. Musiikki voi aktivoida kuulijassa erilaisia muistoja. Kuulijan häissä soitettu musiikki tuo mieleen hääjuhlan. Hautajaisissa esitetty musiikki palauttaa mieleen kuoleman ja surun. Suvivirsi palauttaa suurella osalla suomalaisista mieleen koulujen kevätjuhlan ja kesäloman alkamisen. Kuuntelijalla on musiikin suhteen erilaisia odotuksia esimerkiksi sen suhteen, miten kuullun musiikin tulisi jatkua tai miten kappaleen tulisi päättyä. Kuuntelija kokee ristiriitaa ja ehkä ärsyntyneistäkin, jos musiikki ei etenekään toivotulla tavalla. Ihminen myös arvioi kuulemaansa musiikkia. Jos ihminen haluaa esimerkiksi rentoutua musiikin avulla, hän arvioi sitä, miten hyvin tämä tavoite toteutuu. Jos musiikki rauhoittaa, kuulija saa positiivisen tunnekokemuksen.⁹

Ihmiset voivat käyttää musiikkia moneen erilaiseen tarkoitukseen. Musiikki voi olla viihdyke, jonka avulla ihmiset pyrkivät luomaan johonkin tilanteeseen positiivisen ilmapiirin. Ihminen voi väsyneenä etsiä musiikista virkistystä, jotta voimat elpyisivät. Kuulija voi tavoitella musiikin kuuntelemisella erilaisia elämyksiä. Musiikin avulla yksilö voi yrittää irtautua ikävistä ajatuksista ja negatiivisista tunteista. Ihminen voi myös purkaa kielteisiä tunteitaan kuuntelemalla musiikkia, joka vastaa hänen negatiivista tunnekokemustaan. Musiikki voi tarjota kuuntelijalle myös lohtua, jolloin hän saavuttaa ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksen.¹⁰

Musiikkia on tarkasteltu myös psykoanalyysin näkökulmasta, jolloin musiikilla on havaittu olevan monia yhteyksiä psykoanalyttisiin teorioihin ja käytänteisiin. Musiikissa psyykkensäiset prosessit saavat aistein havaittavan ilmenemismuodon. Musiikkiin liittyvää psyykkistä työskentelyä on verrattu psykoanalyysiin kuuluvaan unityöskentelyyn. On katsottu, että musiikin sisällöt nousevat unien tavoin piilotajunnasta. Unien tavoin musiikki voi olla väylä,

5 Merriam 1964, 145–163.

6 Taipale 1999, 337–339.

7 Kiiski 2009, 121–124.

8 Saarikallio 2010, 282.

9 Eerola & Saarikallio 2010, 265–266.

10 Saarikallio 2010, 285–286.

jolla tiedostamattomat asiat saavat näkyvän muodon. Uniin ja musiikkiin liittyy aktivoitunut symbolinen prosessi, joka ohittaa ihmisen defenssit.¹¹

Musiikkia voidaan käyttää myös transitionaaliobjektina, jolloin musiikki tuo turvaa ja lohtua. Winnicottin teoria transitionaaliobjektista liittyy lapsen kehitykseen, jolloin jokin lapselle rakas esine – esimerkiksi nukke, nalle tai riepu – tuo lapselle lohtua äidin poissa ollessa. Myös musiikki voi toimia korvikkeena sille, ettei joku ihmiselle tärkeä henkilö ole paikalla. Musiikki antaa suojaa silloin, kun ihminen on alakuloinen, yksinäinen tai kärsii syyllisyyden tunteista. Musiikki myös antaa ihmiselle voimaa käydä läpi kuormittavia tunteita. Musiikin avulla ihminen voi saada kosketuksen sellaisiin tunteisiin ja mielikuviin, joista muuten on vaikea saada otetta. Vaikeasti käsiteltävät tunteet voi musiikin avulla muuntaa leikiksi, jolloin ihminen voi käsitellä niitä itsensä ulkopuolella olevina.¹²

Musiikilla on runsaasti sosiaalipsykologisia funktioita. Musiikkia käytetään erilaisten riitien yhteydessä, esimerkiksi hautajaisissa ja avioliittoon vihkimisessä musiikilla on usein tärkeä asema. Sosiaalisessa elämässä käytetään paljon musiikkia. Kulttuurisesti on säädelty sitä, millainen musiikki sopii mihinkin yhteyteen. Musiikki yhtäältä yhdistää ihmisiä toisiinsa, mutta toisaalta musiikki myös erottaa. Eri yhteisöt ja ryhmät käyttävät musiikkia ryhmänsä kiinteyden lisäämiseksi, mutta musiikki voi myös rajata sitä, ketkä kuuluvat yhteisöön.¹³ Kirkon piirissä tämä ilmiö konkretisoituu esimerkiksi kirkon eri herätysliikkeiden laulukokielmien käytössä, jotka lisäävät ryhmän koheesioita. Ulkopuolinen voi kokea herätysliikkeen tilaisuuden kiusalliseksi, koska hän ei osaa siellä käytettyjä lauluja. Ulkopuolinen on oppinut käyttämään toisenlaista hengellistä musiikkia.

Musiikki on jossain mielessä sidottu kuhunkin aikaan. Kunkin ajan musiikki heijastaa myös kulttuuria, sen tapoja ja arvostuksia. Kauan sitten sävellettyä musiikkia voi parhaiten arvioida ottamalla huomioon kyseisen aikakauden ja sen ominaispiirteet. Musiikki on aikaan sidottua, mutta yhtä hyvin musiikkia voi pitää myös ajattomana. Tänäkin käytetään musiikkia, joka on syntynyt satoja tai jopa tuhansia vuosia sitten. Vanha musiikki elää yleensä kyseisen aikakauden musiikin rinnalla.¹⁴ Tämä ilmiöhän näkyy myös virsien ja muun hengellisen musiikin kohdalla. Satoja vuosia sitten tehtyjä virsiä lauletaan vielä tänäkin päivänä, mutta ajassamme syntyy koko ajan myös uutta hengellistä musiikkia.

1.3 Musiikki juutalaisessa ja kristillisessä traditiossa

Musiikkia käytetään monissa uskonnoissa rituaaleissa ja jumalanpalveluksissa. Vanha testamentti kuvailee runsaasti musiikin käyttöä juutalaisissa kulttimenoissa. Vanha testamentti ottaa esille 20 soitinta, joita käytettiin jumalanpalveluksissa. Vanhan testamentin ajan musiikista ei ole säilynyt nuottimerkintöjä, joten tältä osin musiikin sisältö jää salaisuudeksi. Emme myöskään tarkasti tiedä, millaisia tuon ajan soittimet olivat. Suomalaisen Raamatun mainitsemat soitinten nimet ovat jossain määrin mielivaltaisia.¹⁵

11 Lehtonen 2010, 238–241.

12 Lehtonen 2010, 246–248; Lehtonen 2007, 60–62; Ahonen 1993, 59–60.

13 Ahonen 1993, 62–66.

14 Ahonen 1993, 89–93.

15 Haapalainen & al. 1988, 12–13.

Soitinmusiikin lisäksi myös laulu kuului keskeisenä osana juutalaiseen jumalanpalveluselämään. Raamatun tekstit esitettiin resitoiden ja rukoukset ja ylistykset esitettiin laulaen. Juutalaiseen jumalanpalveluselämään kuului myös tehtäväänsä perusteellisesti koulutettu temppelekuoro. Mieslaulajien lisäksi kuoropojat avustivat jumalanpalveluksissa. Laulujen sanoina käytettiin niitä tekstejä, jotka ovat nykyisessä Vanhan testamentin kaanonissa. Erityisesti Psalmien kirja, Psalmtari, muodosti lauluperinteelle liturgisen ohjelman, josta löytyi lauluja kaikkiin juutalaisiin juhliin. Psalmi ovatkin kristillisen virren esikuvia ja ovat vaikuttaneet paljon virsiin. Vaikka jumalakäsitys kirkastui Uuden testamentin aikana, Psalmtari oli Jeesuksen virsikirja. Tosin psalmeja ei Jeesuksen aikaan oletettavasti käytetty virsien tapaan yhteislauluna. Kristillisessä jumalanpalvelustraditiossa psalmeja käytetään edelleen paljon sekä psalmivirsinä että liturgisena aineistona joko laulettuna tai luettuna. Toki Psalmtarissa on myös vahvasti Vanhan testamentin aikaan kuuluvia laki- ja kostopsalmeja, joille ei juuri ole käyttöä nykyisissä jumalanpalveluksissa.¹⁶

Kristillinen kirkko jatkoi kirkkomusiikin kehittämistä juutalaisen tradition pohjalta. Kristillisen kirkon ensimmäisinä vuosisatoina uskonnonharjoituksessa käytettiin paljon hymnejä, jotka nimettiin kreikkalaisten hymnos-runojen mukaan, vaikka niillä ei ollutkaan antiikin hymnien runomuotoa. On otaksuttu psalmien antaneen runsaasti vaikutteita hymneille. Piispa Efraim Syyrialainen, joka eli 300-luvulla, on kuuluisin hymnirunoilija. Hymneillään Efraim Syyrialainen pyrki varjelemaan kristillisen opin puhtautta. Kristinuskon läntisessä traditiossa yksi suurimmista hymnien kehittäjistä oli 300-luvulla elänyt piispa Aurelius Ambrosius, joka vaikutti siihen, että latinankieliset psalmit ja hymnit tulivat käyttöön seurakuntalauluina.¹⁷

Psalmien asema kristillisessä jumalanpalveluksessa vahvistui ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina. Viimeistään 300-luvulla psalmit saivat kristittyjen kokoontumisissa sellaisen aseman, jota niillä ei ollut edes kristillisen kirkon syntyaikoina juutalaisessa synagogajumalanpalveluksessa. Psalmi ovat säilyttäneet paikkansa kristillisessä jumalanpalveluksessa meidän aikaamme asti. Erityisesti uskonpuhdistuksen vaikutuksesta syntyneet kirkot ovat painottaneet psalmien tärkeyttä jumalanpalveluksissa.¹⁸ Viimeisessä suomalaisessa jumalanpalvelusuudistuksessa on pyritty elvyttämään psalmien käyttöä messussa. Vaikka psalmin käyttö jumalanpalvelusjärjestyksessä ei ole pakollista, se on kuitenkin *Jumalanpalveluksen oppaan* mukaan suositeltavaa.¹⁹

Gregoriaaninen latinankielinen laulu sai vankan aseman katolisen kirkon jumalanpalveluselämässä 600-luvulta alkaen ja sen asema on pysynyt vahvana meidän aikaamme asti. Nykyisen tutkimuksen mukaan gregoriaaninen kantaohjelmisto sai lopullisen ilmiänsä vasta 800-luvulla. Täten vuonna 604 kuollut paavi Gregorius I Suuri on saanut aiheentakin kunniaa tästä kirkkomusiikin muodosta. Joka tapauksessa gregoriaaninen laulu on kehittynyt pitkän ajan kuluessa ja siihen ovat vaikuttaneet monet tekijät: juutalainen jumalanpalvelustraditio, antiikin Kreikan musiikki, Välimeren maiden kansanmusiikki ja bysanttilainen kirkkolaulu. Gregoriaaninen laulu on yksiaänistä, eikä siinä käytetä säestyssoittimia.²⁰

Uskonpuhdistuksella oli paljon vaikutusta kirkkomusiikkiin, erityisesti virsilaulun kehittämiseen. Uskonpuhdistajilla oli toisistaan poikkeavia näkemyksiä siitä, miten tuli suhtautua

16 Haapalainen & al. 1988, 14.

17 Haapalainen & al. 1988, 19–20.

18 Tuppurainen 2003, 39–40.

19 Jumalanpalveluksen opas 2009, 6–7. Ks. myös Nikkola 2003, 313–340.

20 Tuppurainen 2003, 41–44; Haapalainen & al. 1988, 21–24.

kansankieliseen jumalanpalveluslauluun sekä kuoron ja urkujen käyttöön. Joka tapauksessa reformoiduissa kirkoissa käytettiin runomuotoon muokattuja kansankielisiä psalmeja. Seurakuntavirren aseman vahvistuessa myös kuoroja alettiin käyttää aikaisempaa enemmän. Uskonpuhdistuksen alkuaikoina latina säilytti osittain asemansa kirkkomusiikissa. Vasta vähitellen kansankielisyys vahvistui lauluissa ja virsissä.²¹

Reformaattori Martti Lutherin vaikutus kirkolliseen musiikkiin, ja erityisesti virsiin, on suuri. Luther arvosti musiikkia paljon ja toi tämän myös kirjoituksissaan esille, kuten seuraavista tekstikatkelmista käy selville.

Ei ole epäilystäkään, että ihmisissä, jotka harrastavat musiikkia, on runsaasti ainesta moniin hyveisiin. Mutta ne, joihin musiikki ei tee vaikutusta, ovat minun mielestäni kuin kiviä ja kantoja. Mehän tiedämme, että musiikki on paholaisellekin vastenmielistä ja sietämätöntä. Olen täysin sitä mieltä enkä häpeä sitä tunnustaa, että teologian jälkeen ei ole taitoa, jota voisi verrata musiikkiin. Se auttaa teologiaa siinä minkä teologia muuten tekee yksin. Se antaa rauhan ja iloisen mielen osoittaen sillä todeksi, että paholainen, kaiken murehtimisen ja levottomuuden isä, pakenee musiikin ääntä melkein yhtä kiireesti kuin teologian sanaa.²²

Toivoisin totisesti sydämestäni, että jokainen kiittäisi ja ylistäisi musiikin taivaallista ja suurenmoista lahjaa. Sen hyviä ominaisuuksia vyöryy päälleni niin yltäkyläisesti, että niistä puhuessani sanoilla ei ole alkua, loppua eikä määrää.²³

En ole tyytyväinen ihmisiin, jotka halveksivat musiikkia – kuten kaikki harhaoppiset tekevät. Sillä musiikki on Jumalan lahja, ei mikään ihmisten keksintö. Se karkottaa paholaisen, tekee ihmiset iloisiksi, saa unohtamaan kaiken vihan, irstauden, ylpeyden ja muut paheet. Pidän musiikkia teologian jälkeen suurimmassa kunniassa. Näemme, miten Daavid ja muut pyhät pukivat hurskaat ajatukset säkeiksi, runoiksi ja lauluiksi. Siksi musiikki hallitsee rauhan aikoina.²⁴

Musiikki on ihana ja rakas Jumalan lahja. Se on usein herättänyt ja liikuttanut minua niin, että olen saanut halun saarnata.²⁵

Musiikki on Jumalan kaunis, ihana lahja ja liittyy läheisesti jumaluusoppiin. Nuorisoa tulee alituisesti totuttaa tähän taiteeseen, sillä siitä tulee hienoja ja taitavia ihmisiä.²⁶

Luther piti musiikkia Jumalan ihmiselle antamana lahjana, joka oli paholaiselle vastenmielistä. Uskonpuhdistajamme perusteli Raamatulla ja sen esimerkeillä musiikin tärkeyttä. Hän korosti musiikin merkitystä erityisesti nuorison kasvatuksessa. Lutherin mukaan musiikki herättää ihmisessä positiivisia tunnekokemuksia ja saa unohtamaan kielteiset tunteet.

21 Tuppurainen 2003, 46–50.

22 Että eläisimme 1984, 57.

23 Että eläisimme 1984, 57.

24 Pöytäpuheita tästä elämästä ja tulevast 1983, 52.

25 Elämän taistelussa 1946, 266.

26 Ole turvallisella mielin -kokoelma 1951, 191.

Lutherin teksteistä huokuu se, miten suuri merkitys hänelle itselleen musiikilla oli. Siksi musiikista tuli tärkeä työväline myös uskonpuhdistuksen edistämisessä.

Luther ei vain puhunut hengellisen musiikin puolesta, vaan hän kirjoitti itse kymmenittäin lauluja ja virsiä. Erään jesuiitan kerrotaankin sanoneen, että Luther vieroitti lauluillaan enemmän ihmisiä katolisesta kirkosta kuin saarnoillaan ja kirjoituksillaan. Täten uskonpuhdistuksen leviämässä musiikilla oli tärkeä rooli. Lutherin opetuksen mukaisesti uskonpuhdistusajan virsi käsitteli ennen kaikkea Kristusta ja pelastushistorian keskeisiä asioita. Näin virsi oli myös julistuksen ja opetuksen keskeinen väline.²⁷ Luther ei varsinaisesti ollut evankelisen virren luoja, koska ennen Lutheria Jan Hus ja Böömin veljet käyttivät kansankielisiä virsiä. Ensimmäinen tsekinkielinen virsikirja julkaistiin jo vuonna 1501. Lutherin oivallus oli kuitenkin se, että hän halusi virsien käytöllä muuttaa jumalanpalvelusta lisäten täten seurakuntalaisten osallistumismahdollisuuksia messun toteutukseen.²⁸

Virsiensäntä-ajaksi on kutsuttu 1600-lukua, koska silloin tehtiin paljon uusia virsiä. Monet silloin laaditut virret ovat edelleenkin käytössä. 1600-luvun virsiin vaikuttivat tuon ajan – keskiajan mystiikasta vaikutteita saanut – hartauskirjallisuus, 30-vuotinen sota, kulkutaudit ja nälänhädät sekä Martin Opitzin runousoppi. Erityisesti 1600-luvulla laadittiin virsiä kirkkovuoden eri juhlia varten. Johann Heermann, Johann Rist ja Paul Gerhardt ovat 1600-luvun merkittäviä virsien tekijöitä. Gerhardtia arvostetaan luterilaisen tradition suurimpana virsirunoilijana ja hänen virsiään käyttävät myös reformoidut ja katoliset.²⁹

Pietismi ja valistus vaikuttivat paljon luterilaisten kirkkojen kehitykseen 1700-luvulla. Erityisesti pietismin vaikutus hengelliseen musiikkiin oli suuri. Pietismin vaikutuksesta laadittiin paljon hengellisiä lauluja ja virsiä, jotka myös kilpailivat perinteisten virsien suosiosta. Pietismi korosti uskon henkilökohtaista luonnetta ja siihen liittyen katumusta, parannusta ja uudestisyntymistä sekä evankeliumin levittämistä eteenpäin. Pietismin ajan virsissä korostuu yksikön ensimmäinen persoona, koska uskonnollisen kääntymyksen kokeneet olivat erottuneet muista.³⁰ Yhtäältä on todettu, että pietismin suuresta virsituotannosta kuitenkin melko vähän on säilynyt käyttökelpoisena seurakuntavirtenä.³¹ Toisaalta on kuitenkin todettu, että pietistinen perinne on virsikirjassamme erittäin vahva.³²

Valistus ja pietismi vaikuttivat vahvasti 1800-luvulla. Suomessa pietismin vaikutuksesta eri herätysliikkeiden omat laulukokoelmat saivat liikkeiden kannattajien joukossa vahvan aseman. Rukoilevaisilla oli käytössä *Halullisten Sielujen Hengelliset Laulut* -kokoelma. Seuroissa lauluilla oli yhtä vahva asema kuin puheilla ja polvirukouksilla. Herännäisyyden parissa käytettiin 1800-luvulla sekä rukoilevaisten laulukokoelmaa että Eliasa Laguksen *Sionin Virsiä*. Lestadiolaisuudessa käytettiin 1800-luvulla Sionin Virsiä ja Halullisten Sielujen Hengellisiä Lauluja. 1800-luvun lopulla lestadiolaisuuden piirissä alkoi ilmestyä myös omia laulukokoelmia, joista laajin – sisälsi 164 laulua – on J.E. Pietiläisen toimittama julkaisu *Walittu kokoelma Hengellisiä Lauluja Jumalan lapsille elämän tiellä*. Evankelisella herätysliikkeellä on vuodesta 1874 alkaen ollut käytössä laulukokoelma *Siionin Kannel*.³³ Herätysliikkeiden

27 Haapalainen & al. 1988, 30–31.

28 Vapaavuori 2003a, 62–64. Ks. myös Holma 2010, 43–46.

29 Haapalainen & al. 1988, 35–37.

30 Tuppurainen 2003, 53–54; Haapalainen & al. 1988, 37–40.

31 Haapalainen & al. 1988, 38.

32 Vapaavuori 2003, 67.

33 Pajamo & Tuppurainen 2004, 271–284.

laulut vaikuttivat paljon seurakuntien musiikkielämään. Herätysliikkeiden laulukokoelmista myös valittiin lauluja 1900-luvulla vuoden 1938 virsikirjaan.³⁴

Aatesuuntauksista romantiikka vaikutti 1800-luvulla ja heijastui myös kirkkomusiikkiin. Kuvaava käsite romantiikalle on *jalo yksinkertaisuus*. Tämän vuoksi esimerkiksi säestämätöntä kuorolaulua arvostettiin. Samoin yksinkertaisia hengellisiä lauluja ja tunnelmasoitteita suosittiin.³⁵ Kirkkomusiikin professorit Reijo Pajamo ja Erkki Tuppurainen ovat nimenneet vuodet 1809–1870 kirkkomusiikin uuden nousun kaudeksi Suomessa. Tuona ajanjaksona ilmeni kirkkokäsikirjan ja virsikirjan uudistamispyrkimyksiä. Suomalainen urkurakennus alkoi ja Suomen ensimmäiset – tiedossa olevat – urkukonsertit pidettiin. Myös ensimmäiset neliääniset koraalikirjat ilmestyivät.³⁶

Edellisen vuosisadan perinne vaikutti paljon 1900-luvun kirkkomusiikkiin, mutta romantiikan tilalle tuli usklassismi. Musiikissa haluttiin tuoda korostuneesti esille klassinen yksinkertaisuus. Usklassismi suhtautui kriittisesti romantiikan musiikin tunteikkuuteen, värikkyyteen ja monumentaalisuuteen. Usklassismin keskeinen vaikuttajahahmo on Igor Stravinsky. Usklassismin vaikutukset heijastuivat myös suomalaiseen kirkkomusiikkiin, vaikka vahva kansallisuusaate jonkin verran esti usklassismin uudistuspyrkimyksiä.³⁷

Hengellisen musiikin kehityksessä tapahtui suuri käänne 1960-luvulla, jolloin alettiin luoda perinteestä poikkeavaa kirkollista musiikkia. Tälle musiikille oli tyypillistä kansanomaisuus, ihmisten arkipäivän elämänsymyksiin liittyminen, uusien musiikillisten keinojen kokeileminen ja maailman ongelmien pohtiminen. Uusi hengellinen musiikki oli aluksi ennen kaikkea nuorten käyttämää musiikkia, mutta ajan oloon se alkoi vaikuttaa myös virsikirjan sisältöön. Samalla sitä alkoivat käyttää nuorten lisäksi myös aikuiset. Uudelle hengelliselle musiikille ei ole olemassa yhtä ainoaa kattavaa termiä, mutta usein siitä käytetään nimitystä gospelmusiikki.³⁸ Paljon seurakuntien nuorisotyössä käytetty Nuoren seurakunnan veisukirja edustaa uutta hengellistä musiikkia. Virsitutkimushankkeen puitteissa siitä on tehty kaksi pro gradu -tutkielmaa. Krista Lampi on tutkinut sitä, miten usko ja uskova ihminen tulevat esille Nuoren seurakunnan veisukirjassa.³⁹ Karita Kaukonen on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan ihmiskäsitystä vuoden 2010 Nuoren seurakunnan veisukirjan uusissa lauluissa.⁴⁰

Viime vuosikymmenten aikana vallitsevana aatesuuntana on ollut postmodernismi, mikä on vaikuttanut myös kirkkomusiikkiin. Postmodernissa musiikissa erilaisia tyylejä ja eri aikakausina syntyneitä musiikkia yhdistellään vapaasti. Tärkeää on saada aikaan musiikkia, joka herättää kuulijoissa tunteita ja mielenkiintoa. Musiikissa suositaan melodian laulullisuutta ja yksinkertaista rytmiä. Millekään musiikin tyylille ei anneta auktoriteettiasemaa. Postmoderni musiikki pyrkii poistamaan erityylisten musiikkien raja-aidat. Vaikka läheskään kaikki viime vuosikymmeninä tehty musiikki ei edusta postmodernismia, tämä aate vaikuttaa kuitenkin vahvasti musiikkikulttuuriin. Kirkkomusiikkikin elää aina kussakin kulttuurivirtauksessa ja postmodernismi on vaikuttanut myös viime vuosikymmenten kirkolliseen musiikkiin.⁴¹

34 Pajamo & Tuppurainen 2004, 358–359.

35 Tuppurainen 2003, 53–54.

36 Pajamo & Tuppurainen 2004, 185–223.

37 Tuppurainen 2003, 55–57; Länsiö 200.

38 Haikarainen 2004, 79–86; Laakso 2003, 409–416; Haapasalo & al. 1988, 43–44.

39 Lampi 2012.

40 Kaukonen 2012.

41 Postmodernismi 2013; Tuppurainen 2003, 58.

1.4 Katsaus suomalaisen virsikirjan vaiheisiin

Käsitteenä *virsi* on kutakuinkin kaikille suomalaisille tuttu käsite. Virren tarkka määrittelyminen on kuitenkin haasteellista, koska raja virren ja hengellisen laulun välillä on häilyvä. Käytännöllisen teologian professori Aarni Voipio käyttää kirjansa *Virsi pyhä runous* ensimmäisen luvun pohtiessaan kysymystä: ”Mitä virsi on?” Voipio antaa virrestä seuraavan määritelmän: *Virsi on uskonnollinen laulu, jota kristityt laulavat jumalanpalveluksissaan ja muissa hartaustilaisuuksissaan sekä pyhissä toimituksissaan ja myös yksinään hengelliseksi rakennukseksi.*⁴² Voipion mukaan uskonnollista laulua nimitetään virreksi vasta sen jälkeen, kun laulu on otettu virsikirjaan.⁴³ Teologian tohtori, virsitutkija Erkki Kurki-Suonion mukaan virsi on raamatullista julistusta ja kolmisäikeinen lanka. Ensimmäinen säie on virren raamatullinen sisältö, toisen säikeen muodostaa runo ja sen taiteellisuus ja kolmas säie on virren sävelmä.⁴⁴

Nykyisin käytössä oleva Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalvelusopas määrittelee virren seuraavasti: *Virsi on yhteislauluksi tarkoitettu runomittainen hengellinen laulu. Virrellä tarkoitetaan erityisesti kirkolliskokouksen hyväksymän virsikirjan sisältämiä lauluja, mutta myös monien herätysliikkeiden lauluja kutsutaan virsiksi.*⁴⁵ Virsi voidaan jumalanpalvelusoppaan mukaan määritellä laeasti, jolloin myös virsikirjan ulkopuolisia lauluja voidaan kutsua virsiksi. Tiukka virren määritelmä rajaa kuitenkin virsiksi vain ne hengelliset laulut, jotka kirkolliskokous on hyväksynyt virsikirjaan. Tässä tutkimuksessa virsi-sana rajataan koskemaan vain niitä hengellisiä lauluja, jotka ovat virsikirjassa.

Suomessa on ilmestynyt kuusi suomenkielistä, virallista virsikirjalaitosta, mutta jo ennen ensimmäisen virsikirjan ilmestymistä maassamme on ollut kansankielistä seurakuntalaulua. On otaksuttu, että jo keskiajalla Suomessa laulettiin kansankielisiä virsiä. Suomen ensimmäinen virsikirja on Turun koulun rehtorin Jaakko Finnon kokoama laitos vuodelta 1583. Se sisälsi 101 virttä. Tämän virsikirjan syntyhistoriasta on vain katkelmallista tietoa. Ensimmäisestä suomalaisesta virsikirjasta on säilynyt vain yksi vajaa kappale, joka on Uppsalan yliopiston kirjastossa.⁴⁶

Toisen suomalaisen virsikirjan toimittaja on Maskun kirkkoherra Hemminki Henrikinpoika. Tästä laitoksesta käytetään nimitystä Hemminki Maskulaisen virsikirja. Sen julkaisuajankohdasta ei ole aivan täyttä varmuutta, mutta nykyisin katsotaan ilmestymisvuoden olevan 1605. Hemminki Maskulaisen virsikirjaan tulivat mukaan kaikki Finnon laitoksen 101 virttä sekä lisäksi 141 uutta tekstiä, joista todennäköisesti 19 on Hemmingin itsensä laatimia. Puhdasoppisuuden vaikutus heijastui Hemminki Maskulaisen virsikirjaan, jonka tekstit olivat runoasultaan huomattavasti kehittyneempiä kuin Finnon kirjassa.⁴⁷

Hemminki Maskulaisen virsikirjan jälkeen 1600-luvulla ilmestyi useita epävirallisia virsikirjoja. Olaud Elimaeus julkaisi vuonna 1621 virsikirjan, jonka 151 virrestä sata oli Finnon ja 47 Hemminki Maskulaisen kirjasta. Jonas Raumannus julkaisi vuonna 1646 Manuale Finnonicum, joka sisälsi 243 virttä. Lisäksi vuonna 1685 ilmestyi Johannes Gezeliuksen virsikirja sekä Suomalaisten Sielun Tawarat vuosina 1686, 1692 ja 1696. Näiden mainittujen

42 Voipio 1941, 5.

43 Voipio 1941, 7.

44 Kurki-Suonio 1955, 6–7.

45 Jumalanpalveluksen opas 2009, 105.

46 Kivekäs 2004a, 32–33; Pajamo & Tuppurainen 2004, 64–65; Haapalainen & al. 1988, 67–68; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 57–58.

47 Kivekäs 2004a, 32–33; Haapalainen & al. 1988, 68–69; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 58.

lisäksi ilmestyi vielä joitakin merkitykseltään vähäisempiä epävirallisia virsikirjoja. 1600-luvun runsas virsien julkaiseminen ja Ruotsissa tehty 1690-luvun virsikirjatyö olivat hyvänä pohjatyönä seuraavan virsikirjan laatimisessa.⁴⁸

Kolmas suomalainen virsikirja ilmestyi vuonna 1701. Sen virallinen nimi oli *Uusi Suomenkielinen Wirsi-Kirja*. Sen oli laatinut toimituskunta, johon kuuluivat piispat Johannes Gezelius vanhempi ja nuorempi sekä Erik Cajanus. Virsikirja sisälsi 413 virttä – yhtä monta kuin vuoden 1695 ruotsalainen virsikirja. Vuoden 1701 virsikirjassa olivat mukana kaikki Finnon sekä myös kahta lukuun ottamatta kaikki Hemminki Maskulaisen laitoksen virret. 1600-luvun epävirallisista virsikirjoista otettiin mukaan 62 virttä. Uusia suomalaisia tekstejä tuli virsikirjaan runsaasti: 113. Aikaisemmin julkaistujen virsien kieliasuihin suhtauduttiin sillä tavalla kunnioittaen, että kielellisiä korjauksia tehtiin hyvin maltillisesti.⁴⁹

Uudesta Suomenkielisestä Wirsi-Kirjasta tuli pitkäikäinen: se oli virallisessa käytössä lähes kaksisataa vuotta. Virsikirjan syntyaikana sodat, nälänhätä ja rutto olivat yleisiä, mikä myös heijastui virsiteksteihin. Virsissä mainitaan usein paholainen ihmisten kiusaajana. Maailman kärsimyksen ja viettelysten keskellä tulisi virsien opetuksen mukaan tyytyä Jumalan tahtoon ja luottaa häneen. Syntien anteeksiantamus ja ylösnousemus olivat keskeisiä kristinuskon oppeja, joita virret korostivat. Vuoden 1701 virsikirja sisälsi myös paljon yhteiskuntakritiikkiä: köyhien oikeuksia ei pidetty tärkeinä, rikkaat olivat ahneita ja tekivät paljon vääryyttä.⁵⁰

Suomessa vietettiin vuonna 1817 uskonpuhdistuksen riemujuhluvuotta, mikä osaltaan vaikutti siihen, että asetettiin komitea kirkollisten kirjojen uudistamiseksi. Uusien virsien saamiseksi julistettiin myös kirjoituskilpailu virsiteksteistä. Virsikirjakomitea, joka toimi arkkipiispa Jaakko Tengströmin johdolla, julkaisi vuonna 1824 virsikokoelman *Uusia Wirsiä, Kirkossa ja kotona weisattawia*. Kokoelmassa oli 752 virttä, jotka olivat kieliasultaan ja tyyliltään merkittävästi parempia kuin vuoden 1701 virsikirjan virret. Uutta virsikokoelmaa ei hyväksytty uudeksi virsikirjaksi, mutta siitä oli kuitenkin hyötyä uuden virsikirjan kehittämistyössä.⁵¹

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ensimmäistä ruotsinkielistä virsikirjaa alettiin valmistella 1850-luvulla. Tämä myös kannusti saamaan suomenkielistä virsikirjauudistusta valmiiksi. Tätä tehtävää varten senaatti asetti vuonna 1863 komitean, jonka vaikutusvaltaisimmaksi hahmoksi tuli Elias Lönnrot, joka laati paljon myös omia virsiä. Vuonna 1867 komitea julkaisi ehdotuksen *Uusi Suomalainen Virsikirja Nuottien kanssa*. Neljän vuoden kuluttua komitea julkaisi jälleen uuden ehdotuksen virsikirjaksi. Uutta suomenkielistä, virallista virsikirjaa ei kuitenkaan vieläkään saatu aikaan. Vuonna 1876 kirkolliskokous asetti virsikirjakomitean, jonka puheenjohtajaksi tuli Julius Krohn. Kun pohjatyötä oli tehty runsaasti, komitea saikin ehdotuksen valmiiksi nopeasti: vuonna 1880. Vuonna 1886 kirkolliskokous hyväksyi lopulta Suomen neljännen suomenkielisen, 536 tekstiä sisältävän virsikirjan, joka oli syntynyt lähes 70 vuoden työskentelyn aikana. Uuden virsikirjan käyttöönotto tapahtui hitaasti, koska vuoden 1701 virsikirja ja herätysliikkeiden laulukirjat olivat uudistetun virsikirjan vahvoina kilpailijoina.⁵²

48 Haapalainen & al. 1988, 69; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 59.

49 Pajamo & Tuppurainen 2004, 130–132; Haapalainen & al. 1988, 70; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 59; Kurvinen 1941, 129–132.

50 Kivekäs 2004b, 34–40.

51 Haapalainen & al. 1988, 70–71; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 59–61.

52 Kivekäs 2004c, 50–53; Pajamo & Tuppurainen 2004, 229–230; Haapalainen & al. 1988, 71–72; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 59–61.

Erityisesti herätysliikkeisiin kuuluvat seurakuntalaiset olivat suhtautuneet kriittisesti vuoden 1886 virsikirjaan, koska sen virsiä pidettiin laimeina verrattuna vuoden 1701 virsikirjan virsiin ja herätysliikkeiden laulukirjojen lauluihin. Vuosien 1908 ja 1913 kirkolliskokouksissa tehtiin aloitteita virsikirjan uudistamiseksi. Aloitteissa esitettiin virsikirjaan otettavan hyviä käytössä olevia hengellisiä lauluja. Vuonna 1918 kirkolliskokous asetti komitean laatimaan virsikirjaan lisävihkoa. Viisi vuotta myöhemmin komitean työnä ilmestyi lisävihkoehdotus, joka sisälsi 295 uutta virttä. Niitä oli saatu muun muassa heränneiden Siionin virsistä, Suomen Lähetysseuran kokoelmasta *Hengellisiä lauluja ja virsiä* sekä joidenkin kotimaisten virsirunoilijoiden kokoelmista. Vuoden 1928 kirkolliskokous ei hyväksynyt laadittua lisävihkoa, mutta kirkolliskokous asetti uuden komitean tekemään käytössä olevaan virsikirjaan maltillista uudistusta. Komitea teki kuitenkin saatua toimeksiantoa laajemman virsikirjauudistuksen. Se hyväksyttiin vuoden 1938 kirkolliskokouksessa ja otettiin käyttöön adventtina 1939, jolloin talvisota oli juuri puhjennut. Tämän vuoksi virsikirjasta on käytetty myös nimitystä *Talvisodan virsikirja*. Suomen evankelis-luterilainen kirkko oli saanut näin käyttöönsä viidennen suomenkielisen virsikirjan.⁵³

Vuoden 1938 virsikirjassa oli 633 virttä, joista osa oli mukana myös vuoden 1923 lisävihkossa. Talvisodan virsikirjaan otettiin myös lauluja herätysliikkeiden laulukirjoista, erityisesti herännäisyyden Siionin virsistä. Vuoden 1938 virsikirjassa on katsottu olevan jonkin verran nationalistisia painotteita, jotka juontavat juurensa käydyistä sodista ja Suomen lyhyestä itsenäisyyden ajasta.⁵⁴

Toinen maailmansota heijastui vahvasti kirkon sota-ajan jälkeiseen toimintaan. Yksi keskeinen muutosvoima oli jatkosodan aikana syntynyt Asevelipapit ry, joka pyrki edistämään kirkon kehittymistä pietistisestä uskonyhteisöstä kansankirkoksi. Sotien jälkeen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminta kehittyi ja monipuolistui. Diakoniaa sekä nuoriso- ja pyhäkoulutyötä organisoitiin uudelleen. Uusina toimintamuotoina alkoivat perheneuvontatyö, sairaalasielunhoito, kirkon yhteiskunnallinen työ sekä kirkon tiedotustoiminta. Kirkon toiminnan kehityttyä 1950-luvulla havahduttiin siihen, että virsikirjassa oli liian vähän lasten ja nuorten virsiä sekä diakoniaan ja missiologiaan liittyviä virsiä. Kirkolliskokous asettikin vuonna 1958 komitean laatimaan virsikirjaan lisävihkoa. Ehdotus valmistui vuonna 1962, mutta kirkolliskokous teki siihen paljon muutoksia muun muassa vähentämällä ehdotuksen laulumaista ainesta. Uusi lisävihko hyväksyttiin kirkolliskokouksessa vuonna 1963 ja se tuli käyttöön vuonna 1964. Lisävihko sisälsi 46 uutta tekstiä.⁵⁵

Toisen maailmansodan jälkeen suomalainen yhteiskunta on kehittynyt nopeasti. Vuoden 1963 virsikirjan lisävihko oli tarpeellinen, muttei riittävä virsikirjan uudistus. Vuonna 1973 kirkolliskokous asetti virsikirjakomitean, joka sai tehtäväksi laatia kuudennen suomalaisen virsikirjan. Komitea työskenteli vuodet 1974–1984 apulaisprofessori Pentti Lempiäisen johdolla. Komitean saama tehtävä oli hyvin laaja pitäen sisällään virsikirjan kokonaisuudistuksen. Virsien kieliasu tuli muokata uudelleen, ja vanhat sävelmät piti uudistaa vastaamaan niiden alkuperäistä asua. Käyttämättömiä virsiä tuli poistaa sekä etsiä ja laatia uusia virsiä. Vuonna 1976 ilmestynyt komitean välimietintö *Virsiuudistuksen periaatteet* antoi uudistustyölle vahvan pohjan.⁵⁶

53 Pajamo & Tuppurainen 2004, 358–359; Haapalainen & al. 1988, 72–73; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 61–62.

54 Kivekäs 2004d, 55–60; Haapalainen & al. 1988, 73; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 62–63.

55 Kivekäs 2004e, 64; Haapalainen & al. 1988, 73–74; Lempiäinen & Haapalainen 1971, 63–64.

56 Pajamo 2004, 63–64; Haapalainen & al. 1988, 74–75; Virsiuudistuksen periaatteet 1976.

Virsikirjakomitea työskenteli avoimesti ja keräsi eri tahoilta palautetta uudistustyöstä. Vuonna 1979 ilmestyi 87 virttä sisältävä kokeiluvihko *Uusia virsiä 79*. Sen tekstit ja sävelmät oli laadittu erityylikiksi, minkä avulla kokeiltiin erilaisten virsien käyttökelpoisuutta ja kestävyttä. Kokeiluvihosta kerättiin palautetta. Lopullinen virsikirjaehdotus, joka sisälsi 642 virttä, valmistui vuonna 1984. Ehdotuksesta kerättiin runsaasti palautetta, jonka jälkeen virsikirjan uudistustyö jatkui kirkolliskokouksen virsikirjavalioikunnassa. Tässä vaiheessa uudistukseen pyrittiin saamaan ehdotusta maltillisempaa sävyä siten, että suosittuja virsiä haluttiin säilyttää vuoden 1938 virsikirjan teksti- ja sävelmäsävyssä. Valiokunta hyväksyi 262 virttä siinä asussa, joissa komitea oli ne esittänyt. Korjauksia valiokunta ehdotti 350 virteen. Helmikuussa 1986 kirkolliskokous hyväksyi viime hetken – nopeasti ja mahdollisesti hiukan hätäisestikin tehtyjen – muutosten jälkeen kuudennen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suomenkielisen virsikirjan, joka päätettiin ottaa käyttöön ensimmäisenä adventtina vuonna 1987.⁵⁷

Vuoden 1986 virsikirjassa on 632 virttä. Uusia virsitekstejä on 174 ja uusia sävelmiä 117. Virsikirjauudistuksessa pyrittiin yhteiseen sävelmäkäytäntöön Suomen ruotsinkielisen virsikirjan kanssa, jotta samaa virttä voitaisiin laulaa tarvittaessa kaksikielisesti. Tämä periaate ei kuitenkaan täysin toteutunut uudistustyössä. Vuoden 1986 virsikirjassa saksalaiset ja ruotsalaiset virret ovat runsaasti edustettuina. Aikaisempaa enemmän virsikirjassa on norjalaisia, englantilaisia, amerikkalaisia, virolaisia ja unkarilaisia virsiä. Vuoden 1986 virsikirjaa on luonnehdittu aikaisempaa laitosta avoimemmaksi, laulullisemmaksi, ekumeenisemmaksi, laaja-alaisemmaksi ja tyyliältään kirjavammaksi.⁵⁸

Virsitutkimushankkeeseen liittyen Leevi Ruonakoski on tarkastellut tutkimuksessaan vuoden 1986 virsikirjan uudistamista. Tutkimus on rajattu koskemaan virsikirjauudistuksen vuosia 1984–1986 ja se selvittää sitä, miten Virsikirjaehdotuksen virret muuttuivat päätyessään lopulta vuoden 1986 virsikirjaan. Yhtäältä Ruonakoski tarkastelee virsivalintaa: poistettuja ja lisättyjä tekstejä, ja toisaalta hän selvittää yksittäisiin virsiin tehtyjä muutoksia tutkittavan ajanjakson aikana. Ruonakoski tarkastelee myös virsien muokkauksien syitä: virsikirjaehdotuksesta annettua palautetta, virsivaliokunnan toimintaa ja kirkolliskokouksen tekemiä päätöksiä täysistunnoissa syksyllä 1985 ja keväällä 1986.⁵⁹

1.5 Tutkimuksen suorittaminen

Tämä tutkimus kuuluu osana virsitutkimushankkeeseen, jonka tehtävä on määritelty seuraavasti: ”Tutkimushankkeessa tarkastellaan akateemisiin tutkimusmenetelmin ja monitieteisesti virsien ja hengellisten laulujen olemusta, asemaa ja merkitystä 2000-luvun alun suomalaisessa kulttuurissa ja uskonnollisessa elämässä.”⁶⁰ Virsillä ja hengellisillä lauluilla on kristinuskossa suuri merkitys. Hengellisen musiikin yksi tehtävä on toimia uskonnollisen perinteen siirtäjänä, mutta musiikilla on suuri merkitys myös ihmisten uskonnollisissa kokemuksissa. Virsitutkimushankkeessa ovat mukana muun muassa Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Sibelius-Akatemia, Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Kirkon tutkimuskeskus.⁶¹

57 Pajamo 2004, 64–66; Haapalainen & al. 1988, 75–76; Virsikirjaehdotus 1984; Uusia virsiä 1979.

58 Pajamo 2004, 65–66; Väinölä 2008, 676–677; Haapalainen & al. 1988, 75–76.

59 Ruonakoski 2012.

60 Virsihankkeen tilanne 2011.

61 Virsitutkimus 2013.

Suuri osa teologian opiskelijoista tulee yliopisto-opintojen jälkeen toimimaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappeina, jotka joutuvat ammattinsa puolesta käyttämään monissa yhteyksissä virsiä. Tämän vuoksi on mielenkiintoista tarkastella sitä, millaisia kokemuksia ja käsityksiä teologian opiskelijoilla on virsistä.

Tutkimusta varten laadittiin kyselylomake, jossa käytettiin hyväksi virsiin liittyvää tutkimusta ja tietokirjallisuutta. Kyselylomake esiteltiin syksyllä 2011, jolloin sen täytti noin 40 henkilöä. Esitetauksessa lomake jo toimi kohtuullisen hyvin, mutta sen pohjalta lomaketta kehitettiin edelleen. Vuoden 2011 loppuun mennessä kyselylomake saatiin lopulliseen asuunsa.⁶² Lomakkeeseen laadittiin myös tutkimusta esittelevä sekä vastaus- ja palautusohjeet sisältävä saatekirje.⁶³

Tutkimuksen aineisto kerättiin vuoden 2012 aikana tätä tutkimusta varten laaditulla kyselylomakkeella, jota jaettiin Itä-Suomen yliopiston läntisen teologian opiskelijoille ja Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan opiskelijoille. Lisäksi lomakkeita lähetettiin elektronisessa muodossa Itä-Suomen yliopiston Avoimessa yliopistossa teologiaa opiskeleville. Lomakkeita jaettiin Helsingin ja Joensuun tutkinto-opiskelijoille muutamien luentojen yhteydessä, ja lomakkeita oli myös jaossa muun muassa Helsingissä Teologian Ylioppilaiden Tiedekuntayhdistyksen toimitilassa ja Joensuussa teologian osaston ala-aulassa. Kyselystä tiedotettiin opiskelijoille muutamien luentojen yhteydessä, mutta myös sähköpostitse. Joensuussa tieto kyselystä lähetettiin sähköpostitse kaikille läntisen teologian opiskelijoille. Helsingissä tiedote lähetettiin teologian opiskelijoiden ainejärjestön sähköpostilistalla oleville. Aineiston keruussa oli tavoitteena, että mahdollisimman moni suomen kielellä teologiaa opiskeleva saisi tietoa kyselystä. Aineiston keruuta suoritettiin keväällä ja syksyllä 2012. Vuoden aikana kyselylomakkeita palautui 231. Vastaajista 111 opiskeli Helsingin yliopistossa, 95 Itä-Suomen yliopistossa ja 25 Itä-Suomen Avoimessa yliopistossa. Helsingin Avoimen yliopiston opiskelijoita ei pyydetty tutkimukseen mukaan.

Lukuvuonna 2013–2014 Helsingin yliopistossa opiskelee alempaa korkeakoulututkintoa 1 287 ja ylempää korkeakoulututkintoa 523 opiskelijaa.⁶⁴ Näihin lukuihin verrattuna saadut 111 vastausta edustavat kuutta prosenttia Helsingin teologian opiskelijoista. Itä-Suomen yliopistossa opiskelee lukuvuonna 2013–2014 alempaa korkeakoulututkintoa 279 ja ylempää korkeakoulututkintoa 105 opiskelijaa.⁶⁵ Täten 95 vastausta edustavat 25 prosenttia Joensuussa läntistä teologiaa opiskelevista. Syksyllä 2013 Itä-Suomen Avoimessa yliopistossa opiskelee läntistä teologiaa 239 opiskelijaa, joten 25 virsitutkimukseen osallistuvaa edustavat 11 prosenttia kohderyhmästä (ks. taulukko 1).⁶⁶

62 Liite 2.

63 Liite 1.

64 Helsingin opiskelijatilasto 2013.

65 Joensuun opiskelijatilasto 2013.

66 Avoimen yliopiston opiskelijatilasto 2013.

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet teologian opiskelijat Helsingin ja Itä-Suomen yliopistossa. (N=231)

	opiskelijoiden määrä	virsitutkimukseen osallistuneet	osallistumisprosentti
Helsingin yliopisto (teol.tiedekunta)	1810	111	6,1
Itä-Suomen yliopisto (teol. osasto)	384	95	24,7
Itä-Suomen Avoin yliopisto (teologia)	239	25	10,5
Kaikki	2433	231	9,5

Tutkimusaineistossa ovat vahvasti edustettuina Itä-Suomen yliopiston läntisen teologian suuntautumisasihtoehtojen opiskelijat. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan opiskelijoita on määrällisesti hiukan enemmän, mutta suhteellisesti paljon vähemmän kuin Itä-Suomen yliopiston teologian opiskelijoita. Itä-Suomen Avoimen yliopiston opiskelijoita on määrällisesti vähiten, mutta heidän suhteellinen osuutensa on kuitenkin suurempi kuin Helsingin yliopiston teologian opiskelijoiden. Itä-Suomen yliopiston opiskelijat osallistuivat kyselyyn Helsingin yliopiston opiskelijoita ahkerammin. Tähän vaikutti todennäköisesti se, että toimin itse yliopistonlehtorina Itä-Suomen yliopistossa ja tuntiopettajana Avoimessa yliopistossa. Kun opiskelijat tuntevat tutkimuksen tekijän, se lisää osallistumismotivaatiota. Mahdollisesti myös kyselystä tiedottaminen oli Joensuussa hiukan tehokkaampaa kuin Helsingissä tutkijan positiosta johtuen.

Analyseissa kuitenkin tuli ilmi, etteivät suomen kielellä teologiaa opiskelevat eroa toisistaan paljon tutkittavan asian suhteen, joten Helsingin opiskelijoiden suhteellisen pienen määrän ei ole tutkimuksen kannalta suuri ongelma. Mahdollisesti eniten tuloksia vääristää se, että oletettavasti virsiin myönteisesti suhtautuvat ovat vastanneet kyselyyn jonkin verran keskimääräistä ahkerammin. Tämän voi päätellä niistä suullisista kommentteista, joita sain kyselyä suorittaessani.

Kyselylomakkeiden numeerinen tieto syötettiin manuaalisesti SPSS-ohjelmaan, jonka avulla suoritettiin aineiston tilastollinen analyysi. Analyysimenetelminä käytettiin suoraa jakaumia, prosenttilukuja, ristiintaulukointia, Khiin neliötestiä, keskiarvoja ja -hajontoja, mediaania, korrelaatiokertoimia, yksisuuntaista varianssianalyysia, Scheffin testiä ja t-testiä. Selittävinä taustamuuttujina käytettiin sukupuolta, ikää, opiskelupaikkaa, kertyneitä opintopisteitä, jumalanpalveluksiin osallistumisaktiivisuutta ja papin ammattiuralle aikomista. Teologian opiskelijoiden vapaamuotoiset vastaukset kirjoitettiin Word-kirjoitusohjelmalla omiin tiedostoihin. Kysymyksen *Miksi pidät edellisessä kysymyksessä (kysymys numero 116) esille ottamistasi virsistä?* vastauksista muodostui 42 404 merkin tietokanta välilyönteinen. Kysymyksen *Mitä ajattelet Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan virsistä ja niiden käytöstä?* vastauksista syntyi 67 722 merkin kokonaisuus välilyönteinen. Tekstiedostoina vapaista vastauksista syntyi 50 sivun aineisto, kun käytettiin sivun vakioasetuksia, Arial-kirjasintyyppiä ja riviväliä 1½.

Vapaat vastaukset analysoitiin manuaalisesti teema-analyysilla. Kirjoituksiin tutustumisen jälkeen niistä etsittiin usein toistuvat teemat, joita käytettiin hyväksi vastausten ryhmittelyssä. Teemoille laskettiin aineistossa esiintymisfrekvenssit, jotka tuovat esille tiettyjen aiheiden yleisyyden teologian opiskelijoiden kirjoituksissa. Tutkimustekstiin otettiin valikoiden tarkasteltavaa asiaa kuvaavia kirjoituskatkelmia, joista korjattiin samalla joitakin kirjoitusvirheitä. Tekstin sisältö säilytettiin muuten autenttisenä. Sitaattien perään laitettiin sulkumerkkeihin vastaajan sukupuoli, ikä ja opiskelupaikka käyttäen seuraavia lyhenteitä: HY tarkoittaa Helsingin yliopiston opiskelijoita, ISY ilmaisee vastaajan opiskelevan Itä-Suomen yliopistossa ja

AY osoittaa opiskelupaikaksi Itä-Suomen yliopiston Avoimen yliopiston. Muita tietoja kirjoittajista ei ilmoiteta, jottei heitä voisi tunnistaa. Tutkimuksen tekemisessä on noudatettu Itä-Suomen yliopiston vahvistamaa hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseettisiä ohjeita.⁶⁷

1.6 Taustatiedot tutkimukseen osallistuneista

Tutkimukseen osallistui 231 teologian opiskelijaa, joista kymmenen ei halunnut ilmoittaa syntymävuottaan. Puolet vastaajista kuuluu 19–25-vuotiaiden ikäryhmään, viidennes ikäryhmään 26–35-vuotiaat. Vajaa kolmannes on yli 35-vuotiaita (ks. taulukko 2). Vastaajien ikien keskiarvo on 31,4 vuotta ja mediaani 26 vuotta. Miehiä vastanneista on kolmannes (n= 80) ja naisia kaksi kolmasosaa (n=151). Vaikka teologian opiskelijoissa on enemmän naisia kuin miehiä, tästä huolimatta naiset ovat hiukan yliedustettuina tutkimusaineistossa. Helsingin yliopistossa naisten osuus teologian opiskelijoista on 60 prosenttia ja Itä-Suomen yliopiston läntisen teologian opiskelijoista 57 prosenttia.⁶⁸ Miesten ja naisten määrä eri ikäryhmissä ei erottele vastaajia tilastollisesti.

Taulukko 2. Vastaajien sukupuolijakaumat eri ikäryhmissä prosentteina. (N=221)

ikäryhmä	miehet %	naiset %	yhteensä %
19–25-vuotiaat	46,8	51,4	49,8
26–35-vuotiaat	26,0	17,4	20,4
36–45-vuotiaat	9,1	15,3	13,1
yli 45-vuotiaat	18,2	16,0	16,7
kaikki	34,8	65,2	100,0

Helsingin yliopistossa teologiassa on kaksi koulutusohjelmaa: kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen koulutusohjelma (A) ja koulun uskonnonopettajan koulutusohjelma (B). Koulutusohjelmassa A on kaksi linjaa: A1 pätevöittää kirkon virkaan ja A2 on yleinen linja. Koulutusohjelmassa B on yhden aineen opettajan linja (B1) ja kahden aineen opettajan linja (B2).⁶⁹

Itä-Suomen yliopistossa on läntisen ja ortodoksisen teologian koulutusohjelmat. Läntisen teologian koulutusohjelmassa on kaksi suuntautumisvaihtoehtoa: kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen sekä kulttuurin suuntautumisvaihtoehto (A-linja) ja opetusalan suuntautumisvaihtoehto (B-linja).⁷⁰ Ennen Joensuun ja Kuopion yliopistojen fuusiota teologisessa tiedekunnassa oli erikseen C-linja, joka vastasi Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan A2-linjaa. Nykyisin Itä-Suomen yliopiston A-linjalla voi suorittaa joko kirkon virkaan tai yhteiskunnan ja kulttuurin teologian tehtäviin pätevöittävän tutkinnon samalla tavoin kuin Helsingin yliopistossakin.⁷¹ Teologiaa voi opiskella myös muuhun tutkintoon sisältyvänä

67 Tieteellinen käytäntö 2013.

68 Helsingin opiskelijatilasto 2013; Joensuun opiskelijatilasto 2013.

69 Teologiset perustutkinnot 2013.

70 Hakuopas 2013, 75–83.

71 Hakuopas 2013, 57–76.

sivuaineena sekä Helsingissä että Joensuussa.⁷² Samoin teologiaa voi opiskella Helsingin ja Itä-Suomen Avoimessa yliopistossa.⁷³

Itä-Suomen yliopiston tutkimukseen osallistuneet teologian opiskelijat suorittivat opintojaan seuraavissa koulutusohjelmissä: A-linja 66, B-linja 13 ja C-linja 3. Lisäksi 11 vastaajaa opiskeli teologiaa sivuaineena, yksi opiskelija suoritti teologian maisterin tutkintoa ortodoksisessa teologiassa. Itä-Suomen Avoimesta yliopistosta oli 25 vastaajaa. Helsingin yliopiston teologian opiskelijat ryhmittäytyivät koulutusohjelmien mukaan seuraavasti: A-linja 15, A1-linja 59, A2-linja 23 ja B-linja 9. Muu tilanne oli viiden opiskelijan kohdalla. Suurin osa vastaajista (72,2 %) opiskeli teologiaa tavoitteena saada pätevyys joko kirkon virkaan tai yhteiskunnan ja kulttuurin tehtäviin.

Tämä kysymysosio ei antanut vastausta siihen, oliko vastaajan toiveena työskennellä tutkinnon suorittamisen jälkeen pappina. Siksi sitä kysyttiin erikseen (ks. taulukko 3). Vastaajista kaksi viidestä haluaa toimia tulevaisuudessa pappina Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Kolmannes vastaajista on epävarma siitä, haluaako kirkon virkaan. Neljännes vastaajista ei halua luterilaisen kirkon papeiksi. Miehet haluavat naisia useammin kirkon virkaan.

Taulukko 3. Miesten ja naisten prosenttiosuudet siitä, haluavatko he työskennellä tulevaisuudessa pappina Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Khiin neliötestin mukaan sukupuoli erottelee vastaajia merkitsevästi ($\chi^2=32,56$; $df=1$; $p\leq 0,01$). (N=230)

halu toimia pappina	miehet %	naiset %	kaikki %
kyllä	56,3	34,0	41,7
olen epävarma	26,3	35,3	32,2
ei	17,5	30,7	26,1

Vastaajien opintopistekertymät vaihtelevat paljon. Suurin ryhmä muodostuu 51–100 opintopistettä suorittaneista. Vajaa kolmannes on suorittanut joko alle 50 tai yli 100 opintopistettä. Teologian kandidaatintutkinnon laajuus on 180 ja maisterintutkinnon 120 opintopistettä.⁷⁴ Tähän kyselyyn vastanneet edustavat enemmän teologian opintojen alkuvaiheissa olevia kuin pidemmälle ehtineitä opiskelijoita. On kuitenkin myös otettava huomioon, että sekä Helsingin että Itä-Suomen yliopistossa on merkittävästi enemmän alempaa kuin ylempää korkeakoulututkintoa suorittavia teologian opiskelijoita. Helsingissä teologian opiskelijoista kandidaattitutkintoa suorittavien osuus on 71 prosenttia ja Joensuussa 73 prosenttia.⁷⁵ Avoimessa yliopistossa perusopintojen laajuus on 25 opintopistettä ja aineopintojen 35 opintopistettä.⁷⁶

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin vastaajien käsitystä Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta. Myönteinen näkemys kirkosta oli 78 prosentilla ja kielteinen kuudella prosentilla. Loppujen (16 %) näkemys ei ollut kielteinen eikä myönteinen.⁷⁷

Koska virret liittyvät kiinteästi jumalanpalvelukseen, vastaajilta kysyttiin sitä, kuinka usein he osallistuvat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalveluksiin (ks. kuvio 1).

72 Teologia sivuaineena Helsingin yliopistossa 2013; Teologia sivuaineena Itä-Suomen yliopistossa 2013.

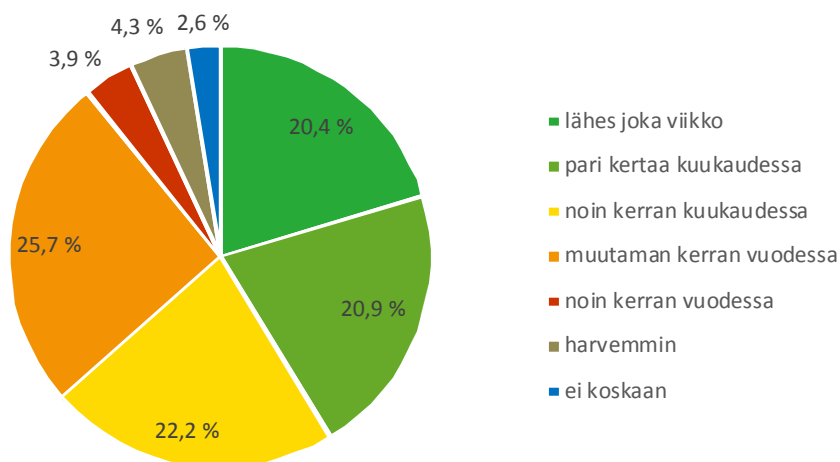
73 Helsingin Avoin yliopisto 2013; Itä-Suomen Avoin yliopisto 2013.

74 Teologian osaston opinto-opas 2013, 18; Teologisen tiedekunnan opinto-opas 2013, 7.

75 Helsingin opiskelijatilasto 2013; Joensuun opiskelijatilasto 2013.

76 Avoimen yliopiston opetustiedot 2013.

77 Tarkka vastausjakauma on seuraava: erittäin myönteinen 9,5 %, myönteinen 68,5 %, ei myönteinen, eikä kielteinen 15,6 %, kielteinen 5,6 % ja erittäin kielteinen 0,4 %.

Kuvio 1. Vastaajien osallistumisaktiivisuus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalveluksiin prosentteina. (N=230)

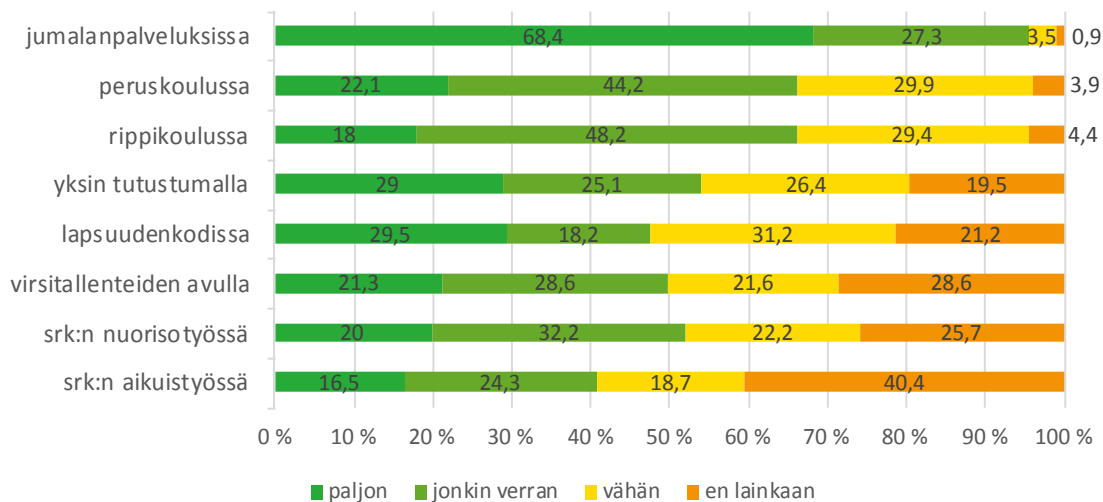
Teologian opiskelijat osallistuvat ahkerasti jumalanpalveluksiin. Lähes kaksi kolmasosaa vastaajista osallistuu jumalanpalvelukseen vähintään kerran kuukaudessa. Muutaman kerran vuodessa osallistujia on neljännes. Vain joka kymmenes vastaaja osallistuu jumalanpalvelukseen kerran vuodessa tai harvemmin. Suomalaisista vähintään kerran kuukaudessa jumalanpalvelukseen osallistuu kuusi prosenttia, 14 prosenttia käy kirkossa muutamia kertoja vuodessa ja 15 prosenttia vähintään kerran kuukaudessa. Tätä harvemmin jumalanpalvelukseen osallistuu 27 prosenttia. 39 prosenttia ei ole osallistunut viime vuosina jumalanpalveluksiin lainkaan.⁷⁸ Ymmärrettävästi teologian opiskelijat ovat ahkerampia kirkossa kävijöitä kuin kaikki suomalaiset.

⁷⁸ Haastettu kirkko 2012, 96.

2 VIRSIEN OPPIMINEN JA OSAAMINEN

2.1 Virsien oppimisympäristöt

Teologian opiskelijoita pyydettiin kyselyssä arvioimaan sitä, miten paljon he olivat eri oppimisympäristöissä oppineet virsiä. Valmiissa luettelossa oli kahdeksan mahdollista virsien oppimispaiikkaa (kuvio 2). Lista ei kuitenkaan sisältänyt kaikkia mahdollisia tapoja oppia virsiä ja tämän vuoksi vastaajilla oli mahdollisuus kirjoittaa kyselylomakkeeseen myös muita virsien oppimisympäristöjä.

Kuvio 2. Teologian opiskelijoiden virsien oppimisympäristöt. Luokkaan paljon on yhdistetty vastausvaihtoehdot 'erittäin paljon' ja 'paljon'. Tulokset prosentteina keskiarvon mukaisessa suuruusjärjestyksessä. (N=228).

Teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä ennen kaikkea jumalanpalveluksissa; kaksi kolmasosaa vastaajista arvioi oppineensa kirkossa käymällä paljon virsiä. Papiksi aikovat ovat oppineet muita enemmän virsiä jumalanpalveluksissa.⁷⁹ Tämä selittyy sillä, että papin ammattuuralle haluavat osallistuvat paljon enemmän jumalanpalveluksiin kuin muut teologian opiskelijat.⁸⁰

Luterilaiseen jumalanpalveluselämään kuuluu oleellisena osana virsilaulu, jonka myötä seurakunta on mukana toteuttamassa jumalanpalvelusta.⁸¹ Kirkkojärjestyksen mukaan päiväjumalanpalveluksessa käytetään kirkolliskokouksen hyväksymää virsikirjaa ja messusävelmistöä. Jumalanpalveluksessa voidaan virsien ohella tilapäisesti käyttää myös muita sopivia lauluja ja messusävelmiä.⁸² Jumalanpalveluksen oppaan mukaan vain päivänvirsi tulee valita virsikirjasta. Muiden virsien asemasta voidaan käyttää muuta musiikkia. Jumalanpalveluksen

79 Muuttujat 74 ja 63: $t=2,28$; $df=228$; $p<0,05$.

80 Muuttujat 74 ja 10: $t=-5,43$; $df=227$; $p<0,001$.

81 Sariola 2001, 179.

82 Kirkkojärjestys 1993, II osa, 2. luku, 5 §.

opas kuitenkin suosittaa muun musiikin käytössä harkintaa, koska muuten messun kokonaisuus on vaarassa rikkoutua.⁸³ Messun kaavassa on kaikkiaan yhdeksän kohtaa, joissa voidaan käyttää virttä. Lisäksi ehtoollisvirsiä voi olla useampia.⁸⁴ Kun virsiä suositusten mukaan melko rajatusti korvataan muulla musiikilla, virrenveisuulla on vahva asema messussa. Aktiivisesti jumalanpalveluksiin osallistuva oppii tämän vuoksi paljon virsiä. Ei ole siksi yllättävää, että teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä ennen kaikkea jumalanpalveluksissa.

Toiseksi eniten teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä peruskoulussa. Rungas viidesosa arvioi oppineensa peruskoulussa virsiä paljon ja rungas kaksi viidesosaa jonkin verran. Käytetyt taustamuuttajat eivät selitä sitä, miten paljon vastaajat ovat oppineet virsiä peruskoulussa. Teologian opiskelijoiden vastausten mukaan peruskoululla on merkittävä asema virsikasvatuksen antajana.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan eri oppiaineiden opetus on uskonnollisesti tunnustuksetonta, mutta opetuksen perustana on kuitenkin suomalainen kulttuuri. Opetuksessa on myös otettava huomioon evankelisluterilaisen ja ortodoksisen kirkon merkitys suomalaisen kulttuurin muotoutumisessa.⁸⁵ Vuoden 2012 perusopetusasetuksen mukaan peruskoulussa annettu opetus edistää myös kristillisten perinteiden tuntemista ja ymmärtämistä.⁸⁶ Tämän vuoksi esimerkiksi Suvivirren laulaminen koulujen kevätjuhlissa ei ole uskonnonharjoittamista vaan kuuluu suomalaiseen juhlaperinteeseen.⁸⁷

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan evankelisluterilaisen uskonnon opetuksen lähtökohtana on tutustuttaa oppilas monipuolisesti uskonnolliseen kulttuuriin. Opetuksen keskeiseen sisältöön kuuluvat myös virret ja muut hengelliset laulut.⁸⁸ Sekä kuntakohtaiset opetussuunnitelmat että opettajan harkinta vaikuttavat siihen, miten paljon virsiä käytetään peruskoulun evankelisluterilaisen uskonnon opetuksessa.

Musiikin opetuksessa voidaan tutustua myös virsiin.⁸⁹ Samoin päivänavauksissa ja koulujen juhlissa voidaan käyttää virsiä.⁹⁰ Sini Järvelä on tarkastellut musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielmassaan virsien käyttöä yläasteen musiikinopetuksessa. Järvelän mukaan yläkoulun musiikinopetuksessa virsiä opetetaan hyvin vähän. Sen sijaan virsien asema on vankka koulujen juhlissa. Opettajan asenteella virsiä ja kirkkoa kohtaan on vaikutusta annetun virsiopetuksen määrään.⁹¹

Kansa- ja peruskoulun virsiopetus on aikaisempina vuosikymmeninä ollut nykyistä paljon runsaampaa. Esimerkiksi ennen aamuhartauksissa käytettiin paljon virsiä. Aamuhartaudet muuttuivat päivänavauksiksi 1970-luvun peruskouluasetuksen myötä ja samalla niiden sisältö alkoi muuttua aikaisempaa vähemmän uskonnolliseksi.⁹² Ilkka Alakarhu on Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkielmassaan todennut, että monille hänen virsitutkimukseensa osallis-

83 Jumalanpalveluksen opas 2009, 106.

84 Jumalanpalvelusten kirja 2000, 14–31; Vapaavuori 2003b, 209–218.

85 Perusopetus 2004, 14.

86 Perusopetusasetus 2012, 1 luku, 2 §.

87 Räsänen 2013.

88 Perusopetus 2004, 204–207.

89 Perusopetus 2004, 232–234.

90 Päivänavaus 2013.

91 Järvelä 2002.

92 Tamminen & Laulikki 1982, 230–231.

tuneille ikäänntyneille ihmisille virret ovat tuttuja lapsuudesta ja koulun aamuhartauksista.⁹³ Koulu ei enää ole niin vahva virsitradition siirtäjä kuin se on ollut aikaisemmin.

Kolmanneksi eniten teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä rippikoulussa. Vajaa viidesosa vastaajista arvioi oppineensa rippikoulussa virsiä paljon ja lähes puolet jonkin verran. Taustamuuttajat eivät eritelleet vastaajia sen suhteen, kuinka paljon he olivat oppineet rippikoulussa virsiä. Vuoden 2001 rippikoulusuunnitelman mukaan virsikirja liittyy keskeisesti jumalanpalveluksiin ja seurakunnan elämään. Virsiin tutustuu parhaiten, kun laulaa virsiä. Tämä toteutuu hyvin rippikoulun jumalanpalveluksissa ja rukoushetkissä. Rippikoulussa tulisi myös oppia käyttämään virsikirjaa siten, että sieltä voisi etsiä eri tilanteisiin sopivia virsiä. Rippikoulusuunnitelman mukaan musiikki kuuluu rippikoulussa moniin tilanteisiin. Laulamisen ja soittamisen rinnalla musiikin opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi musiikkiliikuntaa, kuuntelua, ryhmitöitä ja keskustelua.⁹⁴ Nykyinen rippikoulusuunnitelma ei sisällä tarkkaa tuntijakoa eri opetettavista aiheista. Rippikoulun kokonaisopetusmäärä on 80 tuntia, josta musiikin osuudeksi on arvioitu kymmenen tuntia.⁹⁵

Virsiin ja perinteisen kirkkomusiikin lisäksi rippikouluissa käytetään paljon hengellistä nuorisomusiikkia, jota edustavat muun muassa Nuoren seurakunnan veisukirjan laulut. Veisukirjaa on julkaistu vuodesta 1970 lähtien ja kirjaa on uusittu noin viiden vuoden välein. Veisukirjan viimeinen, yhdeksäs laitos on vuodelta 2010.⁹⁶ Rippikoulun opettajat vaikuttavat paljon siihen, miten paljon opetuksessa ja vapaa-ajalla käytetään yhtäältä virsiä ja toisaalta gospelmusiikkia. Virsikirjan käyttöä rippikouluopetuksessa ei ole paljon tutkittu. Suvi Luokkakallion musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielman mukaan kanttorit käyttivät Lapuan hiippakunnassa rippikoulun musiikinopetuksessa aikaa virsiin yhden tunnin ja 34 minuuttia ja gospelmusiikkiin yhden tunnin ja 20 minuuttia.⁹⁷ Musiikkia käytetään kuitenkin rippikoulussa monissa yhteyksissä, joten tästä tuloksesta ei voi päätellä sitä, miten erityyppiset musiikin lajit painottuvat rippikoulun kokonaisuudessa.

Neljänneksi eniten teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä tutustumalla niihin yksin. Vajaa kolmannes vastaajista on oppinut täten paljon virsiä ja neljännes jonkin verran. Papiksi aikovat ovat opetelleet enemmän yksin virsiä kuin pappetta harkitsevat tai muulle ammattuuralle aikovat.⁹⁸ Tätä voi selittää yhtäältä papiksi aikovien suurempi mieltymys virsiin kuin myös tulevan ammatin taitojen hankkiminen.

Viidenneksi eniten teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä lapsuudenkodissaan. Vajaa kolmannes on oppinut kodissaan paljon ja runsas neljännes jonkin verran virsiä. Taustamuuttajat eivät selitä sitä, miten paljon vastaajat ovat oppineet virsiä lapsuudenkodissaan.⁹⁹ Lukuisien tutkijoiden ja asiantuntijoiden mukaan kotona saatu uskontokasvatus vaikuttaa ihmiseen paljon, koska se on kokonaisvaltaista ja pitkäkestoista. Pieni lapsi omaksuu yleensä

93 Alakarhu 2012, 36–37.

94 Rippikoulusuunnitelma 2001, 34–35.

95 Tuovinen 2003, 442.

96 Kaukonen 2012, 5–6; Könönen & Huvi 2005, 49.

97 Luokkakallio 2007, 51.

98 Muuttajat 8 ja 66: $F=6,44$; $p \leq 0,01$. Scheffen testin mukaan papiksi aikovat ovat opiskelleet virsiä yksin enemmän kuin pappetta harkitsevat ($p \leq 0,05$) tai muuta ammattuuraa suunnittelevat ($p \leq 0,01$).

99 Aineisto painottuu nuoriin ikäluokkiin. Lähes puolet ($n=110$) vastaajista kuuluu ikäryhmään 19–25-vuotiaat. Yli 45-vuotiaita aineistossa on vain 37. Tämä vaikuttaa tilastolliseen analyysiin. Selvästi kuitenkin yli 45-vuotiaat ovat oppineet lapsuudenkodissaan enemmän virsiä kuin nuoremmat. 19–25-vuotiaiden keskiarvo tämän muuttujan kohdalla oli 2,6 ja yli 45-vuotiaiden kohdalla 3,2. Yksisuuntaisessa varianssianalyysissä iän merkitys jää kuitenkin vain oireelliseksi ($F=2,36$; $p=0,072$). Eroa selittää se, että vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat ovat uskonnollisempia kuin nuorempiin ikäluokkiin kuuluvat (Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003, 192–203). Myös kristillinen kotikasvatus on Suomessa ajan kuluessa merkittävästi vähentynyt (Haastettu kirkko 2012, 138–139).

vanhempiensa tai muiden lähikasvattajiensa uskonnolliset käsitykset, vaikka ymmärrettävästi voikin suhtautua niihin myöhemmissä ikävaiheissaan kriittisesti. Lapsuudenkodin uskonnollisuus vaikuttaa paljon ihmiseen koko hänen elämänsä ajan.¹⁰⁰ Ihmisten kirkosta ja sen uskosta vieraantuminen todennäköisesti vähentää tulevaisuudessa kodin merkitystä virsikasvatuksen antajana.

Virsiä on taltioitu paljon eri kustantajien äänitteille ja myös internetistä löytyy virsiä. Teologian opiskelijat ovatkin oppineet virsiä myös virsitalenteiden avulla: runsas viidennes vastaajista on oppinut tällä tavalla paljon virsiä ja toinen viidesosa jonkin verran. Vastaajien opintopisteiden määrä on yhteydessä siihen, miten paljon he ovat opiskelleet virsiä äänitteiden avulla. Analyysissa verrattiin 0–100 opintopistettä suorittaneita yli sata pistettä suorittaneisiin. Jälkimmäinen ryhmä on opiskellut virsiä tallenteiden avulla enemmän.¹⁰¹ Tuloksesta voi päätellä teologian opintojen motivoivan opiskelijoita käyttämään hyväksi äänitteitä virsituntemuksen lisäämisessä.

Jumalanpalveluksen lisäksi myös muissa seurakunnan työmuodoissa tapahtuu virsikasvatusta. Kyselyssä kartoitettiin sitä, missä määrin seurakuntien nuoriso- ja aikuistyö toimivat virsikasvatuksen ympäristöinä. Neljännes vastaajista oli oppinut paljon ja vajaa kolmasosa jonkin verran virsiä seurakunnan nuorisotyössä. Ikäryhmään 19–25-vuotiaat kuuluvat vastaajat ovat oppineet seurakunnan nuorisotyössä enemmän virsiä kuin vanhempiin ikäryhmiin lukeutuvat.¹⁰² Tulos osoittaa sen, että seurakuntien nuorisotyössä käytetään gospelmusiikin rinnalla myös virsiä samalla tavalla kuin rippikoulussa.

Seurakuntien aikuistyössä virsiä oli oppinut kuudesosa vastaajista paljon ja neljäsosa jonkin verran. Ymmärrettävästi yli 45-vuotiaat ovat oppineet muita enemmän aikuistyössä virsiä.¹⁰³ Myös opiskelupaikka erottelee vastaajia sen suhteen, miten paljon he ovat oppineet virsiä seurakuntien aikuistyössä.¹⁰⁴ Itä-Suomen yliopiston teologian osaston opiskelijat ovat oppineet virsiä vähiten seurakuntien aikuistyössä ja Itä-Suomen Avoimen yliopiston opiskelijat eniten. Tämä tulos selittyy eri oppilaitoksissa opiskelevien vastaajien ikärakenteella: Itä-Suomen yliopistossa teologian osaston vastaajien keski-ikä oli 28 vuotta, Helsingin yliopiston vastaajien 30 ja Avoimen yliopiston vastaajien 54 vuotta.

Suljetuissa kysymyksissä oli vain osa mahdollisista virsien oppimisympäristöistä. Osa vastaajista (n=102) mainitsi avoimessa kysymyksessä myös paljon muita paikkoja, joissa he olivat oppineet virsiä (ks. taulukko 4). Kaikista useimmin vastaajat ottivat esille muina virsien oppimisympäristöinä seurakunnan lapsityön, seurat, työelämän, kuorot, herätysliikkeiden tilaisuudet ja teologian opiskelijoiden oppiainejärjestön. Seurakunnan lapsityöhön luokiteltiin pyhäkoulu ja seurakunnan varhaisnuorten toiminta. Jossain määrin yllättävää oli se, ettei kukaan vastaajista maininnut päiväkerhoa virsien oppimisympäristönä. Osa vastaajista oli ennen teologian opintojen aloittamista työskennellyt seurakunnassa tai peruskoulussa, jolloin ne olivat olleet heille merkittäviä virsien oppimisympäristöjä. Itä-Suomen yliopiston

100 Bartkowski 2007, 511–525; Holm 2005, 150–155; Sherkat 2003, 155; Kallioniemi 2001, 48–49; Francis & Wilcox 1988, 245; Vermasvuori 1987, 15.

101 Muuttujat 72 ja 67: $t=2,97$; $df=229$; $p\leq 0,01$.

102 Muuttujat 75 ja 62: $F=6,39$; $p\leq 0,001$. Scheffen testin mukaan 19–25-vuotiaat vastaajat eroavat tilastollisesti merkitsevästi 36–45-vuotiaista ($p\leq 0,01$).

103 Muuttujat 75 ja 64: $F=16,23$; $p\leq 0,001$. Ikäryhmien 19–25-vuotiaat ja 26–35-vuotiaat ero yli 45-vuotiaisiin on Scheffen testin mukaan tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p\leq 0,001$) sen suhteen, miten paljon vastaajat ovat oppineet virsiä seurakunnan aikuistyössä.

104 Muuttujat 2 ja 64: $F=7,76$; $p\leq 0,001$. Scheffen testin mukaan Avoimen yliopiston opiskelijat ja Itä-Suomen yliopiston opiskelijat eroavat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($0\leq 0,001$) sen suhteen, miten paljon he ovat oppineet virsiä seurakuntien aikuistyössä.

teologian opiskelijoiden oppiainejärjestö Fides Ostiensis on järjestänyt virsien opettelutilaisuuksia, joissa muutamat vastaajat ovat oppineet virsiä.

Taulukko 4. Teologian opiskelijoiden mainitsemia muita virsien oppimisympäristöjä. (N=102)

VIRSIEN OPPIMISYMPÄRISTÖJÄ	f
seurakunnan lapsityö	18
seurat	15
työelämässä	14
kuorossa	13
herätysliikkeiden tilaisuuksissa	11
teologian oppiainejärjestössä	9
ystäväpiirissä	7
radio ja tv	5
teologian opinnoissa	5
mummolassa	4
aikaisemmissa opinnoissa	3
rukoushetket ja hartaudet	2
puolustusvoimien kirkollinen työ	2

Taulukossa 4 on lueteltu kaikki ne virsien oppimisympäristöt, jotka vähintään kaksi vastaajaa on maininnut. Lisäksi avoimissa vastauksissa oli seuraavia yksittäisiä mainintoja: perhekerho, musiikkifestivaalit, kirjat, raamattupiiri, YouTube, toisen kirkkokunnan tilaisuudet, virsilaulumerkin suorittaminen ja esikoulu.

Suomalaisten virsien oppimisympäristöjä on kartoitettu 1990-luvulla, jolloin kohderyhmä ei ole valikoitunut kuten tässä tutkimuksessa. Tällöin viisi keskeisintä oppimisympäristöä olivat kansakoulu, rippikoulu, koti, pyhäkoulu ja kirkko.¹⁰⁵ Tutkimuksissa kysymyksenasettelu ja kohderyhmä olivat erilaiset, joten tuloksia ei voida suoraan verrata keskenään. Kuitenkin molemmissa tutkimuksissa neljä tärkeintä virsien oppimisympäristöä ovat samat. Näyttää siltä, että teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä paljon samoissa oppimisympäristöissä kuin yleensäkin suomalaiset.

Kokonaisuutena tämän luvun tulokset osoittavat, että virsien oppimisympäristöjä on todella runsaasti. Virsiä käytetään runsaasti eri yhteyksissä ja jokainen voi löytää itselleen mieluisat tavat oppia virsiä.

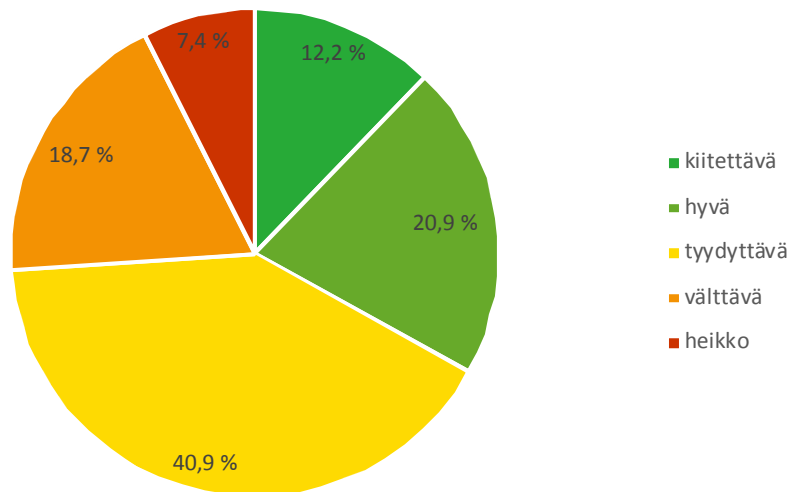
2.2 Virsien osaamisen taso

Suoritetun kyselyn avulla kartoitettiin teologian opiskelijoiden virsien osaamisen tasoa. Kyseessä oli pelkästään itsearviointi, joten saadut tulokset antavat rajallisen näkemyksen siitä, miten hyvin opiskelijat osaavat virsiä. Itsearviointia käytetään kuitenkin esimerkiksi opetuksessa yhtenä evaluointimenetelmänä, joten jonkinlaisen kuvan vastaajien virsien osaami-

¹⁰⁵ Stai 2001, 21–23.

sen tasosta saa myös tällä tavalla.¹⁰⁶ Jotta itsearviointi olisi saatu monipuoliseksi, teologian opiskelijoita pyydettiin kyselylomakkeessa eri tavoin arvioimaan omaa virsiensien osaamisen tasoa. Ensin opiskelijoita pyydettiin antamaan itselleen arvosana asteikolla heikko–kiitettävä virsiensien osaamisesta (ks. kuvio 3). Kolmannes arvioi omaa virsiensä osaamisen tasoa kiitettäväksi tai hyväksi, kaksi viidestä tyydyttäväksi ja neljäsosa välttäväksi tai heikoksi. Yli sata opintopistettä suorittaneet arvioivat omaa virsiensä osaamisen tasoa paremmaksi kuin 0–100 opintopistettä suorittaneet.¹⁰⁷ Myös papiksi aikovat arvioivat virsiensien osaamisen tasonsa muita korkeammalle.¹⁰⁸ Virsiensien osaamisen taso on vahvassa yhteydessä jumalanpalvelusten osallistumisaktiivisuuteen. Vähintään noin kerran kuukaudessa jumalanpalveluksiin osallistuvat arvioivat virsiensien osaamisen tasonsa merkittävästi muita paremmaksi.¹⁰⁹

Kirkon tutkimuskeskuksen johtajan, teologian ja yhteiskuntatieteiden tohtori Hanna Salomäen selvityksen mukaan suomalaiset arvioivat omaa virsituntemustaan seuraavasti: erittäin hyvä 1 %, melko hyvä 10 %, kohtalainen / ei hyvä eikä huono 29 %, melko huono 37 % ja erittäin huono 24 %. Vastaavat luvut olivat seurakunnan työntekijöillä 14 %, 41 %, 30 %, 14 % ja 3 %.¹¹⁰ Teologian opiskelijoiden virsituntemus sijoittuu täten suomalaisten ja seurakunnan työntekijöiden välimaastoon. Ymmärrettävästi opiskelijoiden virsituntemus koko ajan lisääntyy opiskeluaikana ja työelämässä. Näin on varsinkin niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka aikovat papiksi.

Kuvio 3. Teologian opiskelijoiden itsearvioinnin tulokset virsiensien osaamisesta prosentteina. (N=230)

Toiseksi virsiensien osaamisen tasoa mitattiin opiskelijoiden kannanotoilla väitteeseen *Tunnen hyvin virsikirjan* (ks. kuvio 4). Vastaajista reilu kolmannes on väitteestä samaa mieltä ja neljäsosa eri mieltä. Runsas neljännes on väitteestä toisaalta samaa ja toisaalta eri mieltä. Yli sata opintopistettä suorittaneet tuntevat virsikirjaa muita paremmin,¹¹¹ samoin papiksi

¹⁰⁶ Uusikylä & Atjonen 2002, 175.

¹⁰⁷ Muuttujat 72 ja 14: $t=3,30$; $df=228$; $p<0,001$.

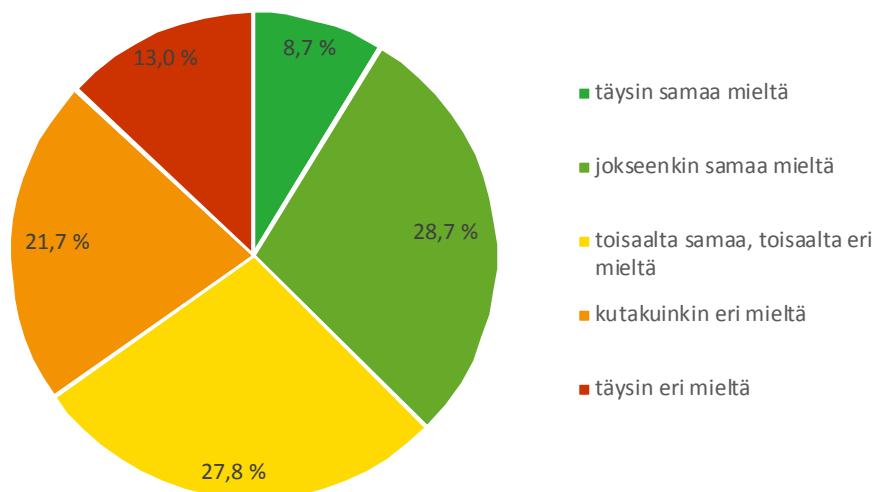
¹⁰⁸ Muuttujat 74 ja 14: $t=2,67$; $df=227$; $p<0,01$.

¹⁰⁹ Muuttujat 76 ja 14: $t=4,46$; $df=228$; $p<0,001$.

¹¹⁰ Salomäki 2010b, 32.

¹¹¹ Muuttujat 72 ja 27: $t=3,39$; $df=227$; $p<0,001$.

aikovat.¹¹² Tulokset ovat hyvin samankaltaiset kuin virsien osaamisen tasoa mittaavassa kysymyksessä. Nämä kaksi muuttujaa ymmärrettävästi mittaavat samaa asiaa ja muuttujien korrelaatio onkin korkea.¹¹³

Kuvio 4. Teologian opiskelijoiden vastausten jakaumat väitteeseen "Tunnen hyvin virsikirjan" prosentteina. (N=230)

Kolmanneksi teologian opiskelijoiden virsien osaamisen tasoa mitattiin siten, että vastaajia pyydettiin arvioimaan tuntemiensa virsien määrää (kuvio 5). Suurin osa vastaajista kuuluu ryhmään, joka tuntee 20–49 virttä. Yli sata virttä tuntevia on neljännes. Ryhmien väliset erot ovat samat kuin kahdessa muussakin virsien osaamista mittaavassa osiossa. Yli sata opintopistettä suorittaneet tuntevat muita enemmän virsiä,¹¹⁴ samoin papiksi aikovat.¹¹⁵ Opintopisteiden kertymä selittää enemmän virsituntemusta kuin papiksi aikominen. Vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat eivät tunne virsiä enemmän kuin nuoremmat vastaajat.

Virsiens tuntemisen määrä korreloi vahvasti virsien tuntemuksesta annettuun omaan arvioon,¹¹⁶ samoin siihen, miten usein vastaajat yhtyivät väitelauseeseen Tunnen hyvin virsikirjan virret.¹¹⁷ Kaikki nämä kolme osiota mittaavat samaa asiaa: virsien tuntemusta. Muuttujien väliset vahvat korrelaatiot osoittavat, että tältä osin tutkimuksen mittaustarkkuus, reliabiliteetti, on hyvä.

112 Muuttujat 74 ja 27: $t=2,34$; $df=227$; $p\leq 0,05$.

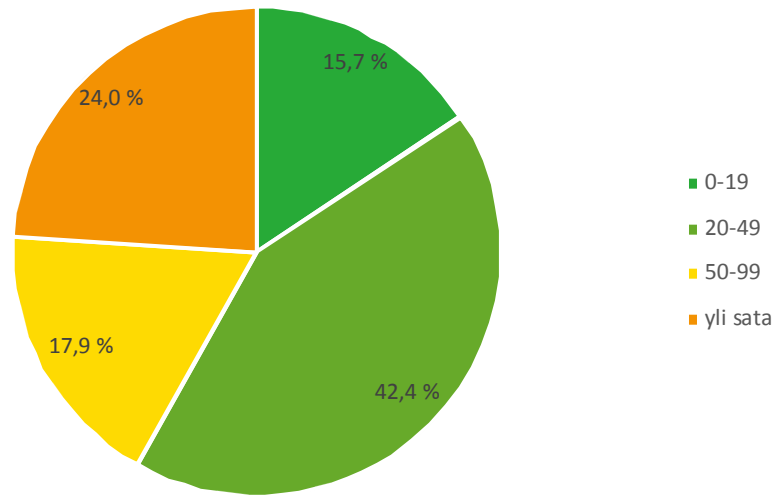
113 Muuttujat 14 ja 27: $r=0,84$; $p\leq 0,001$.

114 Muuttujat 72 ja 70: $t=3,24$; $df=227$; $p\leq 0,001$.

115 Muuttujat 74 ja 70: $t=2,24$; $df=226$; $p\leq 0,05$.

116 Muuttujat 70 ja 14: $r=0,721$; $p\leq 0,001$.

117 Muuttujat 70 ja 27: $r=0,703$; $p\leq 0,001$.

Kuvio 5. Teologian opiskelijoiden arviot siitä, kuinka monta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan virttä he tuntevat. (N=231)

2.3 Suosikkivirret

Kyselylomakkeessa teologian opiskelijoilta tiedusteltiin: Mistä virsistä pidät eniten? Vastaajia pyydettiin luettelemaan heille mieluisia virsiä. Lomakkeeseen oli varattu tilaa kuudelle virrelle. Vastaajista kuusi prosenttia ei mainitse yhtään suosikkivirttä. Jotkut perustelevat vastaamattomuuttaan sillä, ettei heillä ole suosikkivirsiä. Neljännes vastaajista (24 %) luettelee 1–5 virttä. Vajaa kaksi kolmannesta (64 %) tuo esille kuusi itselleen mieluisaa virttä ja seitsemän prosenttia vastaajista mainitsee yli kuusi virttä. Mitä enemmän vastaajat tuntevat virsiä, sitä enemmän he myös luettelevat suosikkivirsistään.¹¹⁸

Virsikirjan 632 virrestä 197 on ainakin jonkun suosikkivirsi. Yli 20 mainintaa saa 16 virttä. Teologian opiskelijoiden keskuudessa suosituin virsi on Anna-Mari Kaskisen¹¹⁹ sanoittama ja Pekka Simojoen¹²⁰ säveltämä virsi 517 *Herra, kädelläsi asua mä saan*, joka saa 52 mainintaa. Tutkimukseen osallistuneista 23 prosenttia pitää virttä 517, joka on Kaskisen varhaistuotantoa, yhtenä suosikkivirsistään. Virressä oli aluksi kolme säkeistöä, mutta neljäs säkeistö lisättiin siksi, että näin tekstiin saatiin koko ihmisen elämänkaari. Simojoki, joka on tehnyt virteen melodian, on tehnyt paljon virsien parissa yhteistyötä Kaskisen kanssa.¹²¹ Lähes yhtä suosittu kuin virsi 517 on Dietrich Bonhoefferin sanoittama, Anna-Maija Raittilän suomentama ja Erkki Melartinin sävellyksellä veisattava virsi 600 *Hyvyyden voiman ihmeellisen suojaan*¹²², jota vastanneista 22 prosenttia pitää yhtenä suosikkivirsistään. Virsi liitetään vahvasti sen kirjoittajaan ja siksi usein puhutaankin Bonhoefferin virrestä. Eri maisissa Bonhoefferin virttä veisataan monilla sävelmillä. Suomalaisessa vuoden 1986 virsikirjassa

118 Muuttujat 71 ja 70: $r=0,48$; $p<0,001$.

119 Ks. Kaskisesta tarkemmin: Väinölä 2008, 666.

120 Ks. Simojosta tarkemmin: Väinölä 2008, 684–685.

121 Väinölä 2008, 525–526.

122 Ks. tämän virren esittelystä: Väinölä 2008, 614–617.

virren 600 melodiaksi on valittu Erkki Melartinin koraali, jonka katsotaan sopivan hyvin Bonhoefferin virren sanoihin.¹²³ Virren sävelmän suosiota on lisännyt se, että melodiaa uudistettiin rytmillisesti 1960-luvulla.¹²⁴

Kolmanneksi pidetyin virsi on perinteinen ruotsalaisperäinen suvivirsi 571 *Jo joutui armas aika*. Vastaaajista 17 prosenttia lukee sen lempivirsiensä joukkoon. Virren tekijästä ei ole täyttä varmuutta, mutta sen tekijänä on perinteisesti pidetty ruotsalaista Visbyn superintendenttiä Israel Kolmodinia (1643–1709). Virren koraali on ruotsalainen kansansävelmä. Virren suosio johtuu osaltaan siitä, että sitä on käytetty perinteisenä koulujen kevätjuhlan virtenä. Virsi on tässä yhteydessä säilyttänyt paikkansa, vaikka sitä on myös uskonnollisena lauluna vaadittu pois koulujen kevätjuhlista. Virttä kutsutaan nimellä *suvivirsi*.¹²⁵ Siitä on sanoitettu myös uskontoneutraali kevätlaulu.¹²⁶

Taulukossa 5 on esitelty teologian opiskelijoiden 16 suosituinta virttä. Liitteessä 4 on lueteltu kaikki 91 virttä, jotka ovat saaneet vähintään kolme mainintaa. Suosikkivirsistä peräti 11 on otettu virsikirjaan vasta vuoden 1986 laitokseen. Tämä osoittaa, että virsikirjauudistuksessa on osattu valita käyttöön hyviä, uusia virsiä. Monet vuoden 1986 virsikirjaan valitut virret ovat kuitenkin vanhoja ja perinteisiä, joita on käytetty paljon, vaikka ne eivät ole ennen vuotta 1986 sisältyneet virsikirjaan. Teologian opiskelijoiden suosikkivirsien sävelmät ovat peräisin useasta eri maasta: viisi on suomalaista alkuperää, kolme ruotsalaista, kolme saksalaista, kaksi englantilaista sekä yksi melodia seuraavista maista: Israel, Norja ja Ranska. Virrestä 228 on käytössä kaksi sävelmää. Suosikkivirsien sanat ovat peräisin seuraavista maista: Suomi (n=5), Ruotsi (n=5), Saksa (n=2), Englanti (n=2) ja Tanska (n=1). Lisäksi yhden virren sanat ovat suoraan Raamatusta.

123 Väinölä 2008, 614–617.

124 Pajamo 2001, 541.

125 Väinölä 2008, 585–587.

126 Neutraali suvilaulu 2004.

Taulukko 5. Teologian opiskelijoiden mieluisimmat virret suosituimmuusjärjestyksessä. (N=218)

SIJOITUS	NRO	VIRREN ALKUSANAT	f	SÄVELMÄT	TEKSTI	SUOMENTAJA / UUDISTAJA	OTETTU VIRSIKIRJAAN
1.	517	Herra, kädelläsi asua mä saan	52	P. Simojoki 1982	A.-M. Kaskinen 1982		1986
2.	600	Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan	50	E. Melartin 1923	D. Bonhoeffer 1944	A.-M. Raittila 1980	1986
3.	571	Jo joutui armas aika	39	Ruotsissa 1697	Ruotsalainen 1694	Tuntematon 1700	1701
4.	338	Päivä vain ja hetki kerrallansa	38	O. Ahnfelt 1872	L. Sandell 1865	J. Engström 1900	1986
5.	30	Maa on niin kaunis	37	Saksassa 1842	B.S. Ingemann 1850	H. Haahti 1887, 1903	1986
6.	15	Tiellä ken vaeltaa, ken aasilla ratsastaa	36	J. Hadar 1956	J. Forsberg 1967		1986
7.	135	Jumala loi auringon kuun	30	E. Hovland 1974	B.G. Hallqvist 1974	M. Viljanen, uud. A.-M. Raittila 1979	1986
8.	332	Herraa hyvää kiittää	30	H. Albert 1640	J. Swedberg 1694	Uud. J. Krohn 1880	1701
9.	462	Soi kunniaksi Luojan	28	J. Sibelilus 1897	A.W. Koskimies 1897 ja I. Koskimies 1938		1938
10.	1	Hoosianna, Daavidin Poika	27	G.J. Vogler, n. 1795	Matt. 21:9 pohjalta suom. 1871		1986
11.	510	Sinä, Jeesus, ymmärrät parhaiten	27	Engl. kansansäv.	A.-M. Raittila 1982		1986
12.	21	Enkeli taivaan lausui näin	25	Saksalainen 1539	M. Luther 1535	H.Maskulainen (1605), uud. E. Lönnrot (1867), J. Krohn (1880)	1605
13.	77	Käy yrttitarhassa polku	22	C.G. Liander 1889	C.G. Liander 1889	Suom. M. Ruuth 1903	1986
14.	548	Tule kanssani, Herra Jeesus	21	A. Maasalo 1913	Hilja Haahti 1899	Suom. 1800-luvulla, uud. H. Kivekäs	1938
15.	228	Vaiti kaikki palvokaamme	21	a: ransk, 1600-l. b: toisinto P-Savosta	G. Moultrie 1864	Suom. A.-M. Raittila 1984	1986
16.	555	Oi Herra luoksein jää	21	W.H. Monk 1861	H.F. Lyte 1847	Suom. 1894, uud. M. Ruuth 1903	1938

Suomalaisten suosikkivirsiä on tutkittu 1990-luvulla. Tässä yhteydessä suosituimmat virret olivat seuraavat:

1. Jo joutui armas aika (571)
2. Enkeli taivaan (21)
3. Ystävä sä lapsien (492)
4. Maa on niin kaunis (30)
5. Jumala ompe linnamme (170)
6. Soi kunniaksi Luojan (462)
7. Hoosianna (1)
8. Mä silmät luon ylös taivaaseen (490)
9. Kiitos sulle, Jumalani (341b)
10. Jumalan kämmenellä (499)¹²⁷

Teologian opiskelijoiden suosikkivirret vuonna 2012 ja suomalaisten suosikkivirret 1990-luvulla ovat melko erilaiset. Tähän vaikuttaa kyselyjen suorittaminen eri vuosikymmenillä ja tämän tutkimuksen rajaus teologian opiskelijoihin. On todennäköistä, että teologian opiskelijoiden suosikkivirret muuttuvat vuosien saatossa. Kuitenkin *Jo joutui armas aika* (572), *Maa on niin kaunis* (30), *Soi kunniaksi Luojan* (462) ja *Hoosianna, Daavidin Poika* (1) ovat molemmissa tutkimuksissa kymmenen suosituimman virren joukossa. Nämä virret ovat yleisesti tunnettuja ja paljon käytettyjä. Kaksi niistä liittyy jouluaikaan ja kaksi kesän alkuun. Joulukuukausi ja kesä ovat suomalaisessa kulttuurissa ja elämänkulussa tärkeitä ajanjaksoja.

Tutkija TM, FM Teija Pitkänen on tehnyt kartoituksen virsien jumalanpalveluskäytöstä. Pitkänen on kartoittanut, mitä virsiä kirkkovuonna 2009–2010 käytettiin eniten jumalanpalveluksissa (N=40 820) Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Kartoituksessa on 40 eniten käytettyä virttä.¹²⁸ Näistä virsistä seitsemän (virret 135, 21, 517, 571, 462, 30 ja 600) on teologian opiskelijoiden 16 suosituimman virren joukossa. Tämä vertailu osoittaa, että teologian opiskelijoiden suosikkivirsiä käytetään paljon myös jumalanpalveluksissa.

2.4 Suosikkivirsien perustelut

Teologian opiskelijoita pyydettiin perustelemaan sitä, miksi tietyt virret ovat heille mieluisia. Lähes kaikki (97 %) suosikkivirsistään ilmoittaneet myös esittävät perusteluja sille, miksi he pitävät erityisesti joistakin virsistä. Osa perustelee vastauksiaan laajasti ja osa suppeasti. Analyysissa perusteluista löytyi yhdeksän teemaa, jotka vähintään kaksi henkilöä oli maininnut (ks. taulukko 6).

¹²⁷ Vapaavuori 2001, 229–231.

¹²⁸ Pitkänen 2012.

Taulukko 6. Teologian opiskelijoiden suosikkivirsien perustelut. (N=211)

PERUSTE	f
lapsuudesta tuttu	44
läheisen ihmisen hautajaisissa käytetty	12
peruskoulussa opittu	9
kirkkovuoden kierrosta tutuksi tullut	9
jumalanpalveluksessa tutuksi tullut	5
muisto rippikoulun ajalta	5
varusmiespalveluksen ajalta mieleen jäänyt	5
omissa häissä laulettu	4
hengellisessä pienryhmässä käytetty	2

Lapsuus on ihmiselämän merkittävä kehitysvaihe, mikä tulee esille monissa kehityspsykologisissa teorioissa.¹²⁹ Elämäntien teorit korostavat ihmisen kasvua ja kehittymistä koko elämän ajan, mutta niissäkin tuodaan esille lapsuus ja nuoruus elämän tärkeinä vaiheina. Lapsuus ja nuoruus pitävät sisällään monia tärkeitä kehitystehtäviä, joiden suorittaminen vaikuttaa koko elämään. Kehitystehtävien onnistunut suorittaminen tuo elämään onnea ja hyvinvointia sekä auttaa ratkaisemaan tulevia elämän haasteita.¹³⁰ Koska lapsuus on ihmisen kehityksen kannalta erityisen tärkeä vaihe, siellä opitut asiat vaikuttavat koko elämäntienkuun. Siksi on ymmärrettävää, että myös virsiä oppimisen kannalta lapsuus ja nuoruus ovat suotuisaa aikaa. Salomäki on todennut herätysliiketutkimuksessaan, että vanhempien osallistuminen sitouttaa usein myös lasta kyseisen herätysliikkeen pariin. Kodin uskonnollinen kasvatus on täten vaikuttavaa.¹³¹

Suosikkivirsiä yleisin peruste on se, että virsi on lapsuudesta tuttu. Useimmat vastaajista tyytyvät mainitsemaan yhdeksi suosikkivirsiä perusteeksi pelkästään sen, että virsi on lapsuudesta tuttu. Jotkut vastaajista kertovat tarkemmin, miten virsi on liittynyt lapsuuteen. Näiden teologian opiskelijoiden kirjoituksista ovat seuraavat kirjoituskatkelmat:

Ne tuovat turvallisuudentunnetta. Esim. 563 oli lapsuudessa kotona iltalauluna, vieläkin sitä laulaessa tulee turvallinen olo. Ne herättävät voimakkaita muistoja lapsuudenkodista ja vanhemmistani. (nainen, 24 v, ISY)

Ne ovat tuttuja lapsuudesta. Veisasimme lähetyspiireissä eniten näitä virsiä ja ne jäivät mieleeni. Näissä virsissä on toivoa tuovat sanat, jotka saavat minut luottamaan lujemmin Jumalan hyvyteen ja rakkauteen. (nainen, 20 v, ISY)

Virsi no 1 liittyy keskeisesti joulun alkuun minun elämässäni. Kun olin lapsi perheeni ei koskaan käynyt kirkossa (emme kuuluneet kirkkoon), mutta poikkeus oli kun äitini kävi ”hoosianna-kirkossa” ensimmäisenä adventtina. Minä olin ainoana mukana. Isä ja sisarukseni eivät käyneet sielläkään, mutta minulle se oli polun alku. (nainen, 32 v, ISY)

129 Esim. Piaget 1988.

130 Baltes & Reese 1987, 118–130, ks. myös Erikson 1977.

131 Salomäki 2010a, 241–247.

Teologian opiskelijat kirjoittavat lapsuusajan myönteisistä muistoista, jotka liittyvät virsien veisaamiseen. Muistot pohjaavat myönteisiin kokemuksiin, jotka ovat yhteydessä virsien käyttötilanteisiin. Lapsi kokee tässä yhteydessä elämyksen, josta muodostuu hänelle merkittävä tapahtuma. Kyseessä on merkityksellinen ja tärkeä kokemus, joka usein pukeutuu narratiiviseen muotoon.¹³² Tämä tulee vahvasti esille viimeisessä kirjoituskatkelmassa, jolloin lapsuuden harvoin tapahtuneista kirkkovierailuista muodostui innoitus teologian opiskelulle.

Lapsuusajan virsien veisaamiseen liittyy teologian opiskelijoilla myös myönteisiä tunteita, jotka aktivoituvat yhä uudelleen tuttuja virsiä veisattaessa. Esimerkeissä tulee esille seuraavia tunteita: turvallisuus, toivo ja luottamus. Klassisessa Abraham Maslowin 1940-luvulla esittämässä motivaatioteoriassa ihmisen turvallisuuden tarpeet ovat heti toisena fysiologisten tarpeiden jälkeen.¹³³ Uskonnon yksi keskeinen funktio onkin antaa ihmiselle turvallisuuden tunnetta elämän vaikeuksien ja eksistentiaalisen ahdistuksen keskellä.¹³⁴ Virsien veisaaminen onkin yksi uskonnonharjoittamisen muoto, joka teologian opiskelijoiden kokemuksen mukaan antaa ihmisille turvallisuudentunnetta ja vahvistaa uskoa. Myös musiikin tutkimuksessa on havaittu yhden musiikin funktion olevan turvallisuudentunteen tarjoamisen. Erityisesti tämä funktio toteutuu silloin, kun musiikkia käytetään transitionaaliobjektina.¹³⁵

Kuolema luo ympärilleen usein kaaoksen, josta kuolleen omaisten tulee selviytyä. Läheiset joutuvat pohtimaan eksistentiaalisia kysymyksiä, joihin liittyy läheisesti kysymys: mitä ihmiselle tapahtuu kuoleman jälkeen? Hautajaiset tuovat jonkinlaista järjestystä kuoleman aiheuttamaan kaaokseen.¹³⁶ Kuolemaan liittyy ihmisillä myös vahvoja pelkoja, jotka he pyrkivät usein kätkemään. Pelkoon liittyy monenlaisia asioita: taloudelliset huolet, ihmissuhteet, yhteyden katkeaminen kuolemaan ja tietämättömyys kuolemasta.¹³⁷ Kuolema on myös taitekohta, jossa ihmiset turvautuvat useammin uskontoon kuin muissa elämän käännekohtissa.¹³⁸ Edelleenkin Suomessa vainajista noin 95 prosenttia haudataan kirkollisin menoin.¹³⁹

Hautajaisiin liittyy luterilaisessa perinteessä virsien veisaaminen. Läheisen ihmisen kuoleman yhteydessä käytetyistä virsistä on tullut osalle teologian opiskelijoista myös tärkeitä virsiä, kuten seuraavista esimerkeistä ilmenee.

Virsi on myös henkilökohtaista merkitystä, esim. virttä 30 on tapana laulaa äidin suvun puolella hautajaisissa haudalla arkkua hautaan laskettaessa. (nainen, 30 v, ISY)

Virsi 517 liittyy kaverin hautajaisiin, tuo hyviä muistoja. (mies, 26 v, ISY)

Virsi 309 on sukumme lempivirsi ja sitä on käytetty paljon hautajaisissa ennen kuin arkkua on lähdetty viemään kirkosta hautaan. (nainen, 38 v, HY)

Virsi 341 oli mummoni lempivirsi, se laulettiin myös hänen hautajaisissaan. (nainen, 39 v, AY)

132 Saarikallio 2010, 285–286. Katso lähemmin kokemuksesta ja sen merkityksellisyydestä Perttula 2006, 116–119.

133 Maslow 1972.

134 Geels & Wikström 1999, 255–257.

135 Lehtonen 2010, 246–248; Lehtonen 2007, 60–62; Ahonen 1993, 59–60.

136 Grainger 1988, 65–75.

137 Kilpeläinen 1979, 57–62.

138 Sihvo 1992, 249.

139 Haastettu kirkko 2012, 112.

Läheisen kuolema on elämässä merkittävä taitekohta. Läheisen poismeno konkretisoituu hautajaisissa, joihin yleensä kuuluu hautaan siunaaminen ja arkun tai tuhkauurnan hautaaminen sekä muistotilaisuus. Kuolemantapaus herättää läheisissä paljon tunteita, joita on vaikea pukea sanoiksi. Virsien sanat ja melodiat saattavat toimia kuolemaan liittyvien tunteiden ilmaisukanavina ja säätelijöinä. Ihmiset käyttävät musiikkia paljon tunteittensa säätelyyn. Lohdun saaminen on yksi musiikin käytön tavoite.¹⁴⁰ Siksi monille hautajaisvirsistä tulee merkittäviä. Joissakin suvuissa käytetään hautajaisten tietyissä osissa aina samoja virsiä, mikä luo turvallisuutta. Usein hautajaisissa käytetään myös vainajan lempivirsiä, jos hänellä sellaisia on ollut. Vainajalle mieluisa virsi palauttaa mieleen häneen liittyviä myönteisiä muistoja.

Peruskoulu on tärkeä virsien oppimisympäristö (ks. kuvio 2). Koulussa opituista virsistä voi muodostua ihmisille suosikkivirsiä, kuten muutamat vastaajat mainitsevat.

Suvivirsi ei perusteluja kaipaa, koulun päättymiseen, alkavan kesän tunnelmaan liittyvä THE virsi. Vapautta, onnea ja iloa suuri Jumala. (nainen 21 v, ISY)

Muistuu mahtavasti kouluajat. Ja kun kaikki alkaa kääntyä kesään ja luonto puhkeaa kukkaan. (nainen, 56, AY)

Peruskouluun liittyvistä virsistä teologian opiskelijat mainitsevat nimeltä vain suvirren. Suvivirteen liittyy vahvasti kaksi teemaa: koulun lukuvuosi on lopussa ja kesä on alkamassa. Tällöin takanapäin ovat oppitunnit, läksyt ja kokeet. Tämä on merkinnyt aina koululaisille vapauden kokemusta, joka on herättänyt myönteisiä tunteita. Teologian opiskelijoiden vastaukset auttavat osaltaan ymmärtämään sitä, miksi moniarvoistuneessa Suomessa suvirsi on säilyttänyt vahvan asemansa koulujen päätösjuhliissa. Suvivirren veisaamista ei pidetä uskonnonharjoittamisena, vaan suvirsi kuuluu vahvasti suomalaiseen kulttuuriperinteeseen.

Virsi kirjassa virret on ryhmitelty viiteen eri osastoon, joista ensimmäinen ja laajin on *Kirkkovuosi*. Virsistä neljännes (26 %) kuuluu tähän osastoon. Kirkkovuosivirret liittyvät eri kristillisten juhlien teemoihin ja raamatulliseen sanomaan. Nämä virret kuuluvat yhtenä tärkeänä tekijänä kirkollisten juhlapyhien viettoon. Osalle teologian opiskelijoista jotkut kirkkovuosivirret ovat tulleet suosikkivirsiksi. Vastaajien 16 suosituimmasta virrestä viisi on kirkkovuosivirsiä (ks. taulukko 5).

Jumalanpalvelus on teologian opiskelijoilla tärkein virsien oppimisympäristö. Aika harvat kuitenkaan mainitsevat suosikkivirsien perusteluissa sen, että virsi olisi tullut tutuksi jumalanpalveluksessa. Tämä saattaa johtua siitä, että jumalanpalvelus ei ole niin erityinen tapahtuma kuin esimerkiksi läheisen ihmisen hautajaiset. Myös kirkkovuoteen liittyvät virret ovat ehkä tulleet tutuiksi kirkossa käynnin yhteydessä, mutta vastaajat ovat korostaneet enemmän kirkollista juhlaa kuin jumalanpalvelusta.

Rippikoulu on kolmanneksi tärkein virsien oppimisympäristö (ks. kuvio 2). Tästä huolimatta vain viisi vastaajaa mainitsee suosikkivirren perustuvan rippikouluuikaan. Tämä johtuu siitä, että usein rippikoulussa suosikkilauluiksi tulevat nuorten hengelliset laulut, esimerkiksi Nuoren seurakunnan veisukirjan laulut eivätkä virret. Tämä ei välttämättä ole ongelma, koska parhaimmillaan nuorten hengelliset laulut herättävät kiinnostuksen hengelliseen musiikkiin, myös virsiin.

¹⁴⁰ Saarikallio 2010, 282–286.

Puolustusvoimissa kirkollisella työllä on vahva asema. Sotilaspappien työhön kuuluu muun muassa jumalanpalvelusten, hartaustilaisuuksien, oppituntien ja rippikoulun pitäminen sekä sielunhoidollisten keskustelujen käyminen. Varusmiehet joutuvat täten tekemisiin kristillisen perinteen kanssa palvelustaan suorittaessaan.¹⁴¹ Joillekin teologian opiskelijoille suosikkivirsi on tullut tutuksi varusmiespalveluksen ajalta. Se on tunteita herättävä muisto yhdestä elämänsä tärkeästä vaiheesta.

Kirkollisista toimituksista hautajaisten lisäksi teologian opiskelijat ottavat esille suosikkivirren taustana myös avioliittoon vihkimisen. Neljälle vastaajalle omissa häissä käytetystä virrestä on tullut suosikkivirsi. Avioliiton solmiminen on elämässä suuri taitekohta, jolloin tässä yhteydessä käytetystä virrestä on tullut vastaajalle mieluinen. Virsi palauttaa mieleen oman elämän suuren juhlan. Jumalanpalveluksen lisäksi seurakunnalla on runsaasti muuta kokoavaa toimintaa, esimerkiksi erilaisia pienryhmiä. Kaksi vastaajaa mainitsee, että ryhmässä käytetystä virrestä on tullut itselle suosikkivirsi.

Edellä selostettuja suosikkivirsien syntytaustoja on ottanut esille vähintään kaksi vastaajaa. Lisäksi yksittäisiä mainintoja on seuraavista asioista: pyhäkoulu, raamattukoulu, opiskelu, hiljaisuuden retriitti, sairausaika. Tyypillisesti suosikkivirret ovat yhteydessä ennen kaikkea lapsuuteen tai johonkin elämän tärkeään taitekohtaan. Virsiperinteen vahvistamiseksi on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että elämän eri vaiheisiin olisi tarjolla sopivia ja mielenkiintoa herättäviä virsiä.

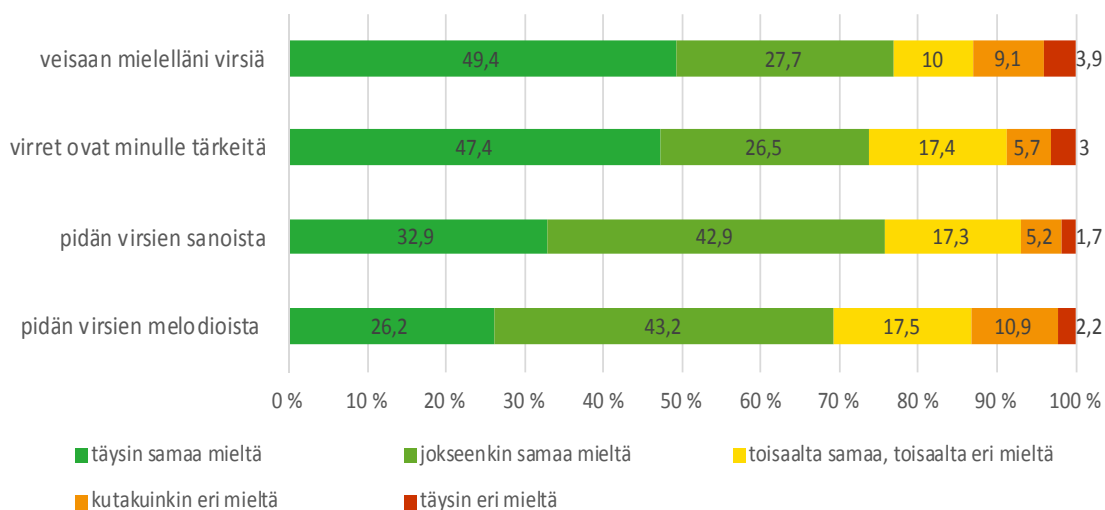
141 Puolustusvoimien kirkollinen työ 2010.

3 KOKEMUKSET JA KÄSITYKSET VIRSISTÄ

3.1 Virsistä pitäminen

Kyselylomakkeessa tarkasteltiin useiden väitelauseiden avulla sitä, millaisia käsityksiä ja kokemuksia teologian opiskelijoilla on virsistä. Väitteisiin opiskelijat vastasivat 5-portaisella asteikolla: (5) täysin samaa mieltä, (4) jokseenkin samaa mieltä, (3) toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, (2) kutakuinkin eri mieltä ja (1) täysin eri mieltä. Seuraavassa esitetään näiden väitelauseiden analyysin pohjalta syntyneitä tuloksia, joita syvennetään vapaiden vastausten analyysin tuloksilla.

Teologian opiskelijat suhtautuvat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsiin varsin myönteisesti (ks. kuvio 6). Noin kolme neljästä pitää virsiä itselleen tärkeinä, veisaa virsiä mielellään ja pitää niiden sanoista. Noin kaksi kolmesta pitää virsien melodioista.

Kuvio 6. Teologian opiskelijoiden vastaukset virsistä pitämiseen liittyviin väitteisiin prosentteina. (N=231)

Papeiksi aikovien suhtautuminen virsiin on myönteisempää kuin pappetta harkitsevien tai muulle ammattuuralle aikovien. Papeiksi haluavat veisaavat muita mieluummin virsiä, 142 ja virret ovat kirkon virkaan suuntautuneille keskimääräistä tärkeämpiä. 143 Pappisuralle tähtäävät pitävät myös muita enemmän virsien sanoista 144 ja melodioista 145. Ilmeisesti kirkollinen perinne on kirkon virkaan haluavien keskuudessa tutumpaa kuin muille. Mahdollisesti myös valittu ammattiuura kannustaa tutustumaan virsiin. Opintojen edetessä teologian opiskelijoiden suhtautuminen virsiin muuttuu aikaisempaa myönteisemmäksi. Yli sata opintopistettä

142 Muuttujat 74 ja 22: $t=3,83$; $df=228$; $p<0,001$.

143 Muuttujat 74 ja 24: $t=5,32$; $df=227$; $p<0,001$.

144 Muuttujat 74 ja 28: $t=3,83$; $df=228$; $p<0,001$.

145 Muuttujat 74 ja 19: $t=3,35$; $df=226$; $p<0,001$.

suorittaneille virret ovat tärkeämpiä kuin vähemmän opiskelleille.¹⁴⁶ Samoin pidemmälle opiskelleet pitävät muita enemmän virsien sanoista¹⁴⁷ ja veisaaminen on heille muita mielisempää.¹⁴⁸ Opintojen edetessä teologian opiskelijalla on tilaisuus tutustua virsiin, jolloin myös kiinnostus niitä kohtaan lisääntyy.

Opiskelijoiden vapaista vastauksista löytyy perusteita virsistä pitämiselle. Tällöin nousee esille kolme teemaa, jotka nimettiin seuraavasti: *positiivinen tunnesuhde virsiin*, *virret elävänä perinteenä* ja *virsien monipuolisuus*. Erittäin myönteisesti virsiin suhtautuvat vastaajat (n=6) kirjoittavat rakastavansa virsiä. Hieman lievempiä ilmaisuja 'pidän virsistä' tai 'tykkään virsistä' käyttää 23 opiskelijaa. Kuusi vastaajaa pitää virsikirjaa aarteena.

Rakastan virsiä! Ne on ihan parhaita, ja niissä sanotaan kaikki tarpeellinen. Laulaessa sanoja ei pidä vain "luetella" vaan pohtia myös. Virsien sävelet ovat helppoja, ne oppii helposti ja niitä on mahtavaa laulaa. (nainen, 23 v, ISY)

Rakastan virsiä, ne kuvaavat usein tuntojani ja niiden kautta saa tuntuman omiin ajatuksiin ja tuntemuksiin, joita ei muuten osaisi ilmaista tai joihin on vaikea saada otetta tai joita on vaikea kohdata. Virsirunoilijat ja -säveltäjät ovat todellisia taiteilijoita, joiden työn taidokkuus näkyy ja tuntuu. Taiteen kautta saamme usein käsityksen asioista ikään kuin "varkain", hyvällä, hoitavalla tavalla. Niitä jokainen käsittelee sillä kyvyllä ja jaksamisella kuin kulloinkin on. Siksi ne ovat "turvallisia". Virret hoitavat minua. (nainen, 47 v, AY)

Virsi kirjasta hyvä, virret hyviä: TYKKÄÄN! Tykkään virsistä, vaikka kristinuskosta en niin välitäkään... (nainen, 21 v, HY)

Virsi kirjasta on aarre, valitettavasti usein käytetään samoja virsiä. (nainen, 48 v, ISY)

Vastaajat, joilla on positiivinen tunnesuhde virsiin, arvostavat virsien syvää kristillistä sanomaa. He pitävät tärkeänä sitä, ettei virsien veisaaminen vaadi hyvää laulutaitoa ja suurta musiikillista lahjakkuutta. Virret myös liittyvät vastaajien omiin elämäntilanteisiin ja auttavat ilmaisemaan tunteita. Jotkut näkevät ongelmaksi sen, että virsiä käytetään liian yksipuolisesti.

Virsi yhtenä tehtävänä on auttaa ihmisiä tunteiden ilmaisussa. Veisaaja voi tällöin kokea virsirunoilijan kokemusmaailman tulevan lähelle omia tuntemuksiaan. Sanojen lisäksi virsien emotionaaliseen tehtävään sisältyy myös virsien melodia, joka sopii sanoihin.¹⁴⁹ Jos virret kuvaavat hyvin veisaajan omia tunteita ja kokemuksia, virret tuntuvat läheisiltä ja niihin syntyy helposti positiivinen tunnesuhde. Tämä toteutuu teologian opiskelijoiden kohdalla melko hyvin, sillä puolet vastaajista (51 %) yhtyy väitteeseen *Virret kuvaavat hyvin omia tunteitani ja kokemuksiani*.

Virret kuuluvat keskeisenä elementtinä pohjoismaiseen kulttuuriin ja traditioon. Tämä näkyy erittäin vahvasti siinä, että monilla virsillä on vahva asema erilaisissa juhlissa ja tapah-

¹⁴⁶ Muuttujat 72 ja 24: $t=3,68$; $df=228$; $p\leq 0,001$

¹⁴⁷ Muuttujat 72 ja 28: $t=3,09$; $df=229$; $p\leq 0,01$.

¹⁴⁸ Muuttujat 72 ja 22: $t=2,64$; $df=229$; $p\leq 0,01$.

¹⁴⁹ Pétursson 2001, 67–68.

tumissa.¹⁵⁰ Virsien näkeminen elävänä perinteenä on yksi tekijä, joka saa teologian opiskelijat pitämään virsistä.

Lapsille ja nuorille virsiopetusta ja -maratoneja, virsikuoroja ym. iskuja, jotta hekin saisivat oikeuden laulaa virsiämme. Pappien ja kanttorien täytyy ensin löytää kunnioitus asiaa kohtaan. Kansamme (isiemme) perintöä. Lapset esilaulajiksi jumalanpalveluksiin! Lapsi- ja nuorisokuoroihin panostus ja vastuu heille!! Vaatii nöyryyttä. Virsien tulisi olla henkistä perintöä koko elämän mittaiselle matkalle: rukousta. (nainen, –, ISY)

Virret ovat lähes psalmeihin verrattavaa rukousta, jotka hoitavat syvältä. Hyvä että niitä käytetään sitkeästi jumalanpalveluksissa. Sääli vain, ettei uusille sukupolville oikein siirretä tätä vanhaa perinnettä riittävän aikaisin ja positiivisesti. Mutta se on kai enimmäkseen perheiden ”ongelma”, vieraannutaan perinteistä, hyvästäkin. Virsiä – eikä niiden sävelmiä – ei saisi uudistella liikaa. Silloin sydän pysyy mukana, kun tuttuus säilyy, eikä huomio mene uusien kommervenkkiä opetteluun. (nainen, 48 v, HY)

Virret ovat tärkeitä perinteen jatkajia sukupolvilta toisille. Virsikirjan virsistä suurin osa on kuitenkin vieraita tavalliselle kirkkokansalle ja myös teologeille. Moni virsi on liian surullinen ja laahaava. Mielestäni perinteiset ja suositut virret tulisi säilyttää, mutta virsikirja tarvitsisi paljon enemmän iloisia ja reipashenkisiä virsiä, joita voi soittaa muillakin soittimilla kuin uruilla. (mies, 21, ISY)

Virret ovat kulttuuria ja perinnettä, kuuluvat suomalaiseen elämänmenoon. (nainen, 56 v, HY)

Monet vastaajat pitävät virsiä arvokkaana, vaikuttavana ja elävänä perinteenä, jota kannattaa vaalia. Teologian opiskelijoilla on myös huoli tämän perinteen jatkuvuudesta ja elävyydestä. Perinteen vaalimiseksi vastaajat esittävät myös toimenpiteitä: lapsi- ja nuorisokuoroissa tulisi pitää yllä virsilauluperinnettä. Virsikirjaa voisi myös uudistaa siten, että se kiinnostaisi ihmisiä nykyistä enemmän.

Virsikirjaa ollaankin uudistamassa lisävihkolla. Kirkkohallituksen täysistunto on kirkolliskokouksen pyynnöstä tehnyt asiasta päätöksen ja asettanut työryhmät sekä suomen- että ruotsinkielisen virsikirjan lisävihkon valmistelua varten.¹⁵¹ Työryhmät toivovat ajatuksia virsitarpeista ja ehdotuksia lisävihkon virsistä.¹⁵²

Puolet teologian opiskelijoista (51 %) on samaa mieltä väitteestä *Virsikirja tulisi säilyttää mahdollisimman perinteisenä*. Vastaajista 16 prosenttia on väitteestä eri mieltä. Kolmanneksella opiskelijoista (33 %) ei ole asiaan yksiselitteistä mielipidettä. Suurin osa vastaajista ei halua suuria muutoksia virsiin, vaan on tyytyväinen nykyisen virsikirjan antiin. Ilmeisesti monet ajattelevat perinteen vaarantuvan, jos virsiä muutetaan liian paljon.

¹⁵⁰ Pétursson 2001, 69–72.

¹⁵¹ Kirkkohallituksen täysistunto 2012 & Kirkkohallituksen täysistunto 2011.

¹⁵² Virsikirjan lisävihkon valmistelu 2013.

3.2 Virsiin liittyvät kriittiset ajatukset

Kokonaisuutena tarkasteltuna teologian opiskelijat suhtautuvat myönteisesti virsiin ja haluavat vaalia suomalaista virsiperinnettä. Kuitenkin pieni osa opiskelijoista vieroksuu virsiä ja myös virsiin myönteisesti suhtautuvat esittävät kriittisiä näkökohtia virsistä. Kuvioon 7 on koottu vastaajien kannanottoja virsiin liittyviin kriittisiin väitteisiin.

Vajaa kolmannes teologian opiskelijoista pitää virsiä aikamme ihmisille vaikeatajuisina, mutta yhtä paljon on niitä, jotka eivät yhdy tähän ajatukseen. Papiksi aikovat eivät pidä virsiä niin vaikeatajuisina kuin muut vastaajat.¹⁵³ Virsien vaikeatajuisuuteen vaikuttaa muun muassa virsien kieli, jossa on uskonnollisen kielen sanaston lisäksi myös muuten harvoin käytettyjä sanoja.¹⁵⁴ Virsien ymmärtämisen hankaluuteen vaikuttanee myös se, että monet suomalaiset ovat viime vuosikymmenten aikana etääntyneet kirkosta.¹⁵⁵ Neljännes vastaajista pitää virsien kieliasua liian vanhanaikaisena. Kuitenkin teologian opiskelijoista puolet ei pidä virsien kieltä epäajanmukaisena. On kuitenkin otettava huomioon se, että teologian opiskelijoilla on vahvempi kirkollisen elämän tuntemus kuin ihmisillä keskimäärin. Siksi heidän voi olla vaikea arvioida sitä, millaisina erilaiset ihmiset virret kokevat.

Kyselylomakkeessa oli seuraava väite: *Virret ovat sävelmiltään liian mollivoittoisia*. Väitteestä runsas kolmasosa on samaa mieltä ja saman verran on eri mieltä olevia. Papiksi aikovat eivät pidä virsiä liian mollivoittoisina niin usein kuin pappeudesta epävarmat tai muulle ammattiuuralle aikovat.¹⁵⁶ Arkipuheessa suomalaisia kuvataan usein omaa rauhaa rakastaviksi ja melankolisiksi ihmisiksi, jotka rakastavat muun muassa tangoa, koska siihen liittyy kaipuuta, ikävää ja muita vaikeasti sanoiksi puettavia tunteita. On arveltu, että kansanluonteen vuoksi surumieliset tangot ja mollisävyiset virret sopivat suomalaisille. Teologian opiskelijoista 64 prosenttia olikin samaa mieltä siitä, että virret kuvaavat hyvin suomalaista mielenmaisemaa. Mollivoittoiset virret saattavat ärsyttää joitakin ihmisiä, mutta osa pitää niistä.

Joka kymmenes vastaaja on sitä mieltä, että virsien sisältämä ajatusmaailma on kaukana omista kokemuksista. Valtaosa teologian opiskelijoista kokee siis kuitenkin virsien sisältävän itselleen läheisiä ajatuksia. Papiksi aikominen¹⁵⁷, yli 30 vuoden ikä¹⁵⁸, miessukupuoli¹⁵⁹ ja yli sadan opintopisteen suorittaminen¹⁶⁰ vähentävät tunnetta, ettei virsien ajatusmaailmassa ole paljon yhteyttä omiin kokemuksiin. Väitteeseen *En ole kiinnostunut virsistä* yhtyy joka kymmenes vastaaja. Kaksi kolmasosaa on väitteestä eri mieltä. Muille ammattiuurille aikovia ja pappeutta vasta harkitsevia on virsistä kiinnostumattomien joukossa selkeästi enemmän kuin papin ammattiuuralle suuntautuneita.¹⁶¹ Itse asiassa papiksi haluavia on virsistä kiinnostumattomien joukossa vain yksi. Yli sata opintopistettä suorittaneiden joukossa on keskimääräistä vähemmän niitä, joita virret eivät kiinnosta.¹⁶²

153 Muuttujat 74 ja 49: $t=-2,80$; $df=227$; $p\leq 0,01$.

154 Häkkinen 2012, 23–24.

155 Haastettu kirkko 2012, 35–46.

156 Muuttujat 74 ja 26: $t=-3,09$; $df=228$; $p\leq 0,01$.

157 Muuttujat 74 ja 47: $t=-3,00$; $df=228$; $p\leq 0,01$.

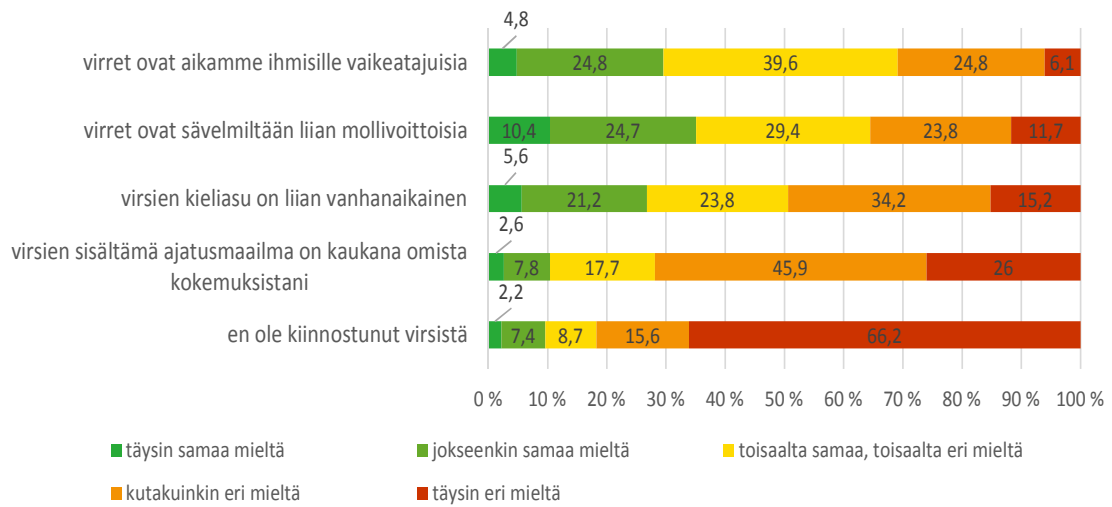
158 Muuttujat 73 ja 47: $t=2,25$; $df=219$; $p\leq 0,05$.

159 Muuttujat 3 ja 47: $t=-2,44$; $df=229$; $p\leq 0,05$.

160 Muuttujat 72 ja 47: $t=-2,34$; $df=229$; $p\leq 0,05$.

161 Muuttujat 74 ja 25: $t=-4,68$; $df=228$; $p\leq 0,001$.

162 Muuttujat 72 ja 25: $t=-3,07$; $df=229$; $p\leq 0,01$.

Kuvio 7. Teologian opiskelijoiden vastaukset virsiin kriittisesti suhtautuvista väitteistä prosentteina. (N=231)

Vapaissa vastauksissa tulee esille myös virsiin liittyviä negatiivisia kirjoituksia, joista seuraavassa on esimerkkejä.

Suurin osa ainakin laulettavista virsistä on lähinnä masentavia. Kyllä niitä hilpeämpiäkin virsiä on, mutta aika mollivoittoisia ne kaikki tuntuvat mielikuvana olevan. Koska ne ovat masentavia ja tästä ajasta ja elämäntilanteesta irti, niin niiden käyttö tuntuu turhautavalta ja ahdistavalta. (nainen, 23 v, ISY)

Mielestäni ne ovat liian samanlaisia keskenään, vaihtelua ja iloisuutta enemmän. Tai sitten virsikirjan rinnalla pitäisi käyttää enemmän muitakin hengellisiä lauluja. Uudet sovitukset ja uudet soittimet urkujen tilalle on tervetulleita. Turha tiukkapipoisuus pois! (nainen, 22 v, ISY)

Useimmat hyvin vieraita (kaukana omasta elämästä), tylsiä ja mollivoittoisia. Onneksi poikkeuksia löytyy! Nuoren seurakunnan veisukirjan laulut paljon läheisempiä. (nainen, 22 v, ISY)

Virret muodostavat nuoren ihmisen näkökulmasta hieman erilaisen saarekkeen. Virret eivät tunnu vetäviltä, luonnollisilta tai sellaisilta, jotka sinänsä loisivat yhteyttä seurakuntaan, seurakuntalaiseen tai Jumalaan. Virsillä on kuitenkin tärkeä paikkansa srk-elämässä, mutta sitä paikkaa pitäisi vahvistaa uudistamalla virsiä ja niiden käyttö- ja esitystapoja. (mies, 24 v, HY)

En pidä virsistä, joten ne eivät anna minulle mitään. Siedän niitä, koska ne voivat auttaa ja lohduttaa muita. Minua puhuttelee enemmän saarna ja muut puheosuudet. (nainen, 21 v, HY)

En usko, että ne puhuttelevat ihmisiä, jotka eivät yleensä kirkossa käy. Kieli on vanhahtavaa, melodiat yleensä liian vaikeita ja mollivoittoisia. Monet sanovat, että tulee "hautajaistunnelma", kun menee jumalanpalvelukseen, vaikka senhän tulisi olla ilojuhla. Urut myös luovat tunnelmaa. (nainen, 23 v, HY)

Kriittisissä kommenteissa tulee esille virsien mollivoittoisuus, jota kysyttiin myös suljetulla kysymyksellä (ks. kuvio 7). Kommenteissa tulee esille myös se, että virret eivät miellytä varsinkaan nuoria ihmisiä, koska kosketuspinta nuorten elämään puuttuu. Tässä yhteydessä otetaan esille nuorten hengellinen musiikki¹⁶³, jonka arvioidaan tavoittavan nuoret paremmin. Siirtymä nuorten musiikista virsiin voikin olla monella haasteellista. Kriittisissä kommenteissa tulee esille myös näkökulma, että vaikka virret eivät miellytä vastaajaa itseään, on kuitenkin ihmisiä, joille virret ovat tärkeitä. Tämän näkökulman ymmärtäminen auttaa virsiin kriittisesti suhtautuvia arvostamaan virsiperinnettä.

Vaikka monet valittavat virsien mollivoittoisuudesta, osa vastaajista kuitenkin pitää juuri sen tyyppisistä virsistä. Suosikkivirsien perusteluissa kaikkiaan kolme vastaajaa totesi pitävänsä juuri mollivoittoisista virsistä.¹⁶⁴ Ihmisten odotukset virsiltä ovat siis osittain ristiriitaisia. Tämä tekee virsikirjan kehittämisestä haasteellisen.

3.3 Virsien merkitysulottuvuudet

Virsiillä on vahva asema Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntaelämässä. Virsiä käytetään jumalanpalvelusten lisäksi paljon erilaisissa seurakunnan tilaisuuksissa. Virsiillä on runsaasti myös erilaisia merkitysulottuvuuksia, joita on tarpeellista tämän luvun alussa käsitellä. Teologian opiskelijoiden kohdalla virsien merkitysulottuvuuksien toteutumista tutkittiin väitteillä, joihin oli sisällytetty erilaisia virsien merkityksiä. Opiskelijat saivat vastata, olivatko he samaa vai eri mieltä annetuista väitteistä.

Yhteislaulu on kuulunut Uuden testamentin ajoista alkaen kristittyjen kokoontumisiin. Tällöin laulettiin usein psalmeja ja muita Raamatun tekstejä. Kristillisen jumalanpalveluselämän lähtökohdat ovat vahvasti juutalaisessa synagogaliturgiassa, josta kristittyjen kokoontumisiin tulivat muun muassa Raamatun lukeminen, siihen liittyvä puhe sekä rukoukset, psalmit ja hymnit. Yhdessä laulaminen loi yhteenkuuluvuuden tunnetta kristittyjen välille. Kristillisiä hymnejä laadittiin usein siten, että ihmisille tuttuihin melodioihin laadittiin uskonnolliset tekstit. Aluksi hymnejä käytettiin ennen kaikkea rukoushetkissä eikä niillä ollut asemaa messussa.¹⁶⁵

Uskonpuhdistuksen myötä kansankielinen virsi sai vahvan aseman jumalanpalveluksessa. Virsiä pidettiin laulettuna Jumalan sanana, jossa Pyhä Henki vaikutti. Luther korosti sitä, että kansan piti ymmärtää virret. Siksi niistä tehtiin kansankielisiä. Virsiä veisaamalla ihmiset voivat myös osallistua jumalanpalveluksen toteuttamiseen. Alun perin Luther priorisoi latinankielisen messun, mutta arvioi myöhemmin tilanteen siten, että oppimattoman kansan vuoksi kansankielinen messu virsineen oli välttämätön. Luther on sanoittanut kaikkiaan 37 virttä.¹⁶⁶ Kirkkomusiikin professorin Erkki Tuppuraisen mukaan on kuitenkin paljon epäselvyyttä sen suhteen, ovatko nämä kaikki Lutherin nimiin laitettut virret hänen tekemiään.¹⁶⁷

163 Tuppuraisen (2013) mukaan käsitteestä *nuorten hengellinen musiikki* on paljon keskusteltu, koska kysymys ei enää ole vain nuorten musiikista. Vaihtoehtoiseksi käsitteeksi on esitetty termiä *hengellinen rytmimusiikki*.

164 Vastaajat 10, 25 ja 113.

165 Vapaavuori 2003a, 61–62; Haapalainen & al. 1988, 16–17.

166 Vapaavuori 2003a, 62–63; Haapalainen & al. 1988, 30–31; Voipio 1940, 169–170.

167 Tuppurainen 2013.

Luther otti virret myös opetuskäyttöön. Virsien avulla seurakuntalaisille opetettiin uskon-tunnustus, Isä meidän -rukous ja kymmenen käskyä sekä kristinuskon keskeisimmät opetukset. Myös monia keskeisiä Raamatun kertomuksia on uskonpuhdistuksen myötä kirjoitettu virsien muotoon. Osa virsistä on varta vasten tehty opetuskäyttöä varten, mutta laajasti ajatellen kaikissa virsissä on myös opetuksellista ainesta.¹⁶⁸

Pietismin myötä seurakunnan yhteisen uskon asemasta korostui individualistinen usko, jolloin virsiä ryhdyttiin kirjoittamaan yksikön ensimmäisessä persoonassa. Virsien avulla herätettiin yksilön uskonnollisia tunteita, jonka jälkeen virret myös toimivat uskonnollisuuden ilmaisun välineenä. Virsikirjassamme on paljon pietismin vaikutuksesta syntyneitä virsiä.¹⁶⁹

Virsiillä on edelleen suomalaisessa jumalanpalveluselämässä vahva asema. Luterilaisessa perinteessä painotetaan sitä, että seurakunta saa osallistua yhdessä messuun. Virsien yhteis-veisuu tarjoaa tähän yhden mahdollisuuden. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalvelusoppaan mukaan virrellä on monia merkitysulottuvuuksia:

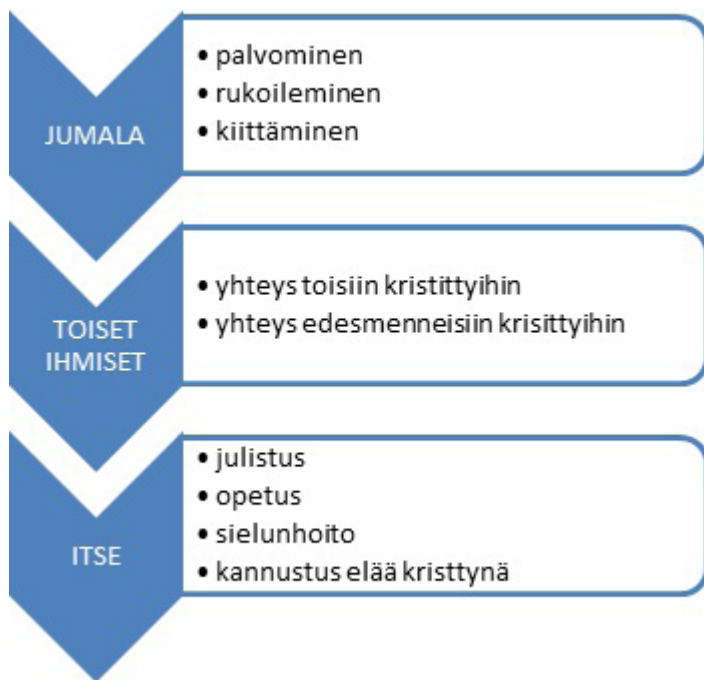
Virsi julistaa Kristuksen evankeliumia sanoin ja sävelin. Se opettaa ja auttaa ymmärtämään kristittyjen yhteistä uskoa. Virret ovat sekä yksityisen ihmisen että seurakunnan yhteistä rukousta. Niiden välityksellä seurakunta palvoo Pyhää Kolminaisuutta ja osallistuu jumalanpalvelukseen. Virret ovat tärkeitä myös kokemuksellisesti, koska ne pukevat sanoiksi ja säveliksi kristityn perimmäisiä kokemuksia, kuten iloa, ahdistusta, ihmettelyä, katumusta ja kiitosta. Laulettu sana voi puhutella sellaisia ihmismielen kerroksia, jonne mikään puhuttu sana ei ulotu. Virren laulaminen on myös fyysinen teko, jossa sekä mieli että ruumis ovat mukana. Luterilaisessa jumalanpalveluksessa virren asema on luovuttamaton.¹⁷⁰

Kuten edellä kirjoitetusta käy selville, virsien merkitysulottuvuuksia on runsaasti. Tässä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään kuvion 8 mukaisia virsien merkitysulottuvuuksia, jotka jakautuvat kolmeen kategoriaan: Jumalaan, toisiin ihmisiin ja itseen liittyvät virsien funktiot. Erilaisista konteksteista olisi mahdollisuus johtaa myös muita virsien funktioita, kuten esimerkiksi uskonnollisen kulttuurin siirtäminen tai perinteen säilyttäminen.

168 Vapaavuori 2003 a, 64–66.

169 Vapaavuori 2003a, 66–67.

170 Jumalanpalveluksen opas 2009, 106.

Kuvio 8. Tutkimuksessa kartoitetut virsien merkitysulottuvuudet.

Virsiens merkitysulottuvuuksia on mielenkiintoista tarkastella paljon käytetyn Charles Glockin ja Rodney Starkin uskonnollisuuden ulottuvuuksien avulla. Glock ja Stark löysivät uskonnollisuudesta seuraavat ulottuvuudet: uskon sisältöä koskeva, kokemuksellinen, uskon harjoitusta koskeva, tiedollinen ja seuraamuksellinen uskonnollisuus.¹⁷¹ Uskon sisältöä koskeva ulottuvuus tulee esille monipuolisesti virsien sanoissa. Virret kattavat hyvin esimerkiksi kaikki kirkkovuoden juhlapyhät. Yhteyden kokeminen toisiin kristittyihin ja Jumalan läsnäolon tunteminen kuuluvat kokemuksellisen uskonnollisuuden dimensioon. Uskonnon harjoitus tulee esille virsiä veisattaessa tai rukoiltaessa virsien sanoin, samoin ihmisen palvoessa Jumalaa virsiä veisaamalla. Uskonnollisuuden tiedollinen ulottuvuus konkretisoituu virsien opetusfunktiossa, ja seuraamuksellinen dimensio siinä, kun virret vahvistavat uskoa ja kannustavat elämään kristitynä. Virsien käyttö kattaa täten kaikki Glockin ja Starkin uskonnollisuuden ulottuvuudet.

Jumalanpalvelukseen kuuluu ihmisen ja Jumalan välinen vuoropuhelu: dialogisuus. Ihmiset lähestyvät Jumalaa sanoin ja symbolien avulla kertoen Luojalleen ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Jumala vastaa ihmisille puhuttelemalla ja hoitamalla heitä sanalla ja sakramenteilla.¹⁷² Jumalanpalvelukseen liittyy läheisesti myös toisten kirkkovieraiden kohtaaminen. Jumalanpalvelus ei ole yksityistä hartauden harjoitusta, vaan se on Jumalan kansan juhla, johon seurakunta kokoontuu.¹⁷³ Kutakuinkin kaikki se, mikä edellä on kerrottu jumalanpalveluksesta, voidaan soveltaa myös virsiin. Niiden avulla ihminen voi käydä dialogia Jumalan ja toisten kristittyjen kanssa. Virsien avulla voi sanoittaa omia mielentilojaan ja samalla rukoilla Jumalaa.

¹⁷¹ Glock & Stark 1969, 21.

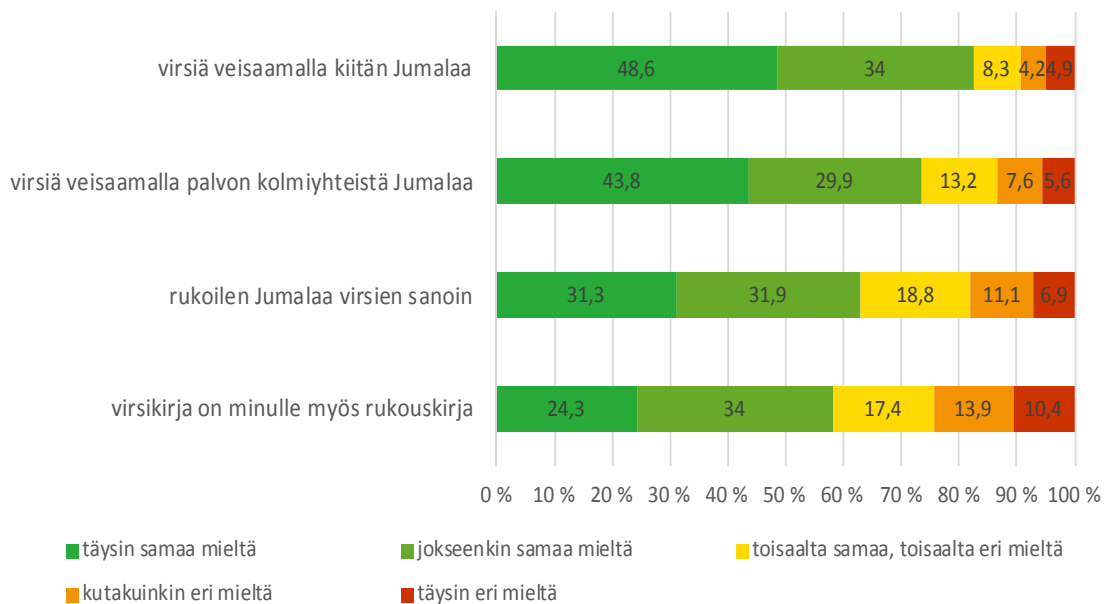
¹⁷² Kotila 2004, 35–39.

¹⁷³ Jumalanpalveluksen opas 2009, vii–viii.

Jumalaan liittyvät virsien merkitysulottuvuudet

Kyselylomakkeessa oli väitteitä, joilla tutkittiin virsien jumalasuhteeseen liittyvien merkitysulottuvuuksien toteutumista teologian opiskelijoiden kohdalla (ks. kuvio 9). Kokonaisuutena tarkasteltuna suurin osa vastaajista yhtyy kaikkiin virsien jumalasuhteeseen liittyviin merkitysulottuvuuksiin. Parhaiten virsien jumalasuhteeseen liittyvistä funktioista toteutuu Jumalan kiittäminen virsiä veisaamalla. Neljä viidestä vastaajasta yhtyy tätä asiaa koskevaan väitteeseen. Keskimääräistä useammin papiksi aikovat¹⁷⁴, yli sata opintopistettä suorittaneet¹⁷⁵ ja yli 30-vuotiaat¹⁷⁶ yhtyvät väitteeseen *Virsiä veisaamalla kiitän Jumalaa*.

Lähes kolme neljästä on samaa mieltä väitteestä *Virsiä veisaamalla palvon kolmiyhdistä Jumalaa*. Yhteydet taustatekijöihin ovat samankaltaiset kuin kiittämiskohdalla, mutta eivät aivan yhtä vahvat. Papiksi aikovat¹⁷⁷, yli sata opintopistettä suorittaneet¹⁷⁸ ja yli 30-vuotiaat¹⁷⁹ palvovat muita useammin Jumalaa virsien sanoin.

Kuvio 9. Virsien jumalasuhteeseen liittyvät funktiot teologian opiskelijoilla prosentteina. (N=231)

Useimmat virret ovat samalla rukouksia, vaikka tätä asiaa harvoin tuodaan esille. Virsiä käytetään usein myös sanallisen rukouksen asemasta erilaisissa tilanteissa. Tyypillinen esimerkki tästä on seurakunnan kokouksen aloittaminen virrellä tai aterivirsi.¹⁸⁰ Kuusi kymmenestä teologian opiskelijasta rukoo virsien sanoin, ja runsaalle puolelle virsikirja on myös rukouskirja. Nämä luvut ovat tutkimuksen kohdejoukko huomioon otettuna melko pienet.

174 Muuttujat 74 ja 57: $t=4,86$; $df=228$; $p<0,001$.

175 Muuttujat 72 ja 57: $t=-3,44$; $df=229$; $p<0,001$.

176 Muuttujat 73 ja 57: $t=-2,77$; $df=215$; $p<0,01$.

177 Muuttujat 74 ja 36: $t=3,93$; $df=227$; $p<0,001$.

178 Muuttujat 72 ja 36: $t=-2,89$; $df=228$; $p<0,01$.

179 Muuttujat 73 ja 36: $t=-2,52$; $df=214$; $p<0,05$.

180 Vapaavuori 2003a, 66–68.

Vastauksissa on myös jonkinlaista jännitettä. Jumalan kiittäminen on rukousta, ja vastaajista kuitenkin peräti neljä viidestä käyttää virsiä tähän tarkoitukseen. Mahdollisesti vastaajat ovat tässä tulkinneet rukous-käsitteen varsin suppeasti. Papiksi aikovat, yli sata opintopistettä suorittaneet ja yli 30-vuotiaat yhtyvät muita vastaajia useammin väitteisiin *Rukoilen Jumalaa virsien sanoin* ja *Virsi kirjja on minulle myös rukouskirja*.¹⁸¹

Vapaissa vastauksissa yhdeksän teologian opiskelijaa tuo esille ajatuksen, että virret merkitsevät hänelle myös rukousta. Seuraavassa on asiasta kaksi kirjoituskatkelmaa.

Virret ovat seurakunnan rukousta ja ylistystä Jumalalle ja tämän ylistyksen tulisi kaikua myös tämän ajan sanoin ja sävelin, jotta tämän ajan ihmiset voisivat kokea sen omakseen. Nyt olen jo 35 vuotta odotellut että seurakunnan virsilaulu uudistuisi, ja saan varmaan odotella korkeaan ikään saakka. (mies, 53 v, AY)

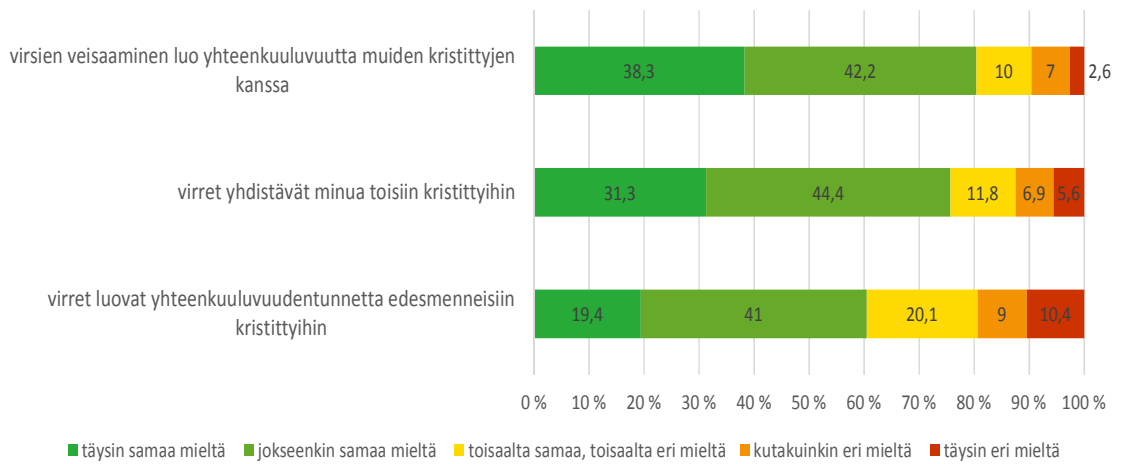
Virret ovat rukousta, ja musiikilla on valtava voima esim. vanhustyössä / dementia työssä sairaalasielunhoidon puolella. (nainen, 46 v, HY)

Virsien käyttö rukouksena tulee edellisissä esimerkeissä monin tavoin esille. Virret eivät ole ihmisen yksisuuntaista puhetta Jumalalle vaan dialogia. Ihminen rukoilee virsien sanoin ja saa jo virsien sanoista osan Jumalan antamista rukousvastauksista. Virsien käyttö rukouksena tulee vahvasti esille muistisairaiden kohdalla, jotka voivat täten saada vielä vahvan kosketuksen todellisuuteen. Yksi vastaajista myös valittaa sitä, että nykyiset virret eivät aina sanojen ja melodian vuoksi palvele parhaalla mahdollisella tavalla rukouksen välineenä.

Toisiin kristittyihin liittyvät virsien merkitysulottuvuudet

Kyselyssä tutkittiin toisiin kristittyihin liittyviä merkitysulottuvuuksia kolmella osiolla. Kahdessa osiossa kysyttiin yhteyden kokemusta toisiin kristittyihin ja yhdessä yhteenkuuluvuudentunnetta edesmenneisiin kristittyihin. Kuviossa 10 on esitetty teologian opiskelijoiden yhteysfunktioon liittyvät vastaukset.

181 Väitteeseen *Rukoilen Jumalaa virsien sanoin* yhtyvät papiksi aikovat ($t=4,56$; $df=228$; $p\leq 0,001$), yli sata opintopistettä suorittaneet ($t=-2,73$; $df=229$; $p\leq 0,01$) ja yli 30-vuotiaat ($t=-1,93$; $df=215$; $p\leq 0,05$) muita vastaajia useammin. Väitteestä *Virsi kirjja on minulle myös rukouskirja* papiksi aikovat ($t=5,19$; $df=228$; $p\leq 0,001$), yli sata opintopistettä suorittaneet ($t=-2,82$; $df=229$; $p\leq 0,01$) ja yli 30-vuotiaat ($t=-3,01$; $df=215$; $p\leq 0,01$) ovat muita useammin samaa mieltä.

Kuvio 10. Virsien yhteyden kokemiseen liittyvät funktiot teologian opiskelijoilla prosentteina. (N=231)

Virsiä voi laulaa yksin, mutta vielä useammin virsiä lauletaan muiden ihmisten kanssa esimerkiksi erilaisissa seurakunnan tilaisuuksissa, perhepiirissä tai ystävien kesken. Tällöin virret ovat yhteistä rukousta, joka yhdistää ihmisiä toisiinsa. Neljä viidestä teologian opiskelijasta kokee virsiä veisatessa yhteenkuuluvuutta muiden kristittyjen kanssa ja kolme neljästä vastaajasta kokee virsien yhdistävän heitä toisiin kristittyihin. Virsiin ja niiden käyttöön liittyvää yhteydenkokemusta on keskimääräistä enemmän papiksi aikovilla ja yli 30-vuotiailla vastaajilla.¹⁸²

Monet virret ovat satoja vuosia vanhoja, jonka vuoksi niitä ovat laulaneet jo esi-isämme. Tämän vuoksi virret yhdistävät eri sukupolvia toisiinsa. Virren 178 ensimmäisessä säkeistössä tulee uskon ylisukupolvisuus kauniisti esille seuraavin sanoin: *Myös isämme uskoivat ennen ja kylvivät, leikkasivat. Myös saarnaamme aikojen mennen kuin isämme saarnasivat.* Kristillisen uskon ja saarnan lisäksi myös virret ovat ylisukupolvisia. Kolme viidestä teologian opiskelijasta kokee virsien luovan yhteyttä jo edesmenneisiin sukupolviin. Väitteestä *Virret luovat yhteenkuuluvuudentunnetta edesmenneisiin kristittyihin* samaa mieltä ovat keskimääräistä useammin papiksi aikovat¹⁸³ ja yli 30-vuotiaat¹⁸⁴.

Vapaisissa vastauksissa teologian opiskelijat kirjoittavat varsin vähän virsien yhteyttä luovasta funktiosta. Eräs opiskelija arvioi tätä virsien merkitysluottavuutta kuitenkin suureksi kirjoittaessaan seuraavasti: *Virret ovat kenties paras tapa kokea kristillistä yhteyttä (mies, 26 v, ISY).* Toinen opiskelija katsoo virsien olevan tärkeä työväline yhteyden saavuttamisessa muistisairaisiin ja suuren surun vallassa oleviin ihmisiin.¹⁸⁵ Saattaa olla, että Suomen evankelis-luterilaisen virsikirjan virret eivät yhtä vahvasti palvele yhteyden funktiota kuin Nuorten seurakunnan veisukirjan ja herätysliikkeiden laulukirjojen laulut. Mahdollisesti rajatulle kohderyhmälle tarkoitettujen hengellisten laulukirjojen yhdistävät enemmän ihmisiä kuin virsikirja, koska niiden avulla tapahtuu erottautuminen muista. Nuoret myös saattavat kokea Nuorten seurakunnan

182 Väitteeseen *Virsiens veisaaminen luo yhteenkuuluvuutta muiden kristittyjen kanssa* yhtyvät papiksi aikovat ($t=5,69$; $df=227$; $p<0,001$) ja yli 30-vuotiaat ($t=-2,79$; $df=219$; $p<0,01$) muita vastaajia useammin. Väitteestä *Virsikirja on minulle myös rukouskirja* papiksi aikovat ($t=4,98$; $df=228$; $p<0,001$) ja yli 30-vuotiaat ($t=-2,30$; $df=219$; $p<0,05$) ovat muita useammin samaa mieltä.

183 Muuttajat 74 ja 59: $t=4,01$; $df=228$; $p<0,001$.

184 Muuttaja 73 ja 59: $t=-3,39$; $df=215$; $p<0,001$.

185 Vastaaja 68 (nainen, 61 v, HY).

veisukirjan laulujen sanojen ja sävelten olevan lähempänä omaa kokemusmaailmaansa kuin virsien sanoman ja melodian. Tämä tematiikka tarvitsisi jatkoselvitystä.

Virren laulajan itseensä liittyvät virsien merkitysulottuvuudet

Parhaimmillaan virret rikastuttavat monin tavoin veisaajan tai virsien kuuntelijan omaa hengellistä elämää. Virressä yhdistyvät sävel ja Raamatun sanoma ehyeksi kokonaisuudeksi. Usein puhutaankin 'soivasta sanasta'.¹⁸⁶ Virren käyttäjään itseensä liittyvät virsien merkitysulottuvuudet toteutuvat hyvin useimpien teologian opiskelijoiden keskuudessa (ks. kuvio 11). Kaikista parhaiten virsien funktioista toteutuu sielunhoidollisuus.

Lähes neljä viidestä vastaajasta kokee Jumalan puhuttelevan häntä virsien sanoissa. Runsaalle kolmasosalle virsien laulaminen tuo kokemuksen Jumalan läsnäolosta. Virsien sielunhoidollinen funktio toteutuu parhaiten papiksi aikovien, yli 30-vuotiaiden ja yli sata opintopistettä suorittaneiden keskuudessa.¹⁸⁷ Teologian opiskelijat kirjoittavat jonkin verran myös vapaissa vastauksissa virsien sielunhoidollisesta merkitysulottuvuudesta.

Osa virsistä on lohduttavia, toivoa antavia ja rauhoittavia. Virret toimivat minun elämässäni rukouksen välineinä. (nainen, 29 v, HY)

Virret puhuttelevat, virvoittavat, antavat voimaa, niissä on jyrkyyttä, armoa, sovitusta, rauhaa ja koko pelastushistoria läsnä. (nainen, 53 v, HY)

Virsi on rukousta. Virsi lohduttaa, antaa uskoa, toivoa tulevaan. Virsien kautta pyhä Jumala puhuu ihmisille, niin hän on puhunut virsien tekijöille. Virsistä saa voimaa. Ne suojelevat, auttavat suruun ja murheeseen, mutta myös antavat paljon iloa ja valoa. Virsiperinne on meillä rikas! (nainen, 52 v, HY)

Sielunhoidolliseen keskusteluun kuuluu lähimmäisen auttaminen ja tukeminen elämän vaikeuksissa. Usein sielunhoidossa pyritään tuomaan toivon näkökulmaa sielunhoidettavan elämäntilanteeseen. Kärsivä ja sureva saavat yleensä lohtua sielunhoidollisista keskusteluisista. Sielunhoidosta käytetään usein kielikuvaa *vierellä kulkeminen* tai *rinnalla kulkeminen*.¹⁸⁸ Virret eivät tietenkään voi tarjota ahdistuneelle ihmiselle samanlaista tukea ja turvaa kuin sielunhoidollisesti auttava lähimmäinen. Kuitenkin virsien *soiva sana* voi tukea ihmistä myös sielunhoidollisesti. Sielunhoitaja voi käyttää kuuntelemisen ja keskustelemisen lisäksi myös virsiä työssään auttamisen välineenä.¹⁸⁹

Kanttori Seija Salonen on teologian opintojen pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut, millaista lohtua ja apua läheisensä menettänyt voi saada virsistä. Salosen mukaan virsien sanat voivat auttaa monien kuormittavien tunteiden käsittelyssä antaen lohtua ja toivoa.

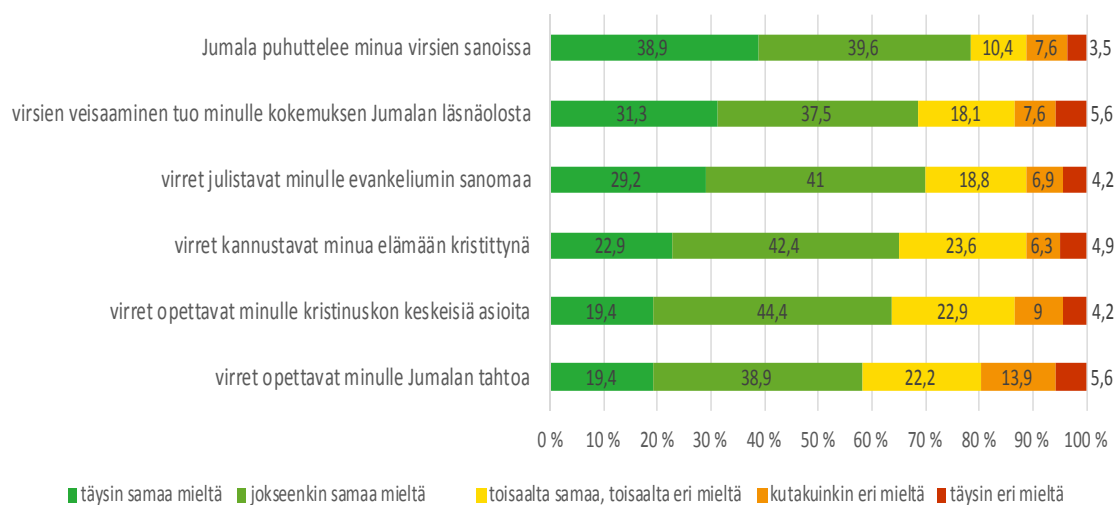
186 Tuppurainen 2003, 46–47.

187 Väitteeseen *Jumala puhuttelee minua virsien sanoissa* yhtyvät muita useammin papiksi aikovat ($t=3,61$; $df=228$; $p\leq 0,001$), yli 30-vuotiaat ($t=-2,41$; $df=215$; $p\leq 0,05$) ja yli sata opintopistettä suorittaneet vastaajat ($t=-2,80$; $df=229$; $p\leq 0,01$). Väitteestä *Virsien veisaaminen tuo minulle kokemuksen Jumalan läsnäolosta* ovat keskimäärin enemmän samaa mieltä papiksi aikovat ($t=4,70$; $df=227$; $p\leq 0,001$), yli 30-vuotiaat ($t=-2,68$; $df=214$; $p\leq 0,01$) ja yli sata opintopistettä suorittaneet vastaajat ($t=-1,98$; $df=228$; $p\leq 0,05$).

188 Kettunen 2013, 119–120; Kiiski 2009, 158–181.

189 Kiiski 2009, 121–124.

Ongelmana virsien käytössä voi kuitenkin olla se, että virsissä kuolemakäsitys jää epäselväksi ja jopa ristiriitaiseksi.¹⁹⁰

Kuvio 11. Teologian opiskelijoiden itseensä liittyvät virsien funktiot prosentteina. (N=231)

Uskonpuhdistuksen myötä vähitellen kansankieliset virret tulivat myös jumalanpalveluskäyttöön. Virsien sanojen tuli olla uskonpuhdistajien mukaan yhdenmukaisia Raamatun opetuksen ja kirkon opin kanssa. Saarnan lisäksi myös virsillä oli julistava tehtävä.¹⁹¹ Teologian opiskelijoista runsas kaksi kolmasosaa on samaa mieltä väitteestä *Virret julistavat minulle evankeliumin sanomaa*. Edellä mainittuun väitteeseen yhtyvät keskimääräistä useammin papiksi aikovat¹⁹², yli 30-vuotiaat¹⁹³ ja yli sata opintopistettä suorittaneet vastaajat¹⁹⁴.

Samassa kyselyssä kartoitettiin myös teologian opiskelijoiden käsityksiä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa pidetyistä saarnoista. Vapaissa vastauksissa kolme vastaaja arvioi virsien merkityksen jumalanpalveluksessa saarnoja tärkeämmäksi. Eräs vastaaja kirjoittaa seuraavasti:

Virsikirjassa on hyviä virsiä ja ne puhuttelevat usein enemmän kuin saarna. Pitäisi käyttää enemmän ”vahvanaisia” virsiä, nykyisin käytetään usein ”mietoja” virsiä. Hyvä että virsilauluperinne on vielä vahva! (mies, 43 v, ISY)

Uskonpuhdistuskirkoissa on korostettu paljon virsien opetuksellista tehtävää.¹⁹⁵ Kansansivistyksen tason noustessa tämä virsien funktio on jonkin verran ohentunut, mutta on edelleen kuitenkin tärkeä. Teologian opiskelijoista vajaa kaksi kolmasosaa yhtyy väitteeseen *Virret opettavat minulle kristinuskon keskeisiä asioita* ja runsas puolet on samaa mieltä väitteestä *Virret*

190 Salonen 2008, 89–91.

191 Tuppurainen 2003, 46–50; Haapalainen & al. 1988, 30–32.

192 Muuttujat 74 ja 55: $t=4,38$; $df=228$; $p<0,001$.

193 Muuttujat 73 ja 55: $t=-2,67$; $df=215$; $p<0,01$.

194 Muuttujat 72 ja 55: $t=-3,64$; $df=229$; $p<0,001$.

195 Vapaavuori 2003a, 64–66.

opettavat minulle Jumalan tahtoa. Papiksi aikovat, yli 30-vuotiaat ja yli sata opintopistettä suorittaneet kokevat virren opetuksellisen funktion tärkeämmäksi kuin muut.¹⁹⁶

Virsiin liittyvää seuraamuksellista uskonnollisuutta tutkittiin väitteellä *Virret kannustavat minua elämään kristittyinä.* Tästä väitteestä on samaa mieltä kaksi kolmasosaa, toisaalta samaa, mutta toisaalta eri mieltä neljännes ja eri mieltä joka kymmenes.¹⁹⁷ Seuraamuksellisen uskonnollisuuden ulottuvuus on keskimääräistä vahvempaa papiksi aikovilla¹⁹⁸, yli 30-vuotiailla¹⁹⁹ ja yli sata opintopistettä suorittaneilla²⁰⁰ vastaajilla.

Virsiin merkitysluottuvuuksien toteutumisen kannalta on hyvä, että virsiä voi käyttää sekä kristittyjen kokoontumisissa että yksin. Virsikirjaa voi käyttää aina tarvittaessa, ja monet osavat myös ulkoa virsiä. Eräs opiskelija kirjoittaakin kauniisti virsikirjasta ystävänä seuraavasti:

Virsikirja on minulle ystävä, joka kulkee vierelläni päivittäin. Sen on vanha ja viisas, saan siitä monenlaista tukea. Ei hän huuda, ei hänen äänensä kuulu kaduilla. Hiljaa hän puhuu, ja eri asioita kuin maailman melu. Niin sen pitääkin olla – kuunnelkaamme häntä, ystäväämme. (mies, 23, ISY)

196 Väitteeseen *Virret opettavat minulle kristinuskon keskeisiä asioita* yhtyvät muita useammin papiksi aikovat ($t=3,40$; $df=228$; $p\leq 0,001$), yli 30-vuotiaat ($t=-3,53$; $df=215$; $p\leq 0,001$) ja yli sata opintopistettä suorittaneet vastaajat ($t=-2,84$; $df=229$; $p\leq 0,01$). Väitteestä *Virret opettavat minulle Jumalan tahtoa* ovat keskimäärin enemmän samaa mieltä papiksi aikovat ($t=3,40$; $df=228$; $p\leq 0,001$), yli 30-vuotiaat ($t=-2,65$; $df=215$; $p\leq 0,01$) ja yli sata opintopistettä suorittaneet vastaajat ($t=-2,46$; $df=229$; $p\leq 0,05$).

197 Tarkka vastausjakauma: täysin samaa mieltä 22,9 %, jokseenkin samaa mieltä 42,4 %, toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä 23,6 %, kutakuinkin eri mieltä 6,3 % ja täysin eri mieltä 4,9 %.

198 Muuttujat 74 ja 60: $t=4,77$; $df=228$; $p\leq 0,001$.

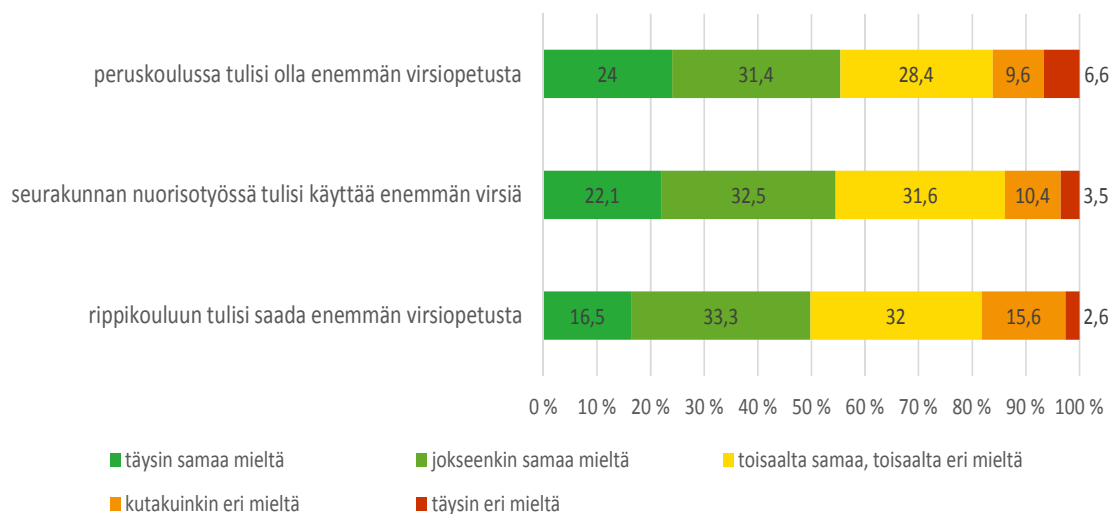
199 Muuttujat 73 ja 60: $t=-2,46$; $df=215$; $p\leq 0,05$.

200 Muuttujat 72 ja 60: $t=-2,55$; $df=229$; $p\leq 0,05$.

4 VIRSIIN LIITTYVÄT UUDISTUS- JA KEHITYSAJATUKSET

4.1 Virsien opetuksen lisääminen

Alaluvussa 2.1 *Virsien oppimisympäristöt* tarkasteltiin sitä, missä teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä. Tällöin keskeisimmiksi oppimisympäristöiksi osoittautuivat jumalanpalvelus, perus- ja rippikoulu. Kolmen väitelauseen avulla tarkasteltiin sitä, haluaisivatko teologian opiskelijat lisätä virsien opetusta tai käyttöä (ks. kuvio 12). Rungas puolet vastaajista haluaa peruskouluun lisää virsiopetusta ja toivoo seurakunnan nuorisotyössä käytettävän nykyistä enemmän virsiä. Puolet vastaajista haluaa rippikouluun enemmän virsiopetusta. Papiksi aikovat ja yli 100 opintopistettä suorittaneet haluavat muita enemmän lisätä virsien opetusta perus- ja rippikouluun sekä myös lisätä virsien käyttöä seurakunnan nuorisotyössä. Yli 30-vuotiaat toivovat virsien käyttöä keskimääräistä enemmän lisää perus- ja rippikouluun. Miehet haluavat jonkin verran naisia useammin lisäystä virsien käyttöön nuorisotyössä.²⁰¹

Kuvio 12. Teologian opiskelijoiden vastaukset virsien opetusta ja käyttöä koskeviin väitteisiin prosentteina. (N=231)

Virsiä käytön lisääminen seurakunnan eri työmuodoissa on ymmärrettävästi seurakunnan työntekijöiden päätettävissä. Esimerkiksi seurakunnan kanttori voi omalla toiminnallaan edistää virsien käyttöä tutustuttamalla muita työntekijöitä virsiin ja niiden monipuoliseen käyttöön. Koululaitos on oma organisaationsa, jonka toimintaan seurakunnan työntekijät

201 Väitteeseen *Peruskoulussa tuli olla enemmän virsiopetusta* yhtyvät muita useammin papiksi aikovat ($t=3,18$; $df=226$; $p\leq 0,01$) ja yli sata opintopistettä suorittaneet vastaajat ($t=-2,83$; $df=227$; $p\leq 0,01$). Väitteestä *Seurakunnan nuorisotyössä tulisi käyttää enemmän virsiä* ovat keskimäärin enemmän samaa mieltä papiksi aikovat ($t=4,62$; $df=228$; $p\leq 0,001$), yli sata opintopistettä suorittaneet vastaajat ($t=-2,97$; $df=229$; $p\leq 0,01$). Väitteeseen *Rippikouluun tulisi saada enemmän virsiopetusta* suhtautuvat muita myönteisemmin papiksi aikovat ($t=3,49$; $df=228$; $p\leq 0,001$), yli 30-vuotiaat ($t=-2,77$; $df=215$; $p\leq 0,01$) ja yli sata opintopistettä suorittaneet ($t=-2,35$; $df=229$; $p\leq 0,05$).

voivat vaikuttaa vain vähän. Koulun ja seurakunnan välisessä yhteistyössä voidaan tietenkin pyrkiä edistämään koulun virsiopetusta.

Teologian opiskelijoiden vapaissa vastauksissa 19 ottaa esille sen näkökulman, että virsiopetusta tulisi lisätä. Lasten ja nuorten virsiopetuksen lisäämistarve tulee vastaajien kirjoituksissa vahvasti esille.

Virsisä ei ole mitään vikaa, mutta niiden esitystapa on väärä, tylsä ja ei-koskettava. Niitä pitäisi olla enemmän rippikoulussa, mutta tapa veisata niitä pitäisi tuoda 2010-luvulle elävämmäksi. Virsien oma arvokkuus ja sanoma eivät vähene lainkaan, vaikka kanttori soittaisi nopeammin ja kauniimmin laulettavalta korkeudelta. (mies, 23 v, HY).

Virsiopetusta tulisi olla enemmän. On surullista, jos nuorisotyö suhtautuu väheksyen virsiin aivan kuin virret olisivat jotain vanhoille kuuluvaa ja nuorisorytminen musiikki jalompaa. Itse olen musiikin suhteen kaikkiruokainen. Käyn Hard Roc Cafeesta klassisen musiikin konsertteihin, mutta virsiä ei voita mikään. Mummoni opetti veisaamaan ja äitini jatkoi opetusta. (nainen, 59 v, HY)

Virsiön syntyä ja taustaa olisi hyvä esimerkiksi rippikoulussa avata nuorille, jotta ymmärrys niiden merkityksestä lisääntyisi. (nainen, 40 v, HY)

Kirjoituksissa toivotaan lapsille ja nuorille lisää virsiopetusta, mutta samalla ymmärretään virsien käytön vähäisyyttä nuorien ikäluokkien kohdalla. Vastaajien mukaan virsien esitystapaa voitaisiin muuttaa sellaiseksi, että se kiinnostaisi enemmän nuoria. Samoin virsien taustojen selvittäminen voisi lisätä niiden kiinnostavuutta. Seurakunnan rippikoulu- ja nuorisotyössä virret saattavat joutua kilpailemaan gospelmusiikin kanssa. Hengellisen musiikin eri osaluokkia ei ole kuitenkaan järkevää laittaa vastakkain vaan ennemmin voitaisiin pohtia sitä, miten ne voisivat täydentää toisiaan. Nuorena gospelmusiikin laulaminen voi johtaa siihen, että ihminen kiinnostuu myöhemmin virsistä.

Vastaajat toivovat virsiopetusta lisää ennen kaikkea nuorille, mutta muutama vastaaja haluaa seurakuntaan lisää kaikille tarkoitettua virsiopetusta. Eräs vastaaja kirjoittaa seuraavasti:

Pidän virsikirjastani kovasti ja toivoisin virsiä veisattavan useamminkin. Seurakuntaan lisää virsi-iltoja, -maratoneja, -iltoja ja vaikkapa teemapäiviä, joissa on esillä eri osastojen virsiä, esim. lapset, nuoret, työ, vuodenaajat, muuttuva maailma, aamu ja ilta jne. (mies, 46 v, AY)

Seurakunnan toiminnassa olisi mahdollista pitää esillä nykyistä enemmän virsiä esimerkiksi järjestämällä erilaisia virsiin liittyviä tapahtumia. Kauneimmista joululauluista on tullut seurakunnissa hyvin suosittu tapahtuma, joita järjestetään lähes kaikissa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnissa. Vuonna 2011 niihin osallistui 480 000 suomalaista.²⁰² Perinteiset joululaulut kiinnostavat suomalaisia, joten todennäköisesti ihmiset myös kiinnostuisivat nykyistä enemmän virsistä, jos niitä pidettäisiin nykyistä enemmän esillä.

202 Haastettu kirkko 2012, 122.

Virsiopetusta seurakunnissa on perinteisesti annettu muun muassa kinkereillä, jotka ovat aikoinaan koonneet paljon seurakuntalaisia yhteen. Esimerkiksi vuonna 1937 kinkereille osallistui 522 607 suomalaista. Tästä huolimatta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nelivuotiskertomuksessa kannettiin huolta siitä, että kinkarit ovat menettäneet suosiotaan.²⁰³ Vuonna 1972 kinkereille osallistui 208 125 suomalaista.²⁰⁴ Vuoteen 2011 kinkereille osallistuneiden määrä oli laskenut 51 078:aan.²⁰⁵ Kun suomalaiset käyvät enää hyvin vähän kinkereillä, joihin sisältyy myös virsiopetusta, aiheellista on miettiä muita virsien opettamisen kanavia.

Eräs vastaaja ehdottaa, että vähän tunnettuja virsiä voitaisiin jumalanpalveluksessa ennen veisaamista opetella, kuten esimerkiksi Kauneimmat joululaulut -tilaisuuksissa joskus menetellään.²⁰⁶ Tällainen menettely saattaisi rikkoa jumalanpalveluksen eheyttä, mutta joskus voisi harkita myös sellaista käytäntöä, että ennen jumalanpalvelusta harjoiteltaisiin virsiä.

Yksi vastaaja valittelee sitä, että teologian opinnoissa on hyvin vähän opetusta virsistä.²⁰⁷ Virsitutkimushanke tuottaa uusia hymnologisia tutkimuksia, joita voidaan ottaa myös yliopiston kurssikirjoiksi. Virsien opetusta on myös kirkon virkaan pätevöityissä soveltavissa opinnoissa. Sitä voisi pohtia, voisiko virsiopetusta tässä yhteydessä tehostaa. Myös teologian oppiainejärjestöt voivat järjestää tilaisuuksia, joissa opetellaan virsiä, kuten Itä-Suomen yliopistossa teologian oppiainejärjestö Fides Ostiensis on menetellyt.²⁰⁸

4.2 Virsien käytön kehittäminen

Virsiokirja sisältää virsien sanat ja sävelmät, joita voidaan kuitenkin laulaa ja säestää monin eri tavoin. Virrestä syntyneeseen vaikutelmaan esityksen tempo ja säestysratkaisut vaikuttavat paljon.²⁰⁹ Tässä tutkimuksessa kartoitettiin teologian opiskelijoiden käsityksiä virsien esityksen temposta, säestysratkaisuista ja sävelmän laulukorkeudesta (kuvio 13).

Kaksi kolmasosaa vastaajista toivoo, että virsiä säestettäisiin jumalanpalveluksissa nykyistä enemmän muilla soittimilla kuin uruilla. Helsingin teologisen tiedekunnan ja Avoimen yliopiston opiskelijat toivovat tätä jonkin verran enemmän kuin Itä-Suomen yliopiston teologian osaston opiskelijat.²¹⁰ Vapaissa kirjoituksissa 15 vastaajaa käsittelee virsien säestystä uruilla tai muilla soittimilla. Kirjoittajista 13 kaipaa jumalanpalveluksen urkujen rinnalle myös muita soittimia.

Pidän suuresta osasta virsiä, mutta uruista en pidä. Virsiä voi aivan hyvin soittaa muillakin instrumenteilla, ne kuulostavat paljon paremmilta ja useampi uskaltaa ja haluaa laulaa mukana, kun käytössä on jokin muu soitin kuin urut. (nainen, 24 v, HY)

Uruista, alun perin sirkuksen soittimista, on tullut niin pyhä, että muut soittimet eivät

203 Kirkon nelivuotiskertomus 1943, 184.

204 Kirkon nelivuotiskertomus 1977, 186.

205 Haastettu kirkko 2012, 113.

206 Vastaaja 55 (nainen, 33 v, AY).

207 Vastaaja 103 (nainen, 46 v, HY).

208 Fides Ostiensin tapahtumakalenteri 2013.

209 Hannikainen 2012, 116.

210 Muuttajat 35 ja 2: $F=3,86$; $p \leq 0,05$. Scheffen testin mukaan Helsingin yliopiston opiskelijat eroavat Itä-Suomen yliopiston opiskelijoista tilastollisesti tarkasteltuna melkein merkitsevästi ($p \leq 0,05$).

tahdo kanttoreille kelvata, mutta kun tiedämme, kuinka suuren suosion viime vuosien kevyemmin sovitettut ja soitinnetut virret virsilevyillä ovat saaneet, kannattaisi kokeilla. (nainen, 43 v, AY)

Urut on jees, mutta yhtä hyvin voisi edes joskus ottaa vaikka kokonaisen bändin tai muita soittimia jumalanpalvelukseen. (nainen, 21, ISY)

Itse kuitenkin pidän lopulta perinteisistä, uruilla säestetyistä virsistä eniten – ainakin kirkossa käydessäni. Kotona tms. ympäristössä saatan hyvinkin mielelläni kuunnella esim. metallimusiikin keinoin tulkittuja virsiä. (mies, 20 v, ISY)

Virsiä säestetään tilaisuuksista riippuen eri soittimilla – usein virsiä veisataan myös ilman säestystä. Jumalanpalveluksissa kuitenkin uruilla virsien säestyksessä on perinteisesti vahva asema, joskin myös muita soittimia käytetään. Monet vastaajat toivovat virsien jumalanpalvelussäestyksiin monipuolisuutta. Virsien säestys luo virsien veisuuseen tunnelmaa ja joidenkin vastaajien mielestä muu säestysinstrumentti kuin urut voisi lisätä jumalanpalveluksen veto-voimaisuutta. Tällöin myös jumalanpalveluksen musiikkiin saataisiin vaihtelevuutta.

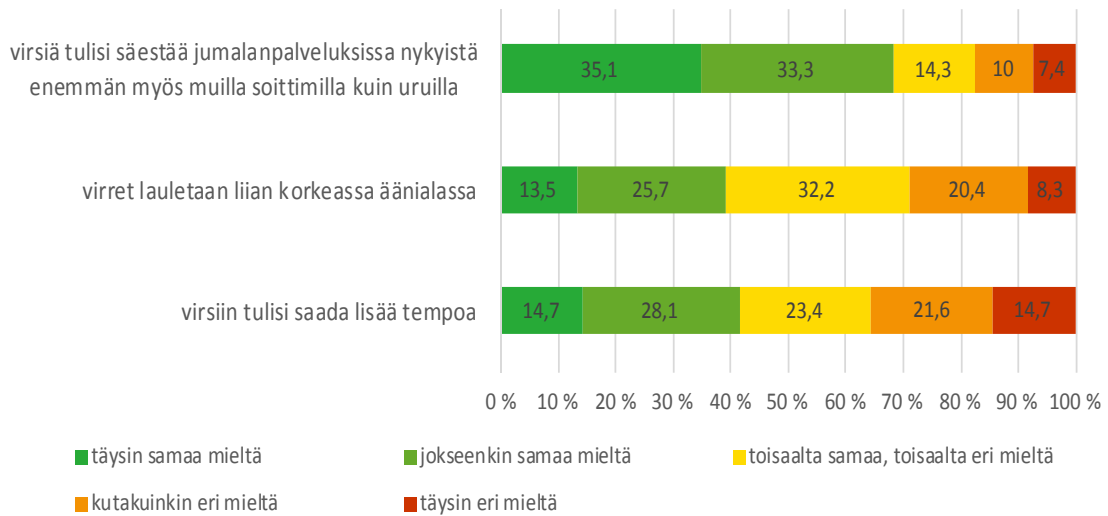
Saadut tulokset ovat tältä osin yhdenmukaisia Salomäen virsiin liittyvän selvityksen kanssa. Sen mukaan seurakunnan työntekijöistä kaksi kolmasosaa (68 %) toivoi kirkkoon lisää erilaisia soittimia.²¹¹ Jumalanpalveluksen opas priorisoi urut virsien säestyksessä, mutta ei näe estettä muidenkaan soitinten käytölle.²¹² Urut ovat perinteinen kirkollinen soitin, jota kirkossa tarvitaan. Tämän rinnalle olisi kuitenkin hyvä saada käyttöön myös muita soittimia, kuten joissakin seurakunnissa jo menetelläänkin.

Virsi kirjassa virret on sovitettu laulettavaksi tietyltä korkeustasolta. Kanttori voi myös transponoida virsiä laulettavaksi matalammalta tai korkeammalta. Ilman säestystä tapahtuvassa veisuussa virren korkeustaso voi vaihdella paljonkin virallisesta suosituksesta. Teologian opiskelijoista kaksi viidestä on sitä mieltä, että virsiä lauletaan liian korkeassa äänialassa. Runsas neljännes vastaajista ei pitänyt virsien veisuussa käytettävää äänialaa liian korkeana. Noin kolmasosalla vastaajista ei ollut asiasta yksiselitteistä mielipidettä. Eri ihmisillä on luontaisesti eri ääniala, mikä vaikuttaa kokemukseen, lauletaanko virsi liian matalalta tai korkealta.

Virren veisuussa käytetyssä tempossa kanttorin tai esilaulajan rooli on ratkaiseva. Tempo vaikuttaa myös vuorovaikutus kanttorin ja seurakunnan välillä, vaikka toki kanttorin merkitys rytmin ylläpitämisessä on keskeinen. Kanttoreiden säestystavat myös eroavat toisistaan. Osa kanttoreista pyrkii ylläpitämään nopeaa tempoa virsen laulamissa. Osa kanttoreista käyttää perinteistä, hidastempoista säestystä. Seurakunnan yhteislaulun johtaminen on haastavaa, koska seurakuntalaisten laulutaidossa on paljon vaihtelua. Myös seurakunnan perinne vaikuttaa virsien laulussa käytettyyn tempo. Oletettavasti nuoremmat toivovat rytmikkäämpää veisuuta kuin vanhemmat seurakuntalaiset. Teologian opiskelijoista kaksi viidestä toivoo virsien veisuuseen tavanomaista nopeampaa tempoa. Reilu kolmannes vastaajista puolestaan on sitä mieltä, ettei virsiä tulisi laulaa nykyistä käytäntöä nopeammin. Vajalla neljäsosalla vastaajista ei ole asiasta yksiselitteistä mielipidettä.

211 Salomäki 2010b, 31.

212 Jumalanpalveluksen opas 2009, 110.

Kuvio 13. Teologian opiskelijoiden vastaukset virsien käyttöön liittyviin väitteisiin. (N=231)

Vapaissa vastauksissa kymmenen teologian opiskelijaa toivovat virsien tempoon kiinnitettävän nykyistä enemmän huomiota. Vastajaat haluavat virsien laulamiseen lisää rytmiä ja nopeutta. Kukaan vastaajista ei kirjoita siitä, että virsiä veisattaisiin liian nopeasti.

Virret kaipaavat tempoa lisää. Kun yhtä nuottia laulaa 10 sekuntia, se on jo liikaa. Tämä on tietenkin liioittelua, mutta todella hitaita lauluja, jotka kaiken lisäksi eivät pysy tempossa, ei jaksa laulaa. (mies, 21, ISY)

Virsien sanat ovat suurimmassa osassa virsistä todella hyvät, mutta sanoma peittyi laahaavaan veisaukseen, joka vie huomion sanoista. Monesti virsiä veisatessa ei tule ajatelleeksi, mitä aihetta virret käsittelevät, koska virsien veisaamisesta on tullut mekaanista toistamista. Virsien esitystavan muuttaminen voisi saada aikaa uudenlaista suhtautumista sanomaan. (nainen, 20 v, ISY)

Kanttoreiden rooli on luonnollisesti suuri: osassa kirkoissa energisen ja mukavalla tempolla soittavan säestyksellä on huomattavasti mukavampi laulaa kuin laahaavasti soittavan. Virsissä itsessään ei siis sinänsä ole vikaa, vaan enemmän siinä, miten niitä käytetään. (nainen, 23, HY)

Virsien esitystapa ja tempo vaikuttavat paljon siihen mielikuvaan, mikä laulajille ja kuuntelijoille virsistä syntyy. Virsien sanoma voi jäädä piiloon, jos virret lauletaan liian hitaasti. Eräs vastaaja kiinnittää huomiota myös siihen, että osa kanttoreista osaa johtaa virsilaulua myös sellaisella tempolla ja rytmiikalla, joka miellyttää vastaajaa. Virsien esitystavassa on kuitenkin otettava huomioon myös se, että kyse on myös ihmisten kokemuksista ja mielipiteistä. Ihmiset pitävät erilaisista virsien laulutavoista, joten yhtä oikeaa normia ei voi asettaa. Useimmat vastaajista toivovat virsiin lisää tempoa, mutta eivät kaikki. Muun muassa eräs vastaaja kirjoittaa seuraavasti:

Toisinaan harmittaa, kun virsiä lauletaan ja soitetaan nykyään vähän kuin rock-musiikkia. (nainen, 22 v, ISY)

Vapaissa vastauksissa 18 teologian opiskelijaa kirjoittaa virsien liian yksipuolisesta käytöstä. Nämä vastaajat toivovat, että seurakunnan toiminnassa käytettäisiin hyödyksi nykyistä enemmän koko virsien kirjoa.

Suurin osa virsistä on todella hyviä: puhuttelevia, koskettavia ja rohkaisevia. Niitä voisi käyttää monipuolisemmin jumalanpalveluksissa. Virsikirjassa on paljon unohduksiin jääneitä aarteita. Perinteisiä ja vanhoja virsiä olisi hyvä laulaa, etteivät ne jäisi tuntemattomiksi nuorelle sukupolvelle. (nainen, 24 v, ISY).

*Virsiensä käyttö jumalanpalveluksissa on monipuolista, mutta muissa tilaisuuksissa toisinaan hyvinkin yksipuolista. Virret sinällään ovat sisällöltään ja musiikiltaan edelleen ajankoh-
taisia, joten niiden käytölle ei mielestäni ole estettä. (mies, 30 v, HY)*

Virsikirjaa käytetään aika suppeasti. Aivan liian usein kuulee, että pitäisi käyttää vain tuttuja virsiä. Sen ymmärrän ja allekirjoitan: tuttuudella on suuri merkitys. Mutta monesti unohdetaan se, että kanttori voi tehdä paljon soittamistavallaan, miten hän avaa ja opettaa virren seurakunnalle. Valitettavasti myöskään kanttorit eivät ajatelle noin läheskään aina. Ylipäätään kanttorilla on ERITTÄIN suuri merkitys virsilaululle, hän voi vaikeuttaa tai auttaa sitä. (nainen, 36 v, HY)

Kanttorit tuntevat koulutuksensa perusteella virsikirjan hyvin. Siksi heidän asiantunte-
mustaan virsien valinnassa tulisi käyttää hyväksi. Pappien virsituntemuksessa on enemmän vaihtelua.²¹³ Jumalanpalveluksen virsiin tuo monipuolisuutta, jos alkuvirtenä ja päivän virtenä käytetään kirkkokäsikirjan antamia suosituksia.²¹⁴

Jumalanpalveluksen opas ehdottaa, että seurakunnassa laadittaisiin jumalanpalveluksen virsistä kausisuunnitelma. Tämä edistää virsien monipuolista käyttöä.²¹⁵ Jumalanpalvelusten virsien valintaan kiinnitetään seurakunnissa yleensä paljon huomiota. Eräs vastaaja toteaaakin, että virsien käyttö jumalanpalveluksissa on monipuolista. Myös muiden tilaisuuksien virsien valintaan tulisi kiinnittää riittävästi huomiota, jotta virsien käyttö olisi niissäkin riittävän monipuolista.

Suomalaiset haluavat laulaa kirkossa ennen kaikkea tuttuja virsiä.²¹⁶ Kanttori voi kuitenkin edistää myös uusien virsien käyttöön ottoa ja opettaa niiden laulamista. Täten toimien seurakunnalle tuttujen virsien määrä lisääntyy.

213 Salomäki 2010b, 32.

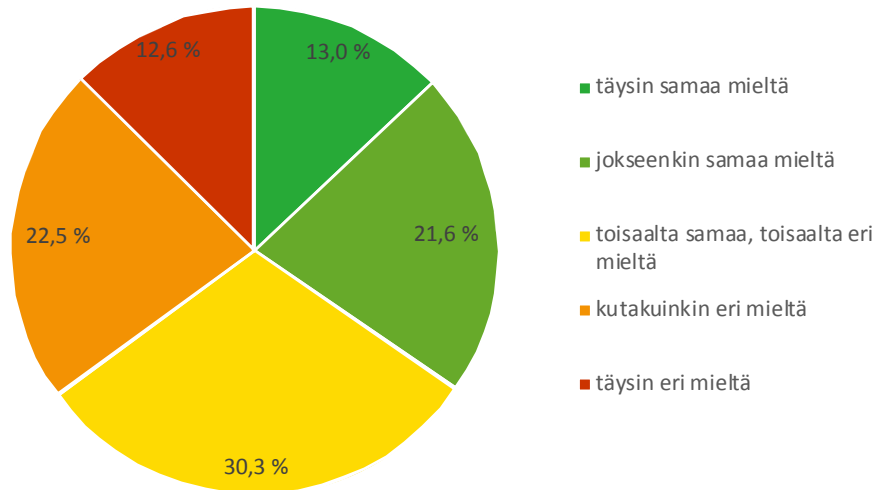
214 Jumalanpalveluksen opas 2009, 2–3, 13–14.

215 Jumalanpalveluksen opas 2009, 106–107.

216 Salomäki 2010b, 30.

4.3 Käsitteet virsikirjan uudistamisen tarpeellisuudesta

Kulttuurin ja kielen muuttumisesta johtuen virsikirjaa uudistetaan aika ajoin. Virsikirjan uudistaminen on pitkä prosessi. Esimerkiksi nykyisen, vuonna 1986 käyttöön otetun virsikirjan, uudistustyö kesti 13 vuotta.²¹⁷ Salomäen selvityksen mukaan useimmat suomalaiset eivät näe nykyisen virsikirjan uudistamiselle tarvetta.²¹⁸

Kuvio 14. Teologian opiskelijoiden vastausten prosenttijakaumat väitteeseen Virsikirjaa olisi tarpeen uudistaa. (N=231)

Teologian opiskelijoilta kysyttiin heidän käsityksiään virsikirjan uudistamisen tarpeellisuudesta. Väitteestä Virsikirjaa olisi tarpeen uudistaa on sekä samaa että eri mieltä runsas kolmannes vastaajista. Vajaalla kolmasosalla teologian opiskelijoista ei ole asiasta selkeää mielipidettä (ks. kuvio 14). Taustamuuttajat eivät vaikuta lainkaan siihen, miten tarpeelliseksi virsikirjan uudistaminen koetaan.

Kyselylomakkeessa oli myös ajallisen ulottuvuuden sisältävä virsikirjan uudistamiseen liittyvä väite: Virsikirjaa ei tulisi lähivuosina uudistaa. Tästä väitteestä sekä samaa että eri mieltä vastaajista on runsas kolmannes. Neljäsosalla vastaajista (26 %) ei ole asiasta selkiytynyttä mielipidettä. Teologian opiskelijoissa on täten kutakuinkin yhtä paljon lähivuosina virsikirjauudistusta haluavia kuin sitä vastustavia. Opiskelijat näkevät enemmän tarvetta virsikirjan uudistamiselle kuin yleensä suomalaiset tai seurakunnan työntekijät.²¹⁹

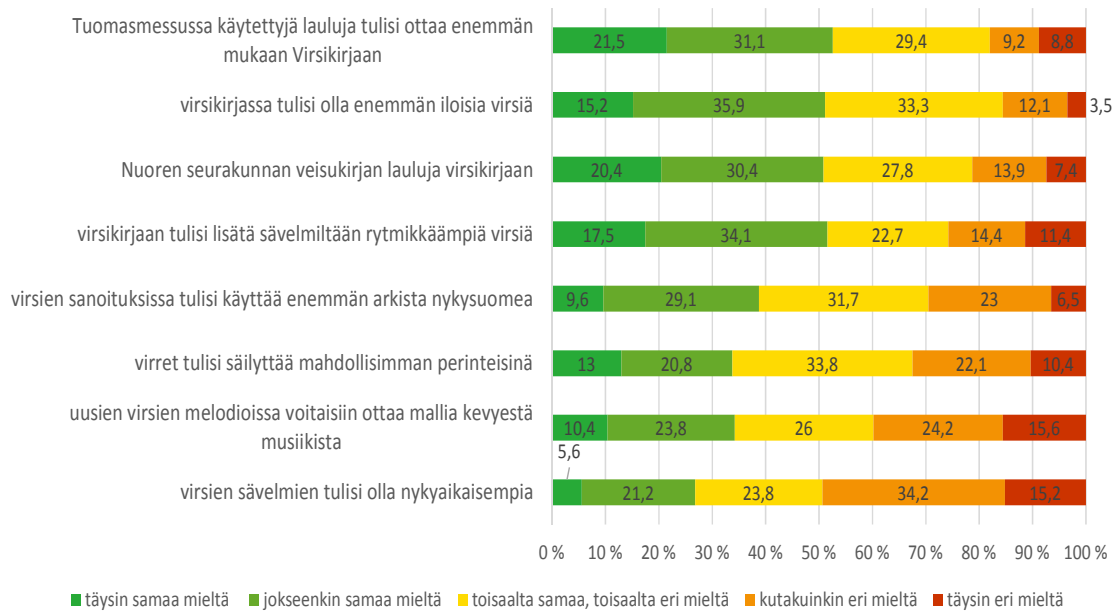
Teologian opiskelijoilta myös kysyttiin sitä, miten paljon virsikirjaa heidän mielestään tulisi uudistaa. Vastausjakauma tähän kysymykseen on seuraava: erittäin paljon 6 %, paljon 9 %, jonkin verran 38 %, vähän 32 % ja ei lainkaan 15 %. Papiksi aikovat haluavat uudistaa virsikirjaa vähemmän kuin muut vastaajat.²²⁰ Tuloksista voi päätellä, että suurin osa vastaajista kannattaa pientä virsikirjan uudistusta. Mahdollisesti nyt valmistelussa oleva virsikirjan lisävihko täyttää ainakin osan tästä toivotusta uudistustarpeesta.

²¹⁷ Ruonakoski 2012, 6–7.

²¹⁸ Salomäki 2010b, 31–32.

²¹⁹ Salomäki 2010b, 32.

²²⁰ Muuttajat 74 ja 15: $t=2,11$; $df=226$; $p<0,05$.

Kuvio 15. Teologian opiskelijoiden vastausten prosenttijakaumat virsikirjan uudistusta koskeviin väitteisiin. (N=231)

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, millaisia uudistuksia teologian opiskelijat haluaisivat virsikirjaan. Yhteenvedo tätä asiaa koskevista väitteistä on kuviossa 15.

Tuomasmessu on suosittu vaihtoehtojumalanpalvelus, joiden pitäminen aloitettiin vuonna 1988. Tuomasmessussa korostetaan seurakuntalaisten aktiivista osallistumista ja yhteisöllisyyttä. Sielunhoidon mahdollisuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota, ja ehtoollinen on messussa keskeisessä asemassa. Tuomasmessussa on kiinnitetty paljon huomiota musiikkiin: uusille musiikkityyleille ja erilaisille instrumenteille on haluttu antaa paljon tilaa.²²¹ Tuomasmessun internet-sivustolla messusta annetaan seuraava kuvaus: *Tuomasmessu on avaran hengellisyiden luterilainen messu, jossa yhdistyvät arkiseen elämään liittyvät kysymykset ja rukoukset, vanhan kirkon traditiot sekä mukaansatempaavat tuomaslaulut.*²²²

Tuomasmessun musiikki on vaihtelevaa koostuen virsistä, hengellisistä lauluista, gospel-musiikista, Taizé-lauluista ja soitinmusiikista. Laulut ovat sovitettuja sellaisiksi, että ne ovat helppoja laulaa. Tuomasmessun musiikki on koko ajan kehittyvää ja muuntuvaa. Tuomasmessussa kokeillaan ennakkoluulottomasti erilaisia musiikkityylejä ja kokoonpanoja, vaikka peruskaava ja rakenne messussa ovat olleet suunnilleen samat 25 vuoden ajan. Avainasemassa on seurakunnan osallistumisen tukeminen: sekä lauluvalinnoilla että sovituksilla innostetaan seurakunta mukaan laulamaan. Samalla tuomasmusiikissa pyritään kunnioittamaan laulun tai virren omaa luonnetta. Musiikin tuoreuteen ja vaihteleviin esitystapoihin kiinnitetään Tuomasmessuissa huomiota. Tuomasmessussa käytetään kuoroja, soitinyhtyeitä ja runsaasti erilaisia soitininstrumentteja sekä erilaisia musiikkityylejä.²²³

Teologian opiskelijoista puolet haluaisi Tuomasmessussa käytettyjä lauluja otettavan myös virsikirjaan. Vastajista vajaa viidennes vastustaa tätä. Toiveella saada Tuomasmessun lauluja virsikirjaan ei ole yhteyttä tarkasteltaviin taustatekijöihin.

221 Ruokanen 1993, 18–24.

222 Mikä Tuomasmessu on? 2013; Petri Laaksonen (1991) on toimittanut laulukokoelman *Tuomaslauluja*.

223 Tuomasmessun musiikki 2013; Laaksonen 1993, 44–45, 51–53.

Salomäen mukaan suomalaisista yli kaksi kolmasosaa (71 %) toivoo kirkossa käytettävän iloisia ja reippaita virsiä.²²⁴ Tämän tutkimustuloksen kanssa on yhdenmukaista se, että teologian opiskelijoista puolet on samaa mieltä väitteestä *Virsi kirjassa tulisi olla enemmän iloisia virsiä*. Vain 16 prosenttia on väitteestä eri mieltä. Ymmärrettävästi on jossain määrin tulkinnanvaraista, milloin virsi koetaan iloiseksi.

Nuoren seurakunnan veisukirjan lauluja käytetään paljon rippikouluissa ja seurakuntien nuorisotyössä. Salomäen mukaan nuorisotyönohjaajat käyttävät työssään enemmän muita hengellisiä lauluja kuin virsiä.²²⁵ Nuorten veisujen ottamisessa virsikirjaan on katsottu olevan ongelmia. Osa lauluista on luonteeltaan ”kertakäyttölauluja”, kun taas virret ovat käytössä kymmeniä vuosia. Kaikki nuorten laulut eivät myöskään sovellu yhteislauluiksi, koska ne on tehty yhtä laulajaa tai pienryhmää varten.²²⁶ Suuresta nuorten veisujen massasta voi löytyä joitakin lauluja, joita voidaan ottaa virsikirjaan. Siirtymistä nuorten hengellisten laulujen käytöstä virsien pariin helpottaa, jos virsikirjasta löytyy laulajalle joitakin entuudestaan tuttuja lauluja. Teologian opiskelijoista puolet haluaa, että Nuoren seurakunnan veisukirjojen lauluja otettaisiin virsikirjaan. Naiset haluavat tätä miehiä enemmän.²²⁷

Teologian opiskelijoista puolet haluaa virsikirjaan lisää rytmikkäitä lauluja. Virsien sanoituksiin kaksi viidestä haluaa nykyistä enemmän arkista nykysuomea. Viimeisessä virsikirja-uudistuksessa virsien kieliasuun kiinnitettiin runsaasti huomiota. Yksi keskeinen periaate oli tällöin se, että virsien tulisi olla kielellisesti hyviä.²²⁸ Suomen kielen professori Kaisa Häkkinen kiinnittää huomiota artikkelissaan *Virren kieli* vuoden 1986 virsikirjan kieliasuun. Virsikirjakomitea olisi halunnut uudistaa virsien kieliasua enemmän kuin kirkolliskokous. Täten virsien kielellinen uudistaminen jäi osittain puutteelliseksi. Kun vuoden 1984 virsikirjaan otettiin vanhojen virsien rinnalle täysin uusia virsiä, virsikirjasta muodostui kielellisesti jonkin verran heterogeeninen kokonaisuus. Häkkisen mukaan nuoret ja kirkosta vieraantuneet eivät aina ymmärrä virsien uskonnollista sanastoa, esimerkiksi sanoja *ies*, *leiviskä*, *paula* ja *tutkain*. On myös otettava huomioon, että kieli kehittyi koko ajan: vuoden 1986 jälkeenkin suomen kieli on muuttunut.²²⁹

Yksi kolmasosa vastaajista yhtyy väitteeseen *Virret tulisi säilyttää mahdollisimman perinteisinä*. Toinen kolmasosa teologian opiskelijoista on väitteestä eri mieltä ja kolmannella kolmasosalla ei ole asiasta selkeää mielipidettä. Itä-Suomen yliopiston teologian osaston opiskelijat haluavat muita useammin säilyttää virret mahdollisimman perinteisinä. Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen Avoimen yliopiston opiskelijat ovat tässä suhteessa keskimääräistä uudistushaluisempia.²³⁰

Yksi kolmasosa teologian opiskelijoista on sitä mieltä, että uusien virsien melodioissa voitaisiin ottaa mallia nykyajan kevyestä musiikista. Kaksi viidestä vastaajasta vastustaa tällaista menettelyä. Helsingin yliopiston opiskelijat ovat hieman keskimääräistä halukkaampia siihen,

224 Salomäki 2010b, 30.

225 Salomäki 2010b, 33.

226 Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 22–25.

227 Muuttujat 3 ja 40: $t=-3,01$; $df=228$; $p\leq 0,01$.

228 Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 18–20.

229 Häkkinen 2012, 10, 18–24.

230 Muuttujat 2 ja 43: $F=4,34$; $p\leq 0,05$. Väitteen *Virret tulisi säilyttää mahdollisimman perinteisinä* vastaajien keskiarvot: Itä-Suomen yliopiston tutkinto-opiskelijat 3,31, Helsingin yliopiston tutkinto-opiskelijat 2,86 ja Itä-Suomen Avoimen yliopiston opiskelijat 2,80. Scheffén testin mukaan ero Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin yliopiston tutkinto-opiskelijoiden välillä on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p\leq 0,05$).

että virsien melodioissa käytettäisiin kevyelle musiikille ominaisia melodioita.²³¹ Vastaajista neljännes on sitä mieltä, että virsien sävelmien tulisi olla aikaisempaa nykyaikaisempia. Puolet teologian opiskelijoista vastustaa tätä ajatusta, ja papiksi aikovat suhtautuvat muita vastaajia kriittisemmin tähän näkemykseen.²³²

Kokonaisuutena tarkasteltuna suurin osa teologian opiskelijoista on melko tyytyväinen nykyiseen virsikirjaan. Tästä huolimatta useimmat heistä toivovat virsikirjan maltillista uudistusta. Kuitenkin osa teologian opiskelijoista haluaa säilyttää virsikirjan nykyisellään eikä toivo uudistusprosessin aloittamista.

231 Muuttujat 2 ja 45: $F=3,50$; $p \leq 0,05$. Väitteen *Uusien virsien melodioissa voitaisiin ottaa mallia nykyajan kevyestä musiikista* vastaajien keskiarvot: Itä-Suomen yliopiston tutkinto-opiskelijat 2,66, Helsingin yliopiston tutkinto-opiskelijat 3,11 ja Itä-Suomen Avoimen yliopiston opiskelijat 2,80. Scheffén testin mukaan ero Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin yliopiston tutkinto-opiskelijoiden välillä on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p \leq 0,05$).

232 Muuttujat 74 ja 17: $t=-2,09$; $df=228$; $p \leq 0,05$.

5 DISKUSSIO

Teologian opiskelijat ovat oppineet virsiä monissa eri yhteyksissä. Kolme keskeisintä virsien oppimisympäristöä ovat jumalanpalvelus sekä perus- ja rippikoulu. Näiden lisäksi opiskelijat ovat lisänneet virsituntemustaan lapsuudenkodissaan, yksin virsiin tutustumalla, virsitallenteiden avulla ja seurakunnan eri työmuodoissa. Virsikasvatuksessa on tarpeellista ottaa huomioon virsien opiskelumahdollisuuksien runsaus. Kun yliopiston opetusohjelmassa virsien opetusta on niukasti, soveltavien opintojen yhteydessä opiskelijoita voisi informoida erilaisista tavoista oppia virsiä. Erityisesti papiksi aikovien olisi perusteltua käyttää aikaa virsiin tutustumiseen, koska niitä käytetään runsaasti seurakunnan eri työmuodoissa. Koska yliopisto on tieteellisen teologian oppimisen paikka, monia papin työssä tärkeitä ammattitaidon osa-alueita opiskelijoiden on järkevää opiskella itsenäisesti. Vastaajista vain kolmannes pitää omaa virsien osaamisen tasoa kiitettävänä tai hyvänä, joten teologian opiskelijoiden virsituntemuksessa on kehittämisen varaa.

Tutkimukseen osallistuneista lähes kaikki mainitsevat omia suosikkivirsiään. Suosikkivirsien hajonta on suuri, koska lähes kolmasosa virsistä on ainakin jollekin opiskelijalle mieluisia. Kolme suosituinta virttä ovat seuraavat: *Herra kädelläsi asua mä saan* (517), *Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan* (600) ja *Jo joutui armas aika* (571). Virret 517 ja 600 ovat lähes joka neljännen opiskelijan suosikkivirsiä. Eniten mainintoja saaneista suosikkivirsistä kaksi kolmasosaa on otettu virsikirjaan vasta viimeisen virsikirjauudistuksen yhteydessä. Saatu tulos osoittaa, että virsikirjauudistuksessa on tehty hyviä valintoja uusien virsien suhteen. Kaikista yleisin suosikkivirren perustelu on se, että virsi on lapsuudesta tuttu. Tämä osoittaa hyvin varhaiskasvatuksen merkitystä myös virsien oppimisessa. Virsien oppimisen kannalta huolestuttavaa on se, että kotien kristillinen kasvatusta on viime vuosikymmenien aikana ohentunut ja kehitystrendi näyttää jatkuvan: alle 35-vuotiaista vain vähemmistö antaa tai haluaisi antaa lapselleen uskonnollista kasvatusta.²³³ Myös seurakunnan toiminnassa päiväkerhojen ja pyhäkoulujen osanottajamäärät ovat laskussa.²³⁴ Nämä seikat ovat omiaan vähentämään suomalaisten virsien osaamisen tasoa tulevaisuudessa.

Suurimmalla osalla teologian opiskelijoista on myönteinen suhde virsiin. Noin kolme neljäsosaa yhtyy seuraaviin virsiä koskeviin väitteisiin: *Veisaan mielelläni virsiä* ja *Virret ovat minulle tärkeitä*. Pieni osa teologian opiskelijoista suhtautuu kuitenkin kriittisesti virsiin. Noin kolmasosa vastaajista yhtyy väitteisiin *Virret ovat aikamme ihmisille vaikeatajuisia* ja *Virret ovat sävelmiltään liian mollivoittoisia*. Jos opiskelijalla on myönteinen asenne virsiin, hän todennäköisesti oppii koko ajan lisää virsiä. Ongelmallinen tilanne sen sijaan on niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka suhtautuvat hyvin kriittisesti virsiin tai eivät pidä virsistä lainkaan. Tällöin opiskelijalla ei ehkä ole motivaatiota lisätä virsituntemustaan. On hyvä, ettei hengellisen musiikin tarjonta rajoitu pelkästään virsiin. Tällöin virsiä vierastavat voivat löytää esimerkiksi gospelmusiikista kanavan ilmaista kokemuksiaan ja tunteitaan sanoin ja sävelin. Tuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon se, etteivät kaikki teologian opiskelijat

233 Haastettu kirkko 2012, 138–139.

234 Haastettu kirkko 2012, 140–143.

halua papeiksi. Teologian opiskelun motivaatiotekijät ovat moninaiset, kuten dosentti Kati Niemelä on tutkimuksissaan havainnut.²³⁵

Virsiällä on monia merkitysulottuvuuksia. Tässä tutkimuksessa hahmoteltiin mallia, jonka mukaan virsien funktiot liittyvät ensiksi Jumalaan, toiseksi toisiin ihmisiin ja kolmanneksi omaan itseen. Virsiä käyttämällä ihminen voi palvoa, rukoilla ja kiittää Jumalaa. Yhdessä virsiä veisaamalla voi kokea yhteyttä Jumalan lisäksi sekä eläviin että edesmenneisiin kristittyihin. Virren käyttäjän ollessa itse objektina virret julistavat ja opettavat Jumalan sanaa, hoitavat sielua ja kannustavat elämään kristittynä. Tässä mallissa esillä olevat virsien merkitysulottuvuudet nousevat kirjallisuudesta ja aikaisemmasta tutkimuksesta. Malli ei täysin kata kaikkia virsien funktioita ja on täten avoin jatkokehittelylle.

Virsien merkitysulottuvuudet toteutuvat hyvin teologian opiskelijoilla. Neljä viidestä vastaajasta kiittää Jumalaa virsiä veisaamalla ja kokee virsien luovan yhteenkuuluvuutta muiden kristittyjen kanssa. Lähes neljä viidestä teologian opiskelijasta yhtyy väitteeseen *Jumala puhuttelee minua virsien sanoissa*. On olemassa kuitenkin myös pieni ryhmä, noin kymmenesosa vastaajista, joiden kohdalla virsien funktiot eivät toteudu. Tätä tulosta osaltaan selittää se, että teologian opiskelun motivaatiotekijät ovat moninaiset. Lisäksi kuusi prosenttia vastaajista suhtautuu kielteisesti Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kokonaisväestöön verrattuna teologian opiskelijat ovat kuitenkin ymmärrettävästi erityisryhmä, joka on keskimääräistä kiinnostuneempi seurakunnasta ja sen toiminnasta. Olisi mielenkiintoista tarkastella myös muiden ryhmien kohdalla – esimerkiksi rippikoululaiset, nuoret aikuiset, aikuiset ja ikään-tyneet – virsien funktioiden toteutumista.

Hiukan yli puolet teologian opiskelijoista haluaa lisää virsiopetusta peruskouluun ja seurakunnan nuorisotyöhön. Lähes puolet vastaajista toivoo myös rippikouluun enemmän virsiin tutustumista. Teologian opiskelijoilla on täten halu lisätä sekä koulun että seurakunnan virsikasvatuksen määrää. Seurakunnan toimintaanhan virsikasvatusta on helppo lisätä. Siihen riittää työntekijöiden – ja mahdollisesti luottamuselinten – päätös. Peruskoulun kanssa yhteistyötä lisäämällä myös kouluun voitaneen saada hiukan enemmän virsikasvatusta. Ymmärrettävästi peruskoulu on kuitenkin itsenäinen toimija, joka päättää omissa organisaatioissaan opetuksesta ja sen sisällöstä.

Virsien säestykseen jumalanpalveluksissa teologian opiskelijoista runsas kaksi kolmasosaa kaipaa urkujen rinnalle myös muita soittimia. Osa vastaajista jollain tavalla vierastaa urkuja. Virsien säestäminen urkujen sijasta muilla soittimilla voikin antaa virsien laulamiseen toisenlaisen tuntuman. Tämäkin asia on hyvin pitkälle seurakunnan jumalanpalveluselämästä vastaavien päätävällässä. Jumalanpalvelusoppaan mukaan jumalanpalveluksessa voidaan käyttää urkujen lisäksi muitakin soittimia.²³⁶ Sen suhteen, miltä sävelkorkeudelta virret veisataan ja pitäisikö virret soittaa nopeammassa tempossa, teologian opiskelijoiden käsitykset vaihtelevat hyvin paljon. Osalla nykyinen käytäntö on hyvä ja osa haluaisi veisata virsiä nykyistä matalammalta korkeudelta ja vauhdikkaammin. Mielenkiintoista vaikuttaa ihmisten erilainen ääniala ja laulutaidon kehittyminen. Virsien säestyksessä käytetty tempo myös vaihtelee riippuen tehtävää hoitavasta kanttorista, joten opiskelijoiden kokemukset virsien säestyksestä voivat tältä osin olla myös erilaiset.

²³⁵ Niemelä 2013, 55–80; Niemelä 1999.

²³⁶ Jumalanpalveluksen opas 2009, 110.

Teologian opiskelijoiden käsitykset virsikirjan uudistamisen tarpeellisuudesta vaihtelevat. Yksi kolmannes vastaajista yhtyy väitteeseen *Virsi kirjaa olisi tarpeen uudistaa*. Toinen kolmannes on tästä väitteestä eri mieltä ja kolmasosalla vastaajista ei ole yksiselitteistä mielipidettä. Virsikirjan uudistus synnyttää aina vilkasta keskustelua ja muutosten tekeminen virsiin kohtaa vastarintaa. Tämä tuli vahvasti esille myös viimekertaisessa virsikirjan uudistuksessa.²³⁷

Yli puolet vastaajista toivoo virsikirjaan Tuomasmessun lauluja ja Nuoren seurakunnan veisuja. Kirkon nuorisotyössä käytetään paljon Nuoren seurakunnan veisuja, joten ne ovat tuttuja teologian opiskelijoille. Siksi on ymmärrettävää, että monet haluaisivat nuorisotyöstä tuttuja virsiä myös virsikirjaan. Teologian opiskelijoiden keskuudessa suosituin virsi 517 *Herra kädelläsi* on julkaistu ensin Nuoren seurakunnan veisukirjassa.²³⁸ Yli puolet teologian opiskelijoista toivoo virsikirjaan lisäävän iloisia ja rytmikkäitä virsiä. Noin viidesosa vastaajista vastustaa edellä esitettyjä uudistustoiveita.

Teologian opiskelijoiden toiveita virsikirjan uudistamisesta on hyvä tarkastella myös kriittisesti. Monet ovat vastanneet kyselylomakkeeseen nopeasti, jolloin he eivät ole miettineet kaikkia vastauksiaan perusteellisesti. Hengellisen musiikin laajasta kirjosta vain osa soveltuu virsikirjaan. Lisäksi virsikirjaa ei ole perusteltua laajentaa liian paljon, joten virsikirjauudistuksessa joudutaan aina tekemään karsintaa. Virsien valinnassa joudutaan ottamaan huomioon useiden käyttäjäryhmien toiveita, jolloin on pakko päätyä kompromisseihin. Virren tulee myös ”kestää käyttöä”. Virsikirjaan ei voida siksi ottaa lauluja, joihin käyttäjät kyllästyvät pian. On mahdotonta laatia virsikirjaa, johon kaikki olisivat tyytyväisiä.²³⁹ Edellä kuvatun johdosta virsikirjan rinnalle tarvitaan erilaisia hengellisten laulujen kokoelmia, joita voidaan tehdä myös erityisryhmille. Vapaita laulukokoelmia voidaan myös uusia nopeammalla aikataululla kuin virsikirjaa.

Virsi kirjauudistamisen yksi suuri haaste on se, että virsien käyttäjiä on niin monenlaisia. Ihmisten käsitykset virsikirjan uudistamisesta eivät ole samoja: osa on kiintynyt perinteisiin virsiin, osa haluaa virsikirjaan uusia lauluja. Teologian opiskelijat eivät toivo virsikirjaan suurta uudistusta. Yksi kolmasosa vastaajista toivoo, että virret säilytettäisiin mahdollisimman perinteisinä. Runsas kolmannes haluaisi uudistaa virsiä jonkin verran ja vajaa kolmannes vähän. Niiden osuus, jotka haluaisivat uudistaa virsikirjaa paljon, on 15 prosenttia. Kutakuinkin sama osuus ei haluaisi virsikirjaan lainkaan uudistusta. Virsikirjaan parhaillaan tehtävä lisävihko täyttäneekin ainakin jonkin verran teologian opiskelijoiden virsikirjan uudistamistoiveita.

Historia opettaa virsikirjan uudistamisen olevan hidas prosessi, joka kestää jopa kymmeniä vuosia. Tätä taustaa vasten uuden virsikirjan lisävihkon valmistumisen jälkeen voi olla perusteltua alkaa pohtia virsikirjan kokonaisuudistusta. Maailma kuitenkin muuttuu nykyään sängen nopeasti ja siksi vaarana on se, että virsikirjan virret eivät ole riittävän tuoreita ja ajankohtaisia. Kun vuoden 1938 virsikirjaan tehtiin vuonna 1963 lisävihko, pian sen jälkeen tuli esille virsikirjan kokonaisuudistuksen tarpeellisuus.²⁴⁰ Ei ole yllättävää, jos nyt laadittavan lisävihkon valmistumisen jälkeen sama asia toistuu.

Salomäen selvityksen mukaan runsas kaksi kolmasosaa suomalaisista toivoo, että kirkossa laulettaisiin iloisia ja reippaita virsiä.²⁴¹ Tässä tutkimuksessa saatiin teologian opiskelijoiden

237 Ruonakoski 2012.

238 NSV 1985, 125–126.

239 Ks. Ruonankoski 2102; Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976.

240 Haapalainen & al. 1988, 74.

241 Salomäki 2010b, 30.

kohdalla samansuuntainen tulos, kun vastaajat toivoivat virsikirjaan lisää iloisia virsiä. Salomäen kartoituksessa suomalaiset, ja heihin osaryhmänä kuuluvat seurakunnan työntekijät, eivät vahvasti kannattaneet virsikirjan uudistusta.²⁴² Teologian opiskelijat ovat tässä suhteessa uudistushaluisempia. Salomäen artikkelin mukaan joka kymmenes suomalainen arvioi oman virsituntemuksensa hyväksi tai erittäin hyväksi. Seurakuntien työntekijöistä puolet arvioi oman virsituntemuksensa melko tai erittäin hyväksi. Tässä tutkimuksessa teologian opiskelijoista kolmasosa arvioi virsien osaamisen tasonsa kiitettäväksi tai hyväksi. Teologian opiskelijat sijoittuvat täten virsituntemuksessaan tavallisten suomalaisten ja seurakunnan työntekijöiden välimaastoon, mikä on ymmärrettävä tulos.

Taustamuuttujista saatuja tuloksia selittävät parhaiten papiksi aikominen ja vastaajien opintopistekertymä. Pappisuralle suuntautuneet ja yli sata opintopistettä suorittaneet arvioivat oman virsituntemuksensa muita paremmaksi, ja näihin kahteen ryhmään kuuluvat myös osasivat keskimääräistä enemmän virsiä. Papiksi aikominen ja runsas opintopistekertymä selittävät myös keskimääräistä myönteisempää suhtautumista virsiin. Virsien merkitysulottuvuudet toteutuvat myös parhaiten papin ammattiin suuntautuneiden ja yli sata opintopistettä suorittaneiden kohdalla. Papiksi aikovat ovat ilmeisesti sosiaalistuneet muita teologian opiskelijoita paremmin kirkolliseen perinteeseen, johon kuuluvat kiinteästi myös virret. Haave papin ammatista mahdollisesti myös kannustaa opiskelemaan virsiä. Teologian opintojen edetessä ilmeisesti tapahtuu monien kohdalla kirkolliseen elämään sosiaalistumista, jolloin myös virsituntemus ja myönteinen suhtautuminen virsiin lisääntyvät. On oletettavaa, että jos teologian opinnoissa olisi nykyistä enemmän hymnologista opetusta, se lisäisi opiskelijoiden kiinnostusta virsiin. Olisi hyvä, jos virsitutkimushankkeen myötä ilmestyisi uusia, teologian opiskelijoille sopivia hymnologisia tietokirjoja. Niitä olisi perusteltua ottaa teologian opintojen tenttikirjoiksi.

Papiksi aikovien muita ahkerampi jumalanpalveluksissa käynti ja suurempi kiinnostus virsiin ovat yhteydessä ihmisten spiritualiteettiin. Vaikka tämän tutkimuksen puitteissa asiaa ei laajasti kartoitettukaan, pappisuralle aikovat kiinnittävät muita enemmän huomiota hengellisen elämänsä hoitamiseen. Dosentti Kati Niemelän tutkimuksen mukaan seurakuntien työntekijöiden uskonnonharjoitus on merkittävästi yleisempää kuin suomalaisten keskimäärin. Työntekijät käyvät myös ahkerasti kirkkokonserteissa ja muissa hengellisissä musiikki-tilaisuuksissa: lähes kaksi kolmasosaa vierailee niissä vähintään muutaman kerran vuodessa. Mitä enemmän työntekijä on sitoutunut kristilliseen uskoon, sitä ahkerammin hän vaalii omaa hengellistä elämäänsä.²⁴³ Tämän tutkimuksen valossa myös teologian opiskelijoiden – ja aivan erityisesti papiksi aikovien – sitoutuminen virsien käyttöön ja jumalanpalveluksissa käynteihin on vahva. He ovat kirkon työntekijöiden tavoin sosiaalistuneet kirkolliseen kulttuuriin ja sen käytänteisiin. Tulevat papit ovat yleensä myös halukkaita vaalimaan ja edistämään virsiperinnettä.

Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että teologian opiskelijat ovat saaneet paljon vaikutteita gospelmusiikista. Tämä heijastuu heidän käsityksiinsä virsistä ja virsien kehitystoiveista. Mielenkiintoista olisi tarkastella sitä, millainen asema virsillä on teologian opiskelijoille hengellisen musiikin valinnoissa ja arvostuksissa. Nykyään hengellisen musiikin kirjo on laaja, ja virret ovat vain yksi osa tätä kokonaisuutta.

²⁴² Salomäki 2010b, 3132.

²⁴³ Niemelä 2004, 159–178.

Tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan käyttää hyödyksi seurakuntien virsikasvatuksessa ja virsien jumalanpalveluskäytössä. Saadut tulokset kannustavat seurakuntien työntekijöitä lisäämään virsikasvatuksen määrää erityisesti lasten ja nuorten kohdalla. Virsien monipuoliseen käyttöön ja vaihteleviin säästysratkaisuihin kannattaa kiinnittää huomiota. Saatuja tuloksia voidaan käyttää hyödyksi myös kokonaiskirkon tasolla laadittaessa virsikirjan lisävihkoa. Tämän tutkimuksen tuloksista on todennäköisesti hyötyä myös niille tutkimuksille, joita vielä tehdään virsitutkimushankkeen parissa.

Tämä tutkimus rajoittui vain teologian opiskelijoihin. Samankaltaisen kyselytutkimuksen voisi toteuttaa myös tulevien lastenohjaajien, nuorisotyönohjaajien, diakoniatyöntekijöiden ja kanttorien kohdalla. Mielenkiintoista olisi myös tarkastella rippikoululaisten käsityksiä ja kokemuksia virsistä. Tätä tutkimusta syvällisempää ja yksityiskohtaisempaa tietoa virsiin suhtautumisesta saisi aineistoilla, joissa olisi käytetty tiedonkeruutapana haastattelua. Tällöin tosin tutkittavien määrä olisi melko pieni eikä tuloksia voitaisi yleistää.

Tutkimuksen arviointia

Saatuja tutkimustuloksia voidaan pitää luotettavina. Teologian opiskelijat olivat täyttäneet kyselylomakkeet huolella ja puuttuvia tietoja oli vähän. Kyselylomakkeessa tarkasteltiin samaa asiaa eri kysymyksillä ja tällöin muuttujat korreloivat vahvasti keskenään, kuten esimerkiksi vastaajien virsituntemusta kartoittavien kysymysten kohdalla on havaittavissa. Kyselylomakkeessa oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Samalla vastaajalla näistä erimuotoisista kysymyksistä saadut tulokset tukivat toisiaan. Kyselylomaketta rakennettaessa otettiin huomioon aikaisempi virsiin liittyvä tutkimus sekä kirjallisuus. Laaditut kysymykset kattoivat täten hyvin tutkittavan asian. Kyselylomake myös esitettiin ja havaitut puutteellisuudet korjattiin.

Kerätyssä aineistossa on jonkin verran vinoumia. Naisia tutkimuksessa on suhteellisesti enemmän kuin teologian opiskelijoissa. Samoin Itä-Suomen yliopiston teologian opiskelijoiden suhteellinen osuus vastaajissa on merkittävästi suurempi kuin Helsingin yliopiston opiskelijoiden. Koska Joensuussa teologiaa opiskelevat vastasivat kyselyyn ahkerammin kuin Helsingissä opiskelevat, tulokset kuvaavat paremmin Itä-Suomen kuin Helsingin yliopiston teologian opiskelijoiden virsiin liittyviä käsityksiä ja kokemuksia. Saadut tulokset on myös paremmin yleistettävissä naisiin kuin miehiin. Yhtäältä nämä aineiston vinoutumat on hyvä ottaa huomioon tuloksia tarkasteltaessa. Toisaalta opiskelupaikka ja sukupuoli eivät merkittävästi erotelleet vastaajia, joten tämän vuoksi aineiston vinous ei ole tulosten merkittävyyden kannalta kovin suuri ongelma.

Aineiston vinouden kannalta suurin ongelma on se, ketkä ovat valikoituneet kyselyyn osallistujiksi. On mahdollista, että virsiin myönteisesti suhtautuvat teologian opiskelijat ovat osallistuneet kyselyyn keskimääräistä aktiivisemmin, mikä myös on otettava huomioon tulosten yleistettävyyttä pohdittaessa. Tutkijan positio Itä-Suomen yliopiston käytännöllisen teologian opettajana on myös voinut vaikuttaa tuloksiin siten, että virsiin liittyvät myönteiset ajatukset korostuvat. Edellä kuvatut asiat tulee ottaa huomioon, kun tutkimustuloksia yleistetään.

Tutkimusekonomisista syistä aineistonkeruu suoritettiin siten, että kaikki halukkaat saivat osallistua tutkimukseen. Otantamenettely olisi ollut toinen vaihtoehto aineiston kokoamisessa, mutta silloinkin aineiston kadossa olisi ollut samankaltaiset ongelmat kuin käytetyssä menettelyssä. Mahdollisesti sähköisen lomakkeen tekeminen paperilomakkeen rinnalle olisi lisännyt vastaajien määrää.

Käytetty kyselylomake oli toimiva. Perusteltua olisi ollut kuitenkin se, että kyselyssä olisi keskitytty vain virsien tutkimisen. Nyt lomakkeessa oli myös osioita, joissa tarkasteltiin vastaajien käsityksiä ja kokemuksia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon saarnoista. Tämän vuoksi lomake oli ehkä hiukan liian pitkä. Vastaajien taustatiedoissa olisi voinut kysyä myös opiskelijoiden herätysliiketaustaa. Todennäköisesti se olisi erotellut vastaajia jonkin verran.

Perusteltua oli se, että kyselylomakkeessa oli sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Teologian opiskelijoiden vapaat kirjoitukset antoivat merkittävää lisäinformaatiota vastaajien virsiin liittyvistä käsityksistä ja kokemuksista. Jos tutkimus olisi tehty pelkästään kvantitatiivisella otteella, tulokset olisivat jääneet tarpeettoman vaatimattomiksi. Edellä kuvatut seikat on hyvä ottaa huomioon jatkotutkimuksissa.

Lopuksi

Tulosten mukaan suurimmalle osalle teologian opiskelijoista virret ovat tärkeitä ja merkityksellisiä. Jotkut pitävät virsiä jopa suoranaisin aarteina. Ryhmä, joka pitää virsiä museotavarana on marginaalinen. Jotta virsikirja ei museoituisi, sitä tulee käyttää ja myös aika ajoin uudistaa. Nähtäväksi jää, miten paljon valmistuva uusi lisävihko lisää ihmisten mielenkiintoa virsiin. Toivon mukaan lisävihkon myötä virsikirja tulee myös nykyistä suositummaksi kirkon nuoriso- ja rippikoulutyössä.

Alaluvussa 2.3 käsiteltiin teologian opiskelijoiden suosikkivirsiä, joita oli runsaasti. Omalta osaltaan se osoittaa vastaajien myönteistä suhtautumista virsiin. Kaikista suosituin virsi oli Anna-Mari Kaskisen sanoittama ja Pekka Simojoen säveltämä virsi 517, jonka ensimmäinen säkeistö sopii hyvin tämän tutkimuksen loppuun.

*Herra, kädelläsi asua mä saan,
turvallisin käsi päällä maan.
Siellä kaikki saavat uuden sydämen,
rauhan annat haavat sitoen.
Onneni on olla Herraa lähellä,
turvata voin yksin Jumalaan.
Onneni on olla Herraa lähellä,
tahdon laulaa hänen teoistaan.*

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Lähteet

Avoimen yliopiston opetustiedot

2013 Itä-Suomen yliopiston Avoimen yliopiston teologian opetustiedot. Saatavissa: <http://www.avoinyliopisto.fi/urlhaku.aspx?queryid=342709de-4a37-49a4-b33a-9c666a7c1d34> (11.11.2013).

Avoimen yliopiston opiskelijatilasto

2013 Avoimesta yliopistosta sähköpostitse toimitettu tilastotieto läntisen teologian opiskelijoista syksyllä 2013. Sähköposti: Kati Hietava 21.10.2013. Tekijän hallussa.

Hakuopas

2013 Itä-Suomen yliopisto. Hakuopas 2013. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Helsingin Avoin yliopisto

2013 Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto. Yleinen teologia. Saatavissa: http://www.avoin.helsinki.fi/opintotarjonta/yleinen_teologia.htm (15.10.2013).

Helsingin opiskelijatilasto

2013 Helsingin yliopiston Oodi-tuen toimittama tilasto teologian opiskelijoista lukuvuonna 2013–2014. Sähköposti: Aki Hagelin 16.10.2013. Tekijän hallussa.

Itä-Suomen Avoin yliopisto

2013 Itä-Suomen yliopisto. Avoin yliopisto. Teologian opinnot. Saatavissa: <http://www.uef.fi/fi/aducate/teologia> (15.10.2013).

Joensuun opiskelijatilasto

2013 Itä-Suomen yliopiston Miilu-tietokannasta poimittu tilasto 10.11.2013.

Jumalanpalveluksen opas

2009 Jumalanpalveluksen opas. Palvelkaa Herraa iloiten. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:9. Kolmas uudistettu painos. Helsinki.

Jumalanpalvelusten kirja

2000 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja I. Jumalanpalvelusten kirja. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 12. tammikuuta 2000.

Kirkkohallituksen täysistunto

2011 Kirkkohallituksen täysistunto / Kyrkostyrelsens plenum / 08/17/2011.

2012 Kirkkohallituksen täysistunto / Kyrkostyrelsens plenum / 02/28/2012.

Kirkkojärjestys

1993 Kirkkojärjestys (1055/1993).

Perusopetus

2004 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.

Perusopetusasetus

2012 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012).

Rippikoulusuunnitelma

2001 Elämä – usko – rukous. Rippikoulusuunnitelma 2013. Piispainkokouksen 11.9.2001 hyväksymä. Suunnitelma tuli voimaan 1.10.2001.

Teologia sivuaineena Helsingin yliopistossa

2013 Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Teologia sivuaineena. Saatavissa: http://www.helsinki.fi/teol/tdk/opiskelu/opinto-oikeudet/teologia_sivuaineena.htm (15.10.2013).

Teologia sivuaineena Itä-Suomen yliopistossa

2013 Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Teologia sivuaineena. Saatavissa: <http://www.uef.fi/fi/filttdk/teologia-sivuaineena> (15.10.2013.)

Teologian osaston opinto-opas

2013 Itä-Suomen yliopisto. Teologian osaston opinto-opas 2013–2015. Joensuu.

Teologisen tiedekunnan opinto-opas

2013 Teologisen tiedekunnan opinto-opas 2013–2015. Helsinki.

Teologiset perustutkinnot

2013 Teologinen tiedekunta. Teologiset perustutkinnot. Saatavissa: <http://www.helsinki.fi/teol/tdk/opiskelu/perustutkinnot/> (14.10.2013).

Tieteellinen käytäntö

2013 Hyvä tieteellinen käytäntö. Saatavissa: <http://www.uef.fi/fi/tutkimusetiikka> (14.10.2013).

Uusia virsiä

1979 Uusia virsiä 79. Virsikirjakomitean valmistama kokeiluvihko. Helsinki: SLEY-kirjat.

Virsihanke

2011 Virsitutkimushankkeen tilanne. 2011. Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/75A7B9B4C5D6CF06C2257837001F4344/\\$FILE/Sakasti%20Virsitutkimushankkeen%20tilanne%202011.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/75A7B9B4C5D6CF06C2257837001F4344/$FILE/Sakasti%20Virsitutkimushankkeen%20tilanne%202011.pdf) (12.10.2013)

Virsikirjaehdotus 1984

1984 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. 21. varsinaisen kirkolliskokouksen asettaman virsikirjakomitean ehdotus. Pieksämäki: Suomen Kirkon Sisälähetysseura.

Virsikirjakomitea

1976 Virsikirjauudistuksen periaatteet. XXI Varsinaisen kirkolliskokouksen asettaman virsikirjakomitean osamietintö. Helsinki.

Virsikirjauudistuksen periaatteet

1976 Virsikirjauudistuksen periaatteet. XXI varsinaisen kirkolliskokouksen asettaman virsikirjakomitean osamietintö. Helsinki: Kirkkohallitus.

Virsitutkimus

2013 Virsitutkimus. Saatavissa: <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3C6AFB> (12.10.2013).

Kirjallisuus

Ahonen, Heidi

1993 Musiikki sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet. 3. korjattu painos. Helsinki: Finn Lectura.

Alakarhu, Ilkka

2012 ”Virret lohduttavat, nostavat, kantavat, antavat riemua.” Virsien ja virsien laulamisen merkitys hengelliselle elämälle ja mielenterveydelle. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma. Saatavissa: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52756/Helsinki_IlkkaAlakarhu_2012.pdf?sequence=1 (11.10.2013).

Baltes, Paul & Reese, Hayne W.

1987 Elämänkaaren näkökulma kehityspsykologiassa. – Puoli vuosisataa psykologian tutkimusta ja opetusta Jyväskylässä. Toim. Mikko Korhokangas. Psykologian laitoksen julkaisuja 289. Jyväskylä. 112–256.

Bartkowski, John B.

2007 Religious Socialization among American Youth: How Faith Shapes Parents, Children and Adolescents. Handbook of the sociology of religion. Edited by James A. Beckford, N. J. Demerath III. Los Angeles, CA : SAGE Publications. 511–525.

Eerola, Tuomas & Saarikallio, Suvi

2010 Musiikki ja tunteet. – Musiikkipsykologia. Toim. Jukka Louhivuori & Suvi Saarikallio. Jyväskylä: Atena. 259–278.

Elämän taistelussa

1946 Elämän taistelussa. Koottu tohtori Martti Lutherin kirjoista. Suom. K. Aug. Hilden. Helsinki: SLEY.

Erikson, Erik H.

1977 Childhood and Society. Granada: Triad.

Että eläisimme

1984 Että eläisimme (Martti Luther). Toim. Johannes Hanselmann ja Peter Helbich, suom. Helinä Kuusiola. Helsinki: SLEY.

Fides Ostiensiksen tapahtumakalenteri

2013 Fides Ostiensiksen tapahtumakalenteri. Saatavissa: <http://www.fidesostiensis.com/tapahtuu> (2.10.2013)

Francis, Leslie J. & Wilcox, Carolyn

1998 Religiosity and Femininity: Do Women Really Hold a More Positive Attitude Toward Christianity? – Journal for the Scientific Study of Religion 37 (3). 462–469.

Geels, Antoon & Wikström, Owe

1999 Den religiösa människan : en introduktion till religionspsykologin. Stockholm : Natur och Kultur.

Glock, Charles Y. & Stark, Rodney

1969 Religion and Society in Tension. Chicago: Rand McNally & Company.

Grainger, Roger

1988 *The Message of Rite. The Significance of Christian Rites of Passage.* Cambridge: Lutterworth Press.

Haapalainen, T. I. & Lempiäinen, Pentti & Pajamo, Reijo & Suokunnas Seppo

1988 *Virsitieto. Käsikirja virsikirjan käyttäjille.* Helsinki: Kirjapaja.

Haastettu kirkko

2012 *Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115.* Tampere.

Haikarainen, Raine

2004 *Gospel – voiko sen sanoa toisinkin? – Kirkkomusiikki.* Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 79–86.

Hannikainen, Jorma

2012 *Virren sävelmä. – Virsi suomalaisessa kulttuurissa. Hymnologian ja liturgiikan seuran vuosikirja. Hymnos 2011.* Toim. Jaakko Rusama. Helsinki. 111–119.

Holm, Nils G.

2005 *Kehityopsykologisia näkemyksiä uskontokasvatukseen. – Uskonnonopetus uudella vuosituuhannella.* Toim. Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi. Helsinki: Kirjapaja. 146–167.

Holma, Juhani

2010 *Luterilaisen jumalanpalvelusmusiikin juurilla. Wittenbergin kaupunkikirkon liturginen musiikki Lutherin aikaan. – Facultas Ludendi. Erkki Tuppuraisen juhlakirja.* Toim. Jorma Hannikainen. Kuopio: Sibelius-Akatemia. 43–78.

Häkkinen, Kaisa

2012 *Virren kieli. – Virsi suomalaisessa kulttuurissa. Hymnologian ja liturgiikan seuran vuosikirja. Hymnos 2011.* Toim. Jaakko Rusama. Helsinki. 7–25.

Järvelä, Sini

2002 *Virren käyttö yläasteen musiikinopetuksessa. Musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielma.* Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17974/sjarvela.pdf?sequence=1> (7.6.2013).

Kallioniemi, Arto

2001 *Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus tiedonalana ja tutkimuskohteena. – Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus.* Toim. Jaakko Salminen. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. *Studia paedagogica* 24. Helsinki. 31–58.

Kaukonen, Karita

2012 *Tasapainoileva ihminen. Ihmiskäsitys vuoden 2010 Nuoren seurakunnan veisukirjan uusissa lauluissa. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma.*

Itä-Suomen yliopisto, teologian osasto. Itä-Suomen yliopiston, Joensuun kampuksen kirjasto.

Kettunen, Paavo

2013 *Auttava kohtaaminen I. Sielunhoidon perusteet ja teologia.* Helsinki: Kirjapaja.

Kiiski, Jouko

2009 Sielunhoito. Helsinki: Edita.

Kilpeläinen, Irja

1979 Samalle portille. Miten ihminen kokee lähestyvän poismenonsa? Viides painos.

Porvoo: WSOY.

Kirkon nelivuotiskertomus 1937–1941

1943 Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 1937–1941. Kertomus, jonka piispainkokouksen toimeksiannosta valmisti HJ. A. Paunu, lääninrovasti, Jyväskylän kaupunkiseurakunnan kirkkoherra. Jyväskylä: Gummerus.

Kirkon nelivuotiskertomus 1972–1975

1977 Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 1972–1975. Toim. Martti Lindqvist & Jouko Sihvo & Markku Isotalo & Heikki Mäkeläinen. Tampere: Kirkon tutkimuslaitos.

Kivekäs, Pekka

2004a Varhaiset virsisevät. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 32–33.

2004b Vanha virsikirja. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 34–40.

2004c Vuoden 1986 virsikirja. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 50–54.

2004d Talvisodan virsikirja. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 55–60.

2004e Virsikirjan lisävihko. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 61.

Kotila, Heikki

2004 Liturgian lähteillä. Johdatus jumalanpalveluksen historiaan ja teologiaan. Kolmas uudistettu painos. Helsinki: Kirjapaja.

Kurkela, Kari

2004 Musiikin mieli. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 10–14.

Kurki-Suonio, Erkki

1955 Kolmisäikeinen lanka. Kertoelmia ja tutkisteluja virsistä. Helsinki: WSOY.

Kurvinen, Onni

1941 Vanha virsikirja. Vuoden 1701 suomalaisen virsikirjan synty ja sisällys. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Diss. Helsinki.

Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo

2003 Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituuhannella. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere.

Könönen, Janne & Huvi, Tero

2005 Kahden maan kansalaiset. Suomi-gospelin historiaa. Helsinki: Suomen Lähetysseura.

Laakso, Elina

2003 Nuorisomusiikki. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä & Ulla Tuovinen & Erkki Tuppurainen. Helsinki: Kirjapaja. 409–416.

Laaksonen, Petri

1991 Tuomaslauluja. Helsinki: Kirjapaja.

1993 Tuomasmusiikki. – Tuomasmessu – uskon juhla. Toim. Heikki Kotila. Helsinki: Kirjapaja. 42–53.

Lampi, Krista

2012 Usko ja uskova ihminen Nuoren seurakunnan veisukirjassa. Saatavissa: <http://www.teologia.fi/opinnaytteet/pro-gradut/751-usko-ja-uskova-ihminen-nuoren-seurakunnan-veisukirjassa> (7.11.2013).

Lehtonen, Kimmo

2010 Musiikki ja psykoanalyysi. – Musiikkipsykologia. Toim. Jukka Louhivuori & Suvi Saarikallio. Jyväskylä: Atena. 237–258.

2007 Musiikin symboliset ulottuvuudet. Hyvinkää: Suomen musiikkiterapiayhdistys ry.

Lempiäinen, Pentti & Haapalainen T. I.

1971 Virsiavain. Käsikirja virsikirjan käyttäjälle. Helsinki: Kirjapaja.

Luokkakallio, Suvi

2007 Elämä, usko, rukous – ja musiikki. Musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9900/URN_NBN_fi_jyu-2007364.pdf?sequence=1 (16.8.2013).

Länsiö, Tapani

2001 Uusklassinen. Saatavissa: http://www2.siba.fi/historia/1900/lansio_artikkelit/uusklassinen.html (17.12.2013).

Maslow, Abraham

1972 Motivation and personality. New York: Harper & Row.

Merriam, Alan P.

1964 The Anthropology of Music. Evanston: Northwestern University Press.

Mikä Tuomasmessu on

2013 Mikä Tuomasmessu on. Saatavissa: <http://www.tuomasmessu.fi/mika-tuomasmessu-on/> (4.10.2013).

Neutraali suvilaulu

2004 Suvivirrestä neutraali suvilaulu. Saatavissa: <http://www.uskonnonvapaus.fi/lapset/suvivirsi.html> (22.8.2013).

Niemelä, Kati

- 2002 Teologiksi? Teologiseen tiedekuntaan pyrkivien uranvalintamotiivit ja ammatillinen suuntautuminen. Kirkon tutkimuskeskus, Sarja A nro 74. Diss. Tampere.
- 2004 Uskonko niin kuin opetan? Seurakunnan työntekijä uskon ja elämän ristipaineessa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 85. Tampere.
- 2013 Miksi teologiksi? Teologiselle alalle hakeutuneiden uranvalintamotivaatio ja sen muutokset. – Teologiksi kasvamassa. Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Toim. Kati Niemelä & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Tampere. 55–80.

Nikkola, Tuomo

- 2003 Psalmlaulu. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä & Ulla Tuovinen & Erkki Tuppurainen. Helsinki. Kirjapaja. 313–340.

NSV

- 1985 Nuoren seurakunnan Veisukirja. 4. laitos. Toim. Anna-Mari Kaskinen & Pekka Simojoki. Helsinki: Nuorten Keskus & Lasten keskus.

Ole turvallisella mielin -kokoelma

- 1951 Martti Luther: Ole turvallisella mielin (kokoelma). Toim. Margareta ja Aleksis Lehtonen. Helsinki: Otava.

Pajamo, Reijo

- 2001 Virsikirjan sävelmistöuudistus 1973–1986. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 25. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- 2004 Vuoden 1986 virsikirja. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo & Liisa Lauerma & Martti Nissinen & Pekka Suikkanen. Helsinki: Edita. 63-67.

Pajamo, Reijo & Tuppurainen, Erkki

- 2004 Suomen musiikin historia 7. Kirkkomusiikki. Helsinki: WSOY.

Perttula, Juha

- 2006 Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. – Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Toim. Juha Perttula & Timo Latomaa. Toinen painos. Helsinki: Dialogia. 115–162.

Pétursson, Pétur

- 2001 Psalmer, böner och religiös socialisation. – Deilig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv. Red. Karl-Johan Hansson & Folke Bohlin & Jørgen Straarup. Åbo: Åbo Akademis förlag. 59–88.

Piaget, Jean

- 1988 Lapsi maailmansa rakentajana. Kuusi esseitä lapsen kehityksestä. Helsinki: WSOY. [Alkuperäisteokset: Six études de psychologie (1964); Problèmes de psychologie génétique (1970); Psychologie et épistémologie (1972). Käännös: Saara Palmgren.]

Pitkänen, Teija

- 2012 Virsien jumalanpalveluskäytön kartoitus. Loppuraportti Kirkon tutkimuskeskukselle ja Virsitutkimushankkeelle. Painamaton. Tekijän hallussa.

Postmodernismi

2013 Postmoderni ja uusromantiikka. Saatavissa: http://www2.siba.fi/historia/1900/sinfonisetartikkelit/postmod_uusromantiikka.html (17.12.2013).

Puolustusvoimien kirkollinen työ

2010 Puolustusvoimien kirkollinen työ 2010. PEHENOS:n asiakirja AH 6952/15.4.2011. Saatavissa: [http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/5B24920E56BE8CA7C225789B00353B21/\\$file/Puolustusvoimien%20kirkollisen%20ty%C3%B6n%20toimintakertomus%202010.pdf](http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/5B24920E56BE8CA7C225789B00353B21/$file/Puolustusvoimien%20kirkollisen%20ty%C3%B6n%20toimintakertomus%202010.pdf) (6.9.2013).

Päivänavaus

2013 Päivänavaus ('aamunavaus'). Saatavissa: <http://www.uskonnonvapaus.fi/hakusanat/paivanavaus.html> (7.6.2013).

Pöytäpuheita tästä elämästä ja tulevasta

1983 Pöytäpuheita tästä elämästä ja tulevasta (Martti Luther). Suom. Outi Capell. Helsinki: Kirjapaja.

Riikkilä, Kari

1999 Musiikkiterapia autististen lasten kuntoutusmuotona. – Musiikkiterapian monet kasvot. Toim. Jaakko Erkkilä & Kimmo Lehtonen. Suomen Musiikkiterapiayhdistyksen 25-vuotisjuhla-julkaisu. Jyväskylä. 143–164.

Ruokanen, Miikka

1993 Miten Tuomasmessu syntyi? – Tuomasmessu – uskon juhla. Toim. Heikki Kotila. Helsinki: Kirjapaja. 11–24.

Ruonakoski, Leevi

2012 Virsitekstien muotoutuminen virsikirjaehdotuksesta vuoden 1986 virsikirjaan. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 30. Saatavissa: <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=julkaisu&tit=Virsitekstien-muotoutuminen-virsikirjaehdotuksesta-vuoden-1986-virsikirjaan-e> (3.10.2013).

Räsänen, Päivi

2013 Sisäasiainministeri Päivi Räsänen tiedote 31.5.2013: Oppilaat eri katsomustaustoista voivat osallistua Suvivirren laulamiseen. Saatavissa: <http://www.paivirasanen.fi/ajankohtaista/17-blogit/586-tiedote-ministeri-raesaenen-oppilaat-eri-katsomustaustoista-voivat-osallistua-suvivirren-laulamiseen> (7.6.2013).

Saarikallio, Suvi

2010 Musiikin tunnegerkitykset arkielämässä. – Musiikkipsykologia. Toim. Jukka Louhivuori & Suvi Saarikallio. Jyväskylä: Atena. 279–293.

Salo, Juha

1989 Musiikkiterapia kehitysvammaisten hoidossa. – Musiikki terveyden edistäjänä. Toim. Kimmo Lehtonen. Helsinki: WSOY. 89–97.

Salomäki, Hanna

2010a Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Diss. Tampere.

2010b Suomalaiset kaipaavat kirkkoon vanhoja tuttuja virsiä. – Crux 4/2010. 31–33.

Salonen, Seija

2008 Pois vaikerrukset, maan multa ei armoa peitä. Miten virsikirja antaa sanat läheisensä menettäneen surutyöhön. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Joensuu yliopisto. Teologinen tiedekunta. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/URN_NBN_fi_joy-20080047/URN_NBN_fi_joy-20080047.pdf (28.9.2013).

Sariola, Yrjö

2001 Jumalanpalveluksen käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.

Sherkat, Darren E.

2003 Religious Socialization. Sources of Influence and Influences of Agency. – Handbook of the Sociology of Religion. Ed. by Michele Dillon. Los Angeles, CA : SAGE Publications. 142–168.

Sihvo, Jouko

1992 Seurakunta elämän käännekohtissa. Helsinki: Kirjaneliö.

Stai, Sverre

2001 Deltakelse i felles salmesang. – Dejlige er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv. Red. Karl-Johan Hansson & Folke Bohlin & Jørgen Straarup. Åbo: Åbo Akademis förlag. 20–37.

Taipale, Markku

1999 Dementoituneen ihmisen musiikkiterapiasta. – Musiikkiterapian monet kasvot. Toim. Jaakko Erkkilä & Kimmo Lehtonen. Suomen Musiikkiterapiayhdistyksen 25-vuotisjuhlajulkaisu. Jyväskylä. 333–343.

Tamminen, Kalevi & Laulikki, Vesa

1982 Miten opetan uskontoa. Uskonnon didaktiikka. Helsinki: Kirjapaja.

Tuomaslauluja

1996 Tuomaslauluja. Toim. Petri Laaksonen. Helsinki: Kirjapaja.

Tuomasmessun musiikki

2013 Tuomasmessun musiikki. Saatavissa: <http://www.tuomasmessu.fi/musiikki/> (4.10.2013)

Tuovinen, Ulla

2003 Musiikkikasvatus. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä & Ulla Tuovinen & Erkki Tuppurainen. Helsinki. Kirjapaja. 435–447.

Tuppurainen, Erkki

2003 Kirkkomusiikin historia ja nykypäivä. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä & Ulla Tuovinen & Erkki Tuppurainen. Helsinki. Kirjapaja. 37–59.

2013 Sähköpostitse saatu tieto 15.11.2013. Tekijän hallussa.

Uusikylä, Kari & Atjonen, Päivi

2002 Didaktiikan perusteet. Helsinki: WSOY.

Vapaavuori, Hannu

2001 De mest uppskattade finska psalmerna. – Deilig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv. Red. Karl-Johan Hansson & Folke Bohlin & Jørgen Straarup. Åbo: Åbo Akademis förlag. 228–238.

2003a Virsi luterilaisessa perinteessä. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä & Ulla Tuovinen & Erkki Tuppurainen. Helsinki. Kirjapaja. 61–70.

2003b Virsien käyttö jumalanpalveluksessa. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä & Ulla Tuovinen & Erkki Tuppurainen. Helsinki. Kirjapaja. 207–218.

Vermasvuori, Juha

1987 Johdanto: Kasvattajan suhde uskonnonpedagogiikkaan. – Johdatus uskontokasvatukseen. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki. 9–38.

Virsikirjan lisävihkon valmistelu

2013 Virsikirjan lisävihkon valmistelu.

Saatavissa: <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3E1CC4>.
(10.9.2013).

Voipio, Aarni

1940 Virsiemme synty ja olemus. Evankelisen hymnologian pääpiirteet. Helsinki: WSOY.

1941 Virsien pyhä runous. Helsinki: WSOY.

Väinölä, Tauno

2008 Virsikirjamme virret. Toinen painos. Helsinki: Kirjapaja.

LIITTEET

LIITE 1. Saatekirje tutkimuksessa käytettyyn kyselylomakkeeseen

HYVÄ TEOLOGIAN OPISKELIJA!

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nettisivut toteavat jumalanpalveluksesta seuraavasti:

Seurakunnan yhteinen jumalanpalvelus sunnuntaina tai muuna päivänä on seurakunnan elämän ja toiminnan keskus. Jumalanpalvelus on Jumalan kansan juhla, jonka toteuttamiseen osallistuu koko seurakunta.

Jumalanpalvelukseen kuuluu keskeisinä osina muun muassa virret ja saarna. Tämän kyselyn avulla haluan kartoittaa teologian opiskelijoiden ajatuksia, kokemuksia ja käsityksiä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan virsistä ja jumalanpalvelusten saarnoista. Teologian opiskelijoiden mielipiteet virsistä ja saarnoista ovat tärkeä tutkimuskohde, koska teologit työllistyvät esimerkiksi papeiksi, uskonnonopettajiksi ja muihin teologista asiantuntemusta vaativiin tehtäviin. Teologien opiskelijoiden ajatusten tulisi siksi heijastua tuleviin virsikirjan ja jumalanpalveluksen uudistuksiin.

Osaltaan tämä kysely liittyy virsitutkimushankkeeseen, jossa ovat mukana muun muassa Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Sibelius-Akatemia ja Kirkon tutkimuskeskus. Hankkeesta löytyy lisätietoa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nettisivuilta osoitteesta: <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3C6AFB>.

Pyydän Sinua täyttämään oheisen kyselylomakkeen ja palauttamaan sen yliopistonlehtori *Hannele Päiviölle*, joka ystävällisesti on lupautunut toimimaan Helsingissä yhdyshenkilönä. Palauta lomake mahdollisimman pian, mutta kuitenkin 30.11.2012 mennessä. Saatuja tietoja käsitellään *luottamuksellisesti* vain tutkimustarkoitukseen. Saadut tulokset ovat hyödyllisiä teologien koulutuksessa ja tulevissa kirkon uudistushankkeissa.

Seitsemänsivuisessa kyselylomakkeessa on kahdenlaisia kysymyksiä. Suurimmassa osassa kysymyksiä vastausvaihtoehdot ovat jo ennalta annettuja. Niihin vastataan valitsemalla tietoihisi, ajatuksiisi, kokemuksiisi ja käsityksiisi sopivat vastausvaihtoehdot. Lomakkeen lopussa on avoimia kysymyksiä, joihin saat kirjoittaa ajatuksiasi vapaasti. – Avoimiin kysymyksiin voit vastata myös muulle paperille, jos haluat kirjoittaa enemmän kuin lomakkeeseen mahtuu tai haluat käyttää tietokonetta.

Joensuussa 27.9.2012

Jouko Kiiski

Tutkimuksen tekijä

Käytännöllisen teologian professori (ma.)

Yhteystiedot: p:050-3721559,

jouko.kiiski@uef.fi

LIITE 2. Tutkimuksessa käytetty kyselylomake

KYSELYLOMAKE
HELSINGIN JA ITÄ-SUOMEN YLIOPISTON
TEOLOGIAN OPISKELIJOILLE
SYKSY 2012

(3) Sukupuolesi

- 1 Mies
- 2 Nainen

(4) Syntymävuotesi? _____

(5) Opiskelusi

- 1 Opiskelen teologiaa A-linjalla
- 2 Opiskelen teologiaa A1-linjalla
- 3 Opiskelen teologiaa A2-linjalla
- 4 Opiskelen teologiaa B-linjalla
- 5 Opiskelen teologiaa C-linjalla
- 6 Opiskelen teologiaa sivuaineena
- 7 Opiskelen teologiaa Avoimessa yliopistossa
- 8 Muu tilanne, mikä? _____

(6) Aiotko opiskeluaikana hankkia pätevyuden Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virkaan?

- 1 Kyllä
- 2 Olen epävarma
- 3 En

(7) Kuinka paljon olet arvosia mukaan suorittanut teologisia opintoja?

- 1 Alle 20 opintopistettä
- 2 21–50 opintopistettä
- 3 51–100 opintopistettä
- 4 101–150 opintopistettä
- 5 151–200 opintopistettä
- 6 Yli 200 opintopistettä

(8) Haluatko toimia tulevaisuudessa pappina Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa?

- 1 Kyllä
- 2 Olen epävarma
- 3 En

(9) Miten myönteinen käsitys Sinulla on Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta?

- 1 Erittäin myönteinen
- 2 Myönteinen
- 3 Ei myönteinen, eikä kielteinen
- 4 Kielteinen
- 5 Erittäin kielteinen

(10) Kuinka usein osallistut nykyään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalveluksiin?

- 1 Lähes joka viikko
- 2 Pari kertaa kuukaudessa
- 3 Noin kerran kuukaudessa
- 4 Muutamana kerran vuodessa
- 5 Noin kerran vuodessa
- 6 Harvemmin
- 7 En koskaan

(11) Mikä on oman kokemuksesi mukaan keskimääräinen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa pidettyjen jumalanpalvelusten taso?

- 1 Kiitettävä
- 2 Hyvä
- 3 Tyydyttävä
- 4 Välttävä
- 5 Heikko

(12) Mikä on oman kokemuksesi mukaan keskimääräinen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa pidettyjen saarnojen taso?

- 1 Kiitettävä
- 2 Hyvä
- 3 Tyydyttävä
- 4 Välttävä
- 5 Heikko

(13) Miten paljon Suomen evankelis-luterilaisen kirkon saarnaamisen tapa ja käytäntö kaipaavat uudistusta?

- 1 Erittäin paljon
- 2 Paljon
- 3 Jonkin verran
- 4 Vähän
- 5 Ei lainkaan

(14) Millaisen arvosanan annat itsellesi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan virsien osaamisesta?

- 1 Kiitettävä
- 2 Hyvä
- 3 Tyydyttävä
- 4 Välttävä
- 5 Heikko

(15) Miten paljon Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja kaipaa mielestäsi uudistusta?

- 1 Erittäin paljon
- 2 Paljon
- 3 Jonkin verran
- 4 Vähän
- 5 Ei lainkaan

SAARNAAN LIITTYVÄT VÄITTEET	TÄYSIN SAMAA MIELTÄ	JOKSEENKIN SAMAA MIELTÄ	TOISAALTA SAMAA, TOISAALTA ERI MIELTÄ	KUTAKUINKIN ERI MIELTÄ	TÄYSIN ERI MIELTÄ
(16) Olen yleensä tyytyväinen kuulemiini saarnoihin.....	5	4	3	2	1
(17) Saarnat välittävät hyvin evankeliumin sanoman.....	5	4	3	2	1
(18) Saarnat keskittyvät liian paljon tämän ajan ongelmiin.....	5	4	3	2	1
(19) Saarnat ovat yleensä huolellisesti valmisteltuja.....	5	4	3	2	1
(20) Saarnaaminen on liian paljon paperista lukemista.....	5	4	3	2	1
(21) Saarnoissa käytetään liian paljon kirkollista kieltä.....	5	4	3	2	1
(22) Saarnat ovat rakenteeltaan hajanaisia.....	5	4	3	2	1
(23) Saarnat ovat liian pitkiä.....	5	4	3	2	1
(24) Saarnat ovat puhuttelevia.....	5	4	3	2	1
(25) Saarnoissa ei ole riittävästi lakia.....	5	4	3	2	1
(26) Saarnat ovat mitäänsanomattomia.....	5	4	3	2	1
(27) Saarnat puhuttelevat tavallista kirkkokansaa.....	5	4	3	2	1
(28) Saarnat jäsentyvät hyvin osaksi jumalanpalvelusta.....	5	4	3	2	1
(29) Harvoin kuulee hyvää saarnaa.....	5	4	3	2	1
(30) Saarnat ovat ymmärrettäviä harvoin kirkossa käyville.....	5	4	3	2	1
(31) Saarnat ovat hyviä nykyisellään.....	5	4	3	2	1
(32) Saarnat ovat liian lyhyitä.....	5	4	3	2	1
(33) Saarnat liittyvät hyvin päivän teksteihin.....	5	4	3	2	1
(34) Kuuntelen mielelläni saarnoja.....	5	4	3	2	1
(35) Saarnoissa evankeliumin sanoma tulee riittävästi esille...	5	4	3	2	1
(36) Saarna on messun tärkein asia.	5	4	3	2	1
(37) Saarnaajat löytävät hyvin uusia näkökulmia Raamatun teksteistä.....	5	4	3	2	1

SAARNAAN LIITTYVÄT VÄITTEET	TÄYSIN SAMAA MIELTÄ	JOKSEENKIN SAMAA MIELTÄ	TOISAALTA SAMAA, TOISAALTA ERI MIELTÄ	KUTAKUINKIN ERI MIELTÄ	TÄYSIN ERI MIELTÄ
(38) Pappien pitäisi opiskella lisää saarnataitoa.....	5	4	3	2	1
(39) Saarnoissa käsitellään liian paljon tavallisia, arkisia kysymyksiä.....	5	4	3	2	1
(40) Saarnoissa pyritään liian paljon miellyttämään kuulijoita.....	5	4	3	2	1
(41) Saarnat liittyvät yleensä hyvin päivän teemaan.....	5	4	3	2	1
(42) Saarnan asema messussa on liian keskeinen.....	5	4	3	2	1
(43) Saarnan pitäjät eivät käytä riittävän monipuolisesti saarnan eri tyyliä.....	5	4	3	2	1
(44) Saarnoissa kiinnitetään riittävästi huomiota yhteiskunnallisiin epäkohtiin.....	5	4	3	2	1
(45) Saarnoissa tulevat esille hyvin kristinuskon keskeiset opetukset.....	5	4	3	2	1
(46) Saarnoja pitäisi valmistaa nykyistä enemmän ryhmätyönä.....	5	4	3	2	1
(47) Saarnaajien tulisi käyttää enemmän nykyajan teknisiä mahdollisuuksia (kuvat, äänet jne.).....	5	4	3	2	1
(48) Saarnat välittävät hyvin Raamatun tekstien sanoman nykyajan ihmisille.....	5	4	3	2	1
(49) Saarnat antavat minulle lohdutusta.....	5	4	3	2	1
(50) Saarnat puhuttelevat minua.....	5	4	3	2	1
(51) Saarnat kannustavat minua hyviin tekoihin.....	5	4	3	2	1
(52) Saarnat hoitavat sieluani.....	5	4	3	2	1
(53) Saarnojen välityksellä Jumala puhuu minulle.....	5	4	3	2	1
(54) Saarnaajan tulisi itse uskoa sanomansa.....	5	4	3	2	1
(55) Saarnat lisäävät luottamustani kirkkoon.....	5	4	3	2	1
(56) Saarnoissa tulisi käyttää enemmän arkista nykysuomea..	5	4	3	2	1
(57) Saarnoihin tulisi saada enemmän iloa.....	5	4	3	2	1
(58) Suomalaista saarnan pitämisen tapaa tulisi uudistaa.....	5	4	3	2	1

VIRSIIN LIITTYVÄT VÄITTEET	TÄYSIN SAMAA MIELTÄ	JOKSEENKIN SAMAA MIELTÄ	TOISAALTA SAMAA, TOISAALTA ERI MIELTÄ	KUTAKUINKIN ERI MIELTÄ	TÄYSIN ERI MIELTÄ
(59) Virsien kieliasu on liian vanhanaikainen.....	5	4	3	2	1
(60) Virsien sävelmien tulisi olla nykyaikaisempia.....	5	4	3	2	1
(61) Jumala puhuttelee minua virsien sanoissa.....	5	4	3	2	1
(62) Pidän virsien melodioista.....	5	4	3	2	1
(63) Virsikirjaa olisi tarpeen uudistaa.....	5	4	3	2	1
(64) Virsiin tulisi saada lisää tempoa.....	5	4	3	2	1
(65) Veisaan mielelläni virsiä.....	5	4	3	2	1
(66) Virsikirjaa ei tulisi lähivuosina uudistaa.....	5	4	3	2	1
(67) Virret ovat minulle tärkeitä.....	5	4	3	2	1
(68) En ole kiinnostunut virsistä.....	5	4	3	2	1
(69) Virret ovat sävelmiltään liian mollivoittoisia.....	5	4	3	2	1
(70) Tunnen hyvin virsikirjan.....	5	4	3	2	1
(71) Pidän virsien sanoista.....	5	4	3	2	1
(72) Virsiä tulisi jatkuvasti uudistaa.....	5	4	3	2	1
(73) Virsikirjassa tulisi olla enemmän iloisia virsiä.....	5	4	3	2	1
(74) Peruskoulussa tulisi olla enemmän virsiopetusta.....	5	4	3	2	1
(75) Virret kertovat hyvin suomalaisesta mielenmaisemasta..	5	4	3	2	1
(76) Virsikirjaan tulisi lisätä sävelmältään rytmikkäämpiä virsiä.....	5	4	3	2	1
(77) Tuomasmessussa käytettyjä lauluja tulisi ottaa enemmän mukaan virsikirjaan.....	5	4	3	2	1
(78) Virsiä tulisi säestää jumalanpalveluksissa nykyistä enemmän myös muilla soittimilla kuin uruilla.....	5	4	3	2	1
(79) Virsiä veisaamalla palvon kolmiyhteistä Jumalaa.....	5	4	3	2	1
(80) Jumalanpalveluksessa tulisi olla nykyistä vähemmän virsiä.....	5	4	3	2	1
(81) Jumalanpalveluksissa tulisi käyttää virsien lisäksi myös muita hengellisiä lauluja.....	5	4	3	2	1

VIRSIIN LIITTYVÄT VÄITTEET	TÄYSIN SAMAA MIELTÄ	JOKSEENKIN SAMAA MIELTÄ	TOISAALTA SAMAA, TOISAALTA ERI MIELTÄ	KUTAKUINKIN ERI MIELTÄ	TÄYSIN ERI MIELTÄ
(82) Seurakunnan nuorisotyössä tulisi käyttää virsiä nykyistä enemmän.....	5	4	3	2	1
(83) Nuoren seurakunnan veisukirjan lauluja tulisi ottaa mukaan entistä enemmän virsikirjaan.....	5	4	3	2	1
(84) Virret lauletaan liian korkeassa äänialassa.....	5	4	3	2	1
(85) Virsien asema seurakunnan musiikkielämässä on liian keskeinen.....	5	4	3	2	1
(86) Virret tulisi säilyttää mahdollisimman perinteisinä.....	5	4	3	2	1
(87) Virret kuvaavat hyvin omia tunteitani ja kokemuksiani....	5	4	3	2	1
(88) Uusien virsien melodioissa voitaisiin ottaa mallia nykyajan kevyestä musiikista.....	5	4	3	2	1
(89) Virsien sanoituksissa tulisi käyttää enemmän arkista nykysuomea.....	5	4	3	2	1
(90) Virsien sisältämä ajatusmaailma on kaukana omista kokemuksistani.....	5	4	3	2	1
(91) Virret välittävät minulle hyvin evankeliumin sanoman.....	5	4	3	2	1
(92) Virret ovat aikamme ihmisille vaikeatajuisia.....	5	4	3	2	1
(93) Rippikouluun tulisi saada enemmän virsiopetusta.....	5	4	3	2	1
(94) Virsikirja on minulle myös rukouskirja.....	5	4	3	2	1
(95) Virret opettavat minulle kristinuskon keskeisiä asioita....	5	4	3	2	1
(96) Virsien veisaaminen luo yhteenkuuluvuutta muiden kristittyjen kanssa.....	5	4	3	2	1
(97) Rukoilen Jumalaa virsien sanoilla.....	5	4	3	2	1
(98) Virret julistavat minulle evankeliumin sanomaa.....	5	4	3	2	1
(99) Virret opettavat minulle Jumalan tahtoa.....	5	4	3	2	1
(100) Virsiä veisaamalla kiitän Jumalaa.....	5	4	3	2	1
(101) Virsien veisaaminen tuo minulle kokemuksen Jumalan läsnäolosta.....	5	4	3	2	1
(102) Virret yhdistävät minua toisiin kristittyihin.....	5	4	3	2	1
(103) Virret luovat yhteenkuuluvuudentunnetta edesmenneisiin kristittyihin.....	5	4	3	2	1
(104) Virret kannustavat minua elämään kristittynä.....	5	4	3	2	1

Miten paljon olet oppinut virsiä seuraavissa yhteyksissä?	ERITTÄIN PALJON	PALJON	JONKIN VERRAN	VÄHÄN	EN LAINKAAN
(105) Peruskoulussa.....	5	4	3	2	1
(106) Rippikoulussa.....	5	4	3	2	1
(107) Seurakunnan nuorisotyössä.....	5	4	3	2	1
(108) Jumalanpalveluksissa.....	5	4	3	2	1
(109) Seurakunnan aikuistyössä.....	5	4	3	2	1
(110) Lapsuudenkodissa.....	5	4	3	2	1
(111) Yksin virsiin tutustumalla.....	5	4	3	2	1
(112) Virsitalenteiden (cd-levyt, nauhat yms.) avulla..	5	4	3	2	1
(113) Jossain muualla, missä?	5	4	3	2	1
(114) Jossain muualla, missä?	5	4	3	2	1

(115) Arvioi sitä, kuinka monta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan virttä tunnet?

- 1 0–9
- 2 10–19
- 3 20–29
- 4 30–39
- 5 40–49
- 6 50–99
- 7 sata tai enemmän

(116) Mistä virsistä pidät eniten? Luettele virsiä, jotka ovat sinulle mieluisia. (Voit käyttää virren numeroita tai ensimmäisen säkeistön alkusanoja, esim. 526 tai "Oi isä vanhuudessa muistathan minua".)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Liite 3. Muuttujaluettelo

nro	muuttujan nimi	arvot	muuttujan selite
1	koodi	1–231	arvot annettu vastausten koodausjärjestyksessä
2	opiskelupaikka	1–3	1=Itä-Suomen yliopiston teologian osasto, 2=Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta, 3=Itä-Suomen Avoin yliopisto
3	sukupuoli	1–2	1=mies, 2=nainen
4	ikä	20–73	2012 (aineiston keruuvuosi) – syntymävuosi = ikä
5	opiskelulinja	1–8	1=A-linja, 2=A1-linja, 3=A2-linja, 4=b-linja, 5=C-linja, 6=sivuaineopiskelija, 7=Avoin yliopisto, 8=muu tilanne
6	pätevyyden hankkiminen ev.lut. kirkon virkaan	1–3	1=kyllä, 2=olen epävarma, 3=ei
7	opintopistekertymä	1–6	1=alle 20, 2=21–50, 3=51–100, 4=101–150, 5=151–200, 6=yli 200
8	halukkuus toimia pappina tulevaisuudessa ev.lut. kirkossa	1–3	1=kyllä, 2=olen epävarma, 3=ei
9	käsitys Suomen ev.lut. kirkosta	1–5	1=erittäin myönteinen, 2=myönteinen, 3=ei myönteinen, eikä kielteinen, 4=kielteinen, 5=erittäin kielteinen
10	jumalanpalveluksen osallistumisaktiivisuus	1–7	1=lähes joka viikko, 2=pari kertaa kuukaudessa, 3=noin kerran kuukaudessa, 4=muutaman kerran vuodessa, 5=noin kerran vuodessa, 6=harvemmin, 7=ei koskaan
11	käsitys ev.lut. kirkon jumalanpalvelusten tasosta	1–5	1=kiitettävä, 2=hyvä, 3=tyydyttävä, 4=välttävä, 5=heikko
12	käsitys saarnojen tasosta ev.lut. kirkossa	1–5	1=kiitettävä, 2=hyvä, 3=tyydyttävä, 4=välttävä, 5=heikko
13	käsitys saarnan uudistamisen tarpeellisuudesta	1–5	1=erittäin paljon, 2=paljon, 3=jonkin verran, 4=vähän, 5=ei lainkaan
14	virsiensa osaamisen taso	1–5	1=kiitettävä, 2=hyvä, 3=tyydyttävä, 4=välttävä, 5=heikko
15	virsiensä uudistamisen tarve	1–5	1=erittäin paljon, 2=paljon, 3=jonkin verran, 4=vähän, 5=ei lainkaan
16	virsiensä kieliasun vanhanaikaisuus	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2=kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
17	virsiensä sävelmien nykyaikaisuus	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
18	Jumalan puhuttelu virsiensä sanoissa	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
19	virsiensä melodioista pitäminen	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
20	virsiensä uudistamistarve	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
21	tempon lisäys virsiin	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä

22	virsiens veisuun mieluisuus	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
23	virsiens kirjan uudistaminen lähivuosina	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
24	virsiens tärkeys vastaajalle	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
25	virsiens ei-kiinnostavuus vastaajalle	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
26	virsiens liika mollivoittoisuus	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
27	virsiens kirjan hyvä tuntemus	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
28	virsiens sanoista pitäminen	1-5	1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 4= kutakuinkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä
29	virsiens jatkuvan uudistamisen tarve	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
30	iloisten virsiens lisäämisen tarve	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
31	peruskoulun virsiens opetuksen lisääminen	1-5	1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 4= kutakuinkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä
32	virret ja suomalainen mielenmaisema	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
33	rytmikkäiden virsiens lisäämisen tarve	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
34	Tuomasmessussa käytettyjen laulujen ottaminen virsiens kirjaan	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
35	virsiens säestäminen jumalanpalveluksessa muilla soittimilla kuin uruilla	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
36	Jumalan palvominen virsiä veisaamalla	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
37	virsiens määrän lisääminen jumalanpalvelukseen	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
38	hengellisten laulujen käyttö jumalanpalveluksessa	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
39	virsiens käytän lisääminen seurakunnan nuorisotyössä	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä

40	Nuoren seurakunnan veisukirjan laulujen lisääminen virsikirjaan	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
41	virsi laulaminen liiankorkeassa äänialassa	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
42	virsi aseman keskeisyys seurakunnan musiikkielämässä	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
43	virsi säilyttäminen mahdollisimman perinteisinä	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
44	virret omien tunteiden ja kokemusten kuvaajina	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
45	mallin ottaminen kevyestä musiikista virsi melodioihin	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
46	arkisen nykysuomen käyttäminen virsi sanoituksissa	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
47	virsi ajatusmaailman kaukaisuus omista kokemuksista	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
48	virret evankeliumin sanoman välittäjinä	1-5	1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 4= kutakuinkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä
49	virsi vaikeatajuisuus aikamme ihmisille	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
50	rippikoulun virsiopetuksen lisääminen	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
51	virsi kirja rukouskirjana	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
52	virret kristinuskon keskeisten asioiden opettajana	1-5	1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 4= kutakuinkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä
53	virret yhteenkuuluvuuden lisääjinä toisen kristittyjen kanssa	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
54	rukoilu virsi sanoin	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
55	virret evankeliumin sanoman julistajina	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
56	virret Jumalan tahdon opettajana	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
57	Jumalan kiittäminen virsiä veisaamalla	1-5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä

57	kokemus Jumalan läsnäolosta virsiä veisaamalla	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
58	virret yhdistävät toisiin kristittyihin	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
59	yhteenkuuluvuus edesmenneisiin kristittyihin virsien välityksellä	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
60	virret kristittyinä elämisen kannustajina	1–5	5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä, 2= kutakuinkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä
61	virsien oppiminen peruskoulussa	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
61	virsien oppiminen rippikoulussa	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
62	virsien oppiminen seurakunnan nuorisotyössä	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
63	virsien oppiminen jumalanpalveluksissa	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
64	virsien oppiminen seurakunnan aikuistyössä	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
65	virsien oppiminen lapsuudenkodissa	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
66	virsien oppiminen yksin virsiin tutustumalla	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
67	virsien oppiminen virsitalenteiden avulla	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
68	virsien oppiminen jossain muualla (1)	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
69	virsien oppiminen jossain muualla (2)	1–5	5=erittäin paljon, 4=paljon, 3=jonkin verran, 2=vähän, 1=eivät lainkaan
70	arvioi vastaajan tuntemien virsien määrästä	1–7	1=0–9, 2=10–19, 3=20–29, 4=30–39, 5=40–49, 6=50–99 ja 7=sata tai enemmän
71	suosikkivirsien määrä	1–7	numero vastaa mainittujen suosikkivirsien lukumäärää, paitsi 7 sisältää myös kaikki yli 7 arvot
72	opintopisteiden kertymä dikotomisesti	1–2	muuttujan 7 muunnos: 1=0–100 opintopistettä, 2=yli sata opintopistettä
73	ikä dikotomisesti	1–2	muuttujan 4 muunnos: 1=19–30 vuotta, 2=yli 30 vuotta
74	papiksi haluaminen dikotomisesti	1–2	muuttujan 8 muunnos: 1=kyllä, 2=olen epävarma ja en
75	ikäryhmät	1–4	muuttujan 4 muunnos: 1=19–25 vuotta, 2=26–35 vuotta, 3=36–45 vuotta, 4=yli 45 vuotta
76	jumalanpalvelukseen osallistuminen dikotomisesti	1–2	muuttujan 10 muunnos: 1=vähintään noin kerran kuukaudessa, 2=harvemmin

Liite 4. Teologian opiskelijoiden suosikkivirret, jotka vähintään kolme vastaajaa on maininnut. (N=218)

sijoitus	nro	f
1.	517	52
2.	600	50
3.	571	39
4.	338	38
5.	30	37
6.	15	36
7.	135	30
8.	332	30
9.	462	28
10.	1	27
11.	510	27
12.	21	25
13.	77	22
14.	548	22
15.	228	21
16.	555	21
17.	125	19
18.	492	19
19.	499	19
20.	509	18
21.	170	16
22.	105	14
23.	501	13
24.	525	13
25.	104	12
26.	126	12
27.	341	12
28.	396	12
29.	503	12
30.	631	12
31.	318	11
32.	484	11
33.	552	10
34.	78	9
35.	301	9
36.	310	9
37.	339	9
38.	513	9
39.	429	8
40.	490	8
41.	498	8
42.	511	8

43.	516	8
44.	547	8
45.	560	8
46.	31	7
47.	225	7
48.	454	7
49.	90	6
50.	289	6
51.	329	6
52.	2	5
53.	88	5
54.	134	5
55.	288	5
56.	319	5
57.	326	5
58.	334	5
59.	382	5
60.	515	5
61.	632	5
62.	27	4
63.	63	4
64.	178	4
65.	316	4
66.	345	4
67.	389	4
68.	563	4
69.	577	4
70.	584	4
71.	13	3
72.	59	3
73.	61	3
74.	160	3
75.	194	3
76.	229	3
77.	276	3
78.	299	3
79.	309	3
80.	311	3
81.	357	3
82.	361	3
83.	370	3
84.	392	3
85.	408	3
86.	409	3
87.	464	3
88.	482	3
89.	514	3
90.	581	3
91.	618	3

Musiikki monissa eri muodoissaan kuuluu kiinteästi kristilliseen uskoon. Luterilaisessa perinteessä erityisesti virsillä on ollut kirkollisessa musiikissa vahva asema. Virsiä käytetään runsaasti seurakunnan erilaisissa tilaisuuksissa ja aivan erityisesti jumalanpalveluksissa ja kirkollisissa toimituksissa. Nykyisin on tarjolla runsaasti erilaista hengellistä musiikkia. Varsinkin kirkon nuorisotyössä käytetään paljon gospelmusiikkia, jonka vuoksi virret saattavat jäädä nuorille etäisiksi.

Teologian opiskelijoista suurin osa on nuoria aikuisia, joista kaikki eivät ole tottuneet käyttämään virsiä. Kuitenkin papeiksi aikovat teologian opiskelijat tarvitsevat tulevassa työssään hyvää virsituntemusta. Tutkimuksessa selvitettiin sitä, millaisia käsityksiä ja kokemuksia teologian opiskelijoilla on virsistä. Tulokset osoittavat selvästi, etteivät teologian opiskelijat vieroksu virsiä. Useimmat vastaajat suhtautuvat myönteisesti virsiin ja ovat kiinnostuneita niistä, vaikka kaipaavatkin virsiin lisää iloisuutta ja rytmikkyyttä.

Tämä tutkimus perustuu vuoden 2012 aikana toteutettuun kyselyyn, johon vastasi yli 200 teologian opiskelijaa Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoista. Tutkimus kuuluu virsitutkimushankkeeseen, jossa tarkastellaan hengellistä musiikkia suomalaisessa kulttuurissa ja uskonnollisessa elämässä. Tutkimuksen on laatinut yliopistonlehtori, dosentti, TT, FT Jouko Kiiski.

KIRKON TUTKIMUSKESKUS⁺

**SUOMEN⁺
EV. LUT.
KIRKKO**